

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Editos Černiauskaitės
V kurso, Komercinės teisės studijų šakos studentės
edita.cerniauskaite@yahoo.com

Magistro darbas

Akcininkų sprendimų pripažinimas negaliojančiais

Vadovas: lektorius Gintautas Bartkus
Recenzentas: lektorius dr. Juozas Rimas

Vilnius 2011

Turinys

SUTRUMPINIMAI	2
IŽANGA	3
1 AKCININKŲ SPRENDIMŲ PRIPAŽINIMO NEGALIOJANČIAIS INSTITUTO TAIKYMO TEISMINĖJE PRAKTIKOJE TYRIMAS	6
2 AKCININKŲ SPRENDIMŲ PRIPAŽINIMO NEGALIOJANČIAIS INSTITUTO SAMPRATA IR TIKSLAI	10
2.1 Akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto samprata.....	10
2.2 Akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto tikslai	12
3 TEISĖ PAREIKŠTI IEŠKINĮ DĖL AKCININKŲ SPRENDIMŲ PRIPAŽINIMO NEGALIOJANČIAIS	15
3.1 Subjektai, turintys teisę reikšti ieškinį dėl akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais	15
3.2 Senaties terminas akcininkų sprendimams ginčyti	20
4 AKCININKŲ SPRENDIMŲ PRIPAŽINIMO NEGALIOJANČIAIS PAGRINDAI.....	24
4.1 Akcininkų sprendimų prieštaravimas imperatyvioms įstatymo normoms	26
4.1.1 Akcininkų susirinkimo sušaukimo procedūros pažeidimai.....	31
4.1.2 Akcininkų susirinkimo kvorumo ir balsavimo procedūrų pažeidimai	36
4.1.3 Akcininkų susirinkimo protokolo rengimo tvarkos pažeidimas.....	40
4.2 Akcininkų sprendimų prieštaravimas protingumo ir sąžiningumo principams.....	43
4.2.1 Akcininkų sprendimų protingumo vertinimas.....	43
4.2.2 Akcininkų sprendimų sąžiningumo vertinimas	47
4.3 Akcininkų sprendimų prieštaravimas steigimo dokumentams	51
4.4 Kreditorių teisių ar interesų pažeidimas akcininkų sprendimu	52
5 AKCININKŲ SPRENDIMŲ PRIPAŽINIMO NEGALIOJANČIAIS PASEKMĖS	55
5.1 Pripažinto negaliojančiu akcininkų sprendimo pagrindu sudaryto sandorio galiojimas	55
Išvados	60
Literatūra.....	63
Santrauka.....	71
Summary.....	72

SUTRUMPINIMAI

Akcinių bendrovių įstatymas	– Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 64 – 1914. Nauja įstatymo redakcija nuo 2004 n. sausio 1 d. (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2003, Nr. 123-5574
akcininkų susirinkimas	– visuotinis akcininkų susirinkimas
angl.	– angliškai
CK	– Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74 – 2262
EBPO	– Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija
EBPO principai	– 2004 m. EBPO Korporatyvinio valdymo principai ¹
ed.	– <i>edition</i> (angl.) – leidimas
kat.	– kategorija
kt.	– kita
lot.	– lotyniškai
m.	– metai
pan.	– panašiai
smulkusis akcininkas	– akcininkas, kuris dėl labai mažo turimų akcijų kiekio savo balsavimu praktiškai negali įtakoti sprendimų priėmimo, tačiau turi teisę dalyvauti akcininkų susirinkime, gauti dividendus bei turi kitas įstatymo jam priskirtas teises ²
v.	– <i>versus</i> (lot.) – prieš
žr.	– žiūrėti

¹ OECD Principles of Corporate governance, 2004 [interaktyvus] [žiūrėta 2011 m. kovo 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/dataoecd/32/18/31557724.pdf>>.

² Laisvoji enciklopedija Vikipedija [interaktyvus] [žiūrėta 2011 m. vasario 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://lt.wikipedia.org/wiki/Akcininkas>>.

IŽANGA

Temos aktualumas. Tema aktuali teorijai ir praktikai dėl akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto teisinės reikšmės civiliniuose teisiniuose ir socialinės ekonominės reikšmės visuomeniniuose santykiuose. Akcininkai priima sprendimus fundamentaliais bendrovės veiklos klausimais, tokiais kaip valdybos narių rinkimas ar neeilinių bendrovės sandorių tvirtinimas, todėl turi lemiamą įtaką bendrovės veikloje. Tačiau akcininkų priimami sprendimai ne visada yra teisėti, protingi ar sąžiningi, todėl įstatymo numatyta tvarka gali būti pripažinti negaliojančiais. Nuo tinkamo akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto teisės normų taikymo ir aiškinimo priklauso efektyvi subjektinių teisių ir teisėtų interesų gynyba, susiklosčiusių civilinių teisinių santykių stabilumas, teisinis tikrumas ir teisėtumas civiliniuose, ypač verslo, santykiuose. Be to, gana dažnai akcininkų sprendimo pripažinimu negaliojančiu yra suinteresuotos ne tik bylos šalys, bet ir visa visuomenė, kadangi pripažįstant akcininkų sprendimus negaliojančiais gali būti ginamas viešasis interesas, trečiųjų asmenų teisės ir teisėti interesai. Nagrinėjamos temos aktualumą taip pat rodo akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto teisinio reglamentavimo menkumas, teisinės analizės nebuvimas teisės doktrinoje. Esant tokiai situacijai, šį institutą aiškinti ir formuoti taikymo praktiką tenka Lietuvos teismams. Tačiau, nors šio instituto reglamentavimo naujovės įsigaliojo daugiau nei prieš šešerius metus, vis dar nėra suformuotos aiškios ir bendros pozicijos kai kuriais šio instituto taikymo klausimais: nėra aiškus akcininko teisės ginčyti akcininkų sprendimus turinys ir ribos, akcininkų sprendimų priėmimo procedūrinių pažeidimų reikšmė sprendimo galiojimui, akcininkų sprendimų atitikties protingumo ir sąžiningumo principams vertinimo kriterijai. Be to, atsižvelgiant į šio instituto taikymo ypatumus teismų praktikoje, kyla klausimas, ar nėra nepagrįstai ribojama smulkiųjų akcininkų teisė pasinaudoti šiuo institutu ir ar esamo įstatyminio reglamentavimo pakanka civilinių teisinių santykių stabilumui užtikrinti. Nemažėjantis kasacine tvarka nagrinėjamų bylų dėl akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais skaičius ir prieštarų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimų kai kuriais šio instituto taikymo aspektais buvimas rodo, kad praktikoje vis dar kyla nemažai neaiškumų dėl šio instituto taikymo ir aiškinimo. Todėl manytina, kad šio instituto tyrimas ir formuojamos teismų praktikos vertinimas aktualus tiek teisės teorijai, tiek praktikai.

Darbo tikslas. Siekiama išanalizuoti akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto esmę, tikslą, atsižvelgiant į Lietuvos ir užsienio teisės doktriną bei praktiką atskleisti

akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais pagrindų turinį, išanalizuoti probleminius šio instituto klausimus, pasiūlyti galimus jų sprendimų būdus.

Darbo objektas. Darbe nagrinėjama akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto samprata ir tikslas, terminas akcininkų sprendimas ginčyti, subjektai, turintys teisę kelti akcininkų sprendimų negaliojimo klausimą, akcininkų sprendimo negaliojimo pagrindų turinys, teismo vaidmuo pripažįstant akcininkų sprendimus negaliojančiais. Pagrindinis dėmesys skiriamas akcininkų teisės ginčyti akcininkų priimtus sprendimus turinio, akcininkų sprendimų priėmimo procedūrų bei protingumo ir sąžiningumo principų pažeidimams analizuoti ir vertinti. Tokių akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto tyrimo kryptį lėmė atlikto teismų praktikos tyrimo rezultatai, aptariaimi pirmame šio darbo skyriuje. Tyrimo objektas nagrinėjamas Lietuvos Respublikos apygardų teismų (kaip apeliacinės instancijos), Lietuvos apeliacinio teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išnagrinėtų bylų kontekste. Darbe siekiama atskleisti nagrinėjamo instituto taikymo ypatumus Lietuvos teisinėje sistemoje, todėl atliekama tik minimali lyginamoji šio instituto analizė. Be to, kadangi šio instituto reglamentavimas pasikeitė 2004 m. sausio 1 d. įsigaliojus naujam Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymui, siekiant, kad nagrinėjamas instituto tyrimas ir pateiktos išvados būtų aktualios šiandieninei praktikai, darbe nebus nagrinėjamas iki 2004 m. sausio 1 d. galiojęs šio instituto įstatyminis reglamentavimas.

Darbo metodai. Naudojami įvairūs mokslo metodai. Lyginamasis metodas taikytas analizuojant Lietuvos ir užsienio valstybių teisės aktus, reglamentuojančius akcininkų sprendimų pripažinimą negaliojančiais, taip pat aptariant skirtingas nuomones šio instituto taikymo klausimais teisės doktrinoje ir praktikoje. Lyginamasis metodas leidžia palyginti, įvertinti šio instituto reglamentavimą skirtingose valstybėse ir atrasti, kuris problemos sprendimo būdas yra geresnis. Be to, šis metodas leidžia išvelgti nacionalinės teisės spragas ir pasiūlyti, kaip jas užpildyti. Siekiant atsižvelgti į naujausias šio instituto reglamentavimo tendencijas, lyginamajai analizei pasirinkta Vokietija ir Danija, kuriose 2009–2010 m. įsigaliojo naujos bendrovių įstatymų redakcijos, Estija – kaip artima Lietuvai geografiškai ir istorine praeitimi. Teismų praktikai palyginti pasirinkta Jungtinė Karalystė, kaip turinti gilią teisės tradiciją ir išplėtotą precedentą. Sisteminis tyrimo metodas naudotas atskleidžiant akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais pagrindų turinį, statistinis – išskiriant aktualias teisminei praktikai akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais problemas, darant prielaidas. Taip pat naudotasi loginiu (indukcijos ir dedukcijos, analizės ir sintezės) ir kitais metodais.

Darbo naujumas ir originalumas. Akcininkų sprendimo pripažinimo negaliojančiais institutas yra mažai aptartas ir nagrinėtas tiek moksliniuose straipsniuose, tiek rašant magistro darbus. Vilniaus universiteto Teisės fakultete per pastaruosius penkerius metus šia tema nėra rašytų magistro darbų. Teisė ginčyti akcininkų sprendimus trumpai aptariama 2007 m. V. Pajarskaitės darbe „Akcininkų neturtinės teisės ir jų įgyvendinimas“ ir 2007 m. K. Stankaus darbe „Mažumos akcininkų teisių apsaugos ir gynimo Lietuvoje probleminė analizė“. Moksliniuose Lietuvos autorių straipsniuose daugiausia nagrinėjama akcininkų sprendimų priėmimo procedūra, neskiriant didelio dėmesio akcininkų sprendimų negaliojimui. Taip pat nėra teismų praktikos apibendrinimų ar apžvalgų nagrinėjama tematika. Darbas išsiskiria tuo, kad prieš jį rengiant buvo atliktas teisminės praktikos tyrimas, kuris padėjo išskirti aktualias šio instituto taikymo problemas. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, galima teigti, kad akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto analizė yra originali ir nauja.

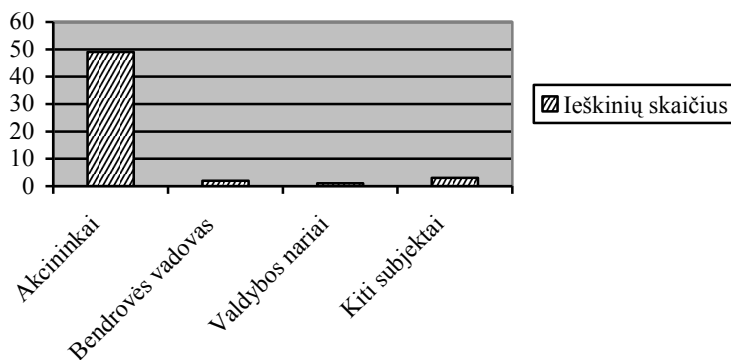
Svarbiausi šaltiniai. Rengiant magistro darbą, remtasi Lietuvos ir užsienio teisės aktais bei gausia teismų praktika. Išskirtinai šia tema rašytų darbų teisės doktrinoje nėra, todėl naudotasi tiek Lietuvos, tiek užsienio valstybių bendra įmonių teisės literatūra. Lietuvoje prie nagrinėjamo instituto tyrimo daugiausia prisidėjo J. Kiršienė, kuri 2003 m. daktaro disertacijoje „Finansinio turto problema nuosavybės teisės doktrinoje ir teisinėje praktikoje“ nagrinėdama akcininkų teisę kreiptis pažeistų teisių gynybos aptarė ir kai kuriuos akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais ypatumus; A. Tikniūtė, kuri 2006 m. daktaro disertacijoje „Juridinio asmens ribotos atsakomybės problema: teisiniai aspektai“ aptarė nesąžiningus akcininkų veiksmų nustatymo principus, juridinio asmens interesų koncepcijas; taip pat remtasi įmonių teisės klausimus nagrinėjusių V. Mikelėno ir R. Greičiaus darbais. Iš užsienio autorių galima išskirti A. Hickso ir P. L. Davieso darbus. Darbo rengimui didelę reikšmę turėjo praktinė medžiaga – Lietuvos Respublikos apygardų teismų (kaip apeliacinės instancijos), Lietuvos apeliacinio teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001–2010 m. išnagrinėtos bylos, Jungtinės Karalystės teismų praktika. Rašant darbą, taip pat remtasi 2004 m. EBPO Korporatyvinio valdymo principais.

1 AKCININKŲ SPRENDIMŲ PRIPAŽINIMO NEGALIOJANČIAIS INSTITUTO TAIKYMO TEISMINĖJE PRAKTIKOJE TYRIMAS

Prieš atliekant akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto tyrimą, buvo atliktas Lietuvos Respublikos apygardų teismuose (kaip apeliacinės instancijos), Lietuvos apeliaciniame teisme ir Lietuvos Aukščiausiajame Teisme nuo 2000 m. iki 2010 m. išnagrinėtų ir viešoje teismo sprendimų duomenų bazėje³ paskelbtų bylų dėl akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais tyrimas.

Šiuo tyrimu buvo siekiama nustatyti, kokie subjektai dažniausiai kreipiasi į teismą dėl akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais, dėl kokių pažeidimų daugiausiai kvestionuojamas akcininkų sprendimų teisėtumas, kokia dalis ieškinių yra tenkinama. Tyrimo metu taip pat siekta išskirti nagrinėjamo instituto taikymo teismų praktikoje problematiką, kuri būtų toliau nagrinėjama šiame darbe. Teisminės praktikos tyrimo metu išnagrinėtos 55 bylos, kurių nemaža dalis minima šiame darbe kaip analizuojamas problemas rodantys pavyzdžiai.

Tyrimo metu nagrinėtų bylų pasiskirstymą pagal ieškinius dėl akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais pateikusius subjektus rodo 1 grafikas.

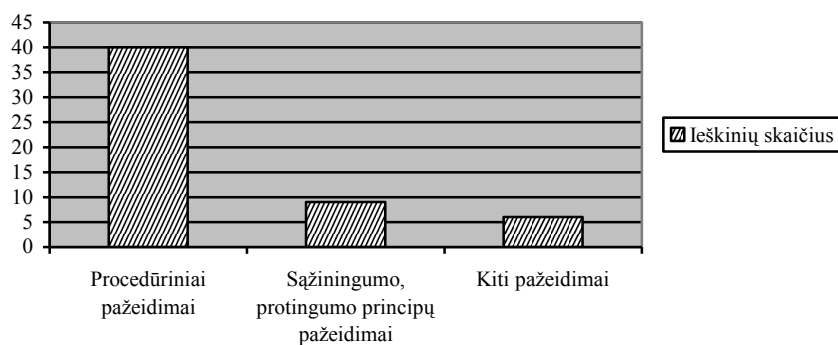
1 grafikas. Ieškinių dėl akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais pasiskirstymas pagal subjektus.

Tyrimo rezultatai rodo, kad absoliučią daugumą (49 iš 55) ieškinių dėl akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais pareiškė bendrovės akcininkai. Be to, pažymėtina, kad 15 iš 49 akcininkų ieškinių pareiškė smulkieji bendrovės akcininkai. Tyrimo rezultatai rodo, kad tiek bendrovės vadovas, tiek valdybos nariai nėra suinteresuoti akcininkų priimtų sprendimų ginčijimu. Tokį mažą bendrovės vadovų ar valdybos narių pareikštų ieškinių skaičių

³ Lietuvos Respublikos teismų praktikos duomenų bazė. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/>>.

galima pagrįsti tuo, kad didžioji dalis Lietuvoje įregistruotų ir veikiančių bendrovių yra uždarnosios akcinės bendrovės (Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenimis⁴, 2011 m. pradžioje Lietuvoje veikė 48 919 uždarujų akcinių bendrovių ir 343 akcinės bendrovės). Uždarojoje akcinėje bendrovėje bendrovės vadovą ir akcininkus sieja artimesni ryšiai, bendrovės vadovą gana dažnai skiria bendrovės akcininkai, todėl jis nebūna linkęs prieštarauti akcininkų valiai. Taip pat dažnai bendrovės vadovu būna vienas iš bendrovės akcininkų, o valdyba dažniausiai nesudaroma. Manytina, kad dėl šių priežasčių nėra daug bendrovės vadovo ar valdybos narių reiškiamų ieškinių dėl akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais. Iš to galima daryti išvadą, kad nagrinėjamas institutas praktikoje yra svarbiausias kaip akcininkų, ypač smulkiųjų, pažeistų teisių ar teisėtų interesų gynybos priemonė.

Atliekant tyrimą taip pat tirta, dėl kokių priežasčių dažniausiai ginčijami akcininkų priimti sprendimai. Tyrimo rezultatus rodo 2 grafikas.

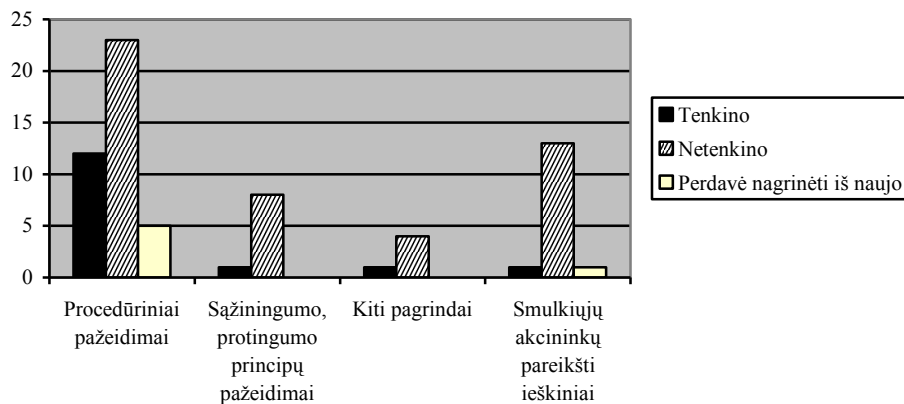
2 grafikas. Ieškinių dėl akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais pasiskirstymas pagal ieškinio pagrindą.

2 grafiko duomenys rodo, kad absoliuti dauguma (40 iš 55) akcininkų priimtų sprendimų ginčijami dėl jų priėmimo procedūrų, t. y. dėl akcininkų susirinkimo sušaukimo, vedimo ar sprendimų įforminimo tvarkos, pažeidimų. Ginčijant akcininkų sprendimus dėl bendrovės steigimo dokumentų pažeidimo, taip pat dažniausiai remiamasi steigimo dokumentuose įtvirtintų akcininkų sprendimų priėmimo procedūrų pažeidimais. Reiškiant reikalavimą pripažinti akcininkų sprendimą negaliojančiu, gana dažnai nurodoma, kad

⁴ Lietuvos Respublikos Statistikos departamentas *Veikiančių ūkio subjektų 2011 m. pradžioje statistika* [žiūrėta 2011 m. kovo 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>>.

ginčijamas akcininkų sprendimas neatitinka sąžiningumo bei protingumo principų. Apibendrinant galima teigti, kad akcininkų sprendimų teisėtumas praktikoje dažniausiai kvestionuojamas dėl jų priėmimo procedūrų arba sąžiningumo bei protingumo principų pažeidimų.

Siekiant išsiaiškinti akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto taikymo efektyvumą, taip pat analizuota, kiek ieškinių, pareikštų dėl akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais, buvo tenkinta, netenkinta ar perduota nagrinėti iš naujo. Tyrimo rezultatus rodo 3 grafikas.

3 grafikas. Tenkintų, atmetų bei perduotų nagrinėti iš naujo ieškinių dėl akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais skaičius.

Kaip matyti iš 3 grafiko, tik 14 iš 55 pareikštų ieškinių dėl akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais buvo tenkinti. Subjektams geriausiai sekėsi ginti pažeistas teises, kai jie ginčijo akcininkų sprendimų teisėtumą dėl procedūrinių akcininkų sprendimų priėmimo pažeidimų. Vis dėlto net ir šiuo atveju daugiau ieškinių buvo netenkinta nei tenkinta. Šio grafiko paskutinė grafa rodo smulkiųjų akcininkų pareikštų ir tenkintų bei netenkintų ieškinių skaičių. Kaip rodo teisminės praktikos tyrimo rezultatai, tik 1 iš 15 smulkiųjų akcininkų pareikštų ieškinių buvo patenkintas. Be to, tyrimo metu nustatyta, kad 7 iš 55 ieškinių buvo atmesti tuo pagrindu, kad ieškinį pareiškė tokios teisės neturintis subjektas. Vadinas, atsižvelgiant į tyrimo rezultatus, galima daryti išvadą, kad akcininkų sprendimai pripažįstami negaliojančiais tik retais, išimtiniais atvejais.

Apibendrinant teisminės praktikos tyrimo rezultatus, galima daryti tokias išvadas:

pirma, didelis netenkintų ieškinių dėl akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais skaičius rodo, kad taikant šį institutą konkuruoja du teisiniai tikslai, t. y. civilinių teisinių santykių teisėtumo ir stabilumo užtikrinimas;

antra, akcininkų sprendimų teisėtumas dažniausiai ginčijamas kitų bendrovės akcininkų dėl galimybės dalyvauti akcininkų sprendimų priėmimo procese pažeidimų. Iš to išeina, kad nagrinėjamas institutas yra svarbi akcininkų pažeistų neturtinių teisių gynybos priemonė, todėl akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais dėl procedūrinių sprendimų priėmimo pažeidimų tyrimas itin svarbus tiek teisės teorijai, tiek praktikai;

trečia, didelis smulkiųjų akcininkų pareikštų ieškinių dėl akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais skaičius ir absoliutūs tokių ieškinių netenkinimo rodikliai leidžia daryti prielaidą, kad nagrinėjamas institutas yra neefektyvi smulkiųjų akcininkų apsaugos priemonė. Tokio reiškimo priežasčių ir pagrįstumo tyrimas taip pat yra aktualus tiek teorijai, tiek praktikai;

ketvirta, tyrimo rezultatai rodo, kad vis dar nėra vienareikšmio atsakymo dėl akcininko teisės ginčyti akcininkų sprendimus apimties;

penkta, nemažai ieškinių dėl akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais grindžiama sąžiningumo ir protingumo principų pažeidimais, todėl šių pagrindų turinio atskleidimas taip pat svarbus teorijai bei praktikai.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad įstatymų leidėjo sprendimas nedetalizuoti akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto taikymo įstatymų lygmeniu praktikoje kelia nemažai problemų. Nesant aiškaus įstatyminio reglamentavimo, šio instituto tinkamam taikymui ir plėtojimui itin svarbi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ne tik formuoja šio instituto taikymo ir aiškinimo taisykles, bet ir analizuoja šio instituto reikšmę, paskirtį, įgyvendinimo ribas. Tačiau net ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo sukuriamos teisės aiškinimo ir taikymo sąlygos neturi būti taikomos akklai. Reikėtų aiškiai identifikuoti tas taisykles, kurios yra privalomos ir taikytinos *per se* vėlesnėse bylose⁵. Todėl toliau šiame darbe analizuojant šio instituto taikymo problemas bus siekiama atskleisti akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto sampratą ir tikslus, akcininkų sprendimų negaliojimo pagrindų turinį bei išskirti kriterijus, kuriais remiantis turėtų būti vertinamas akcininkų sprendimų galiojimas.

⁵ MIZARAS, V. *Privatinė teisė: dabartis ir ateitis*. Vilnius: Justitia, 2008, p. 24.

2 AKCININKŲ SPRENDIMŲ PRIPAŽINIMO NEGALIOJANČIAIS INSTITUTO SAMPRATA IR TIKSLAI

2.1 Akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto samprata

Šiuolaikinė teisė pripažįsta teisinės subjektų lygybės, jų autonomijos ir dispozityvumo principus. Dauguma CK 1.2 str. 1 d. įtvirtintų civilinių santykių reglamentavimo principų (sutarties laisvės, nesikišimo į privačius santykius, teisinio apibrėžtumo ir teisėtų lūkesčių) įkūnija pamatines laisvės ir pagarbos savarankiškam ir veikliam asmeniui nuostatas⁶. Tik pripažįstant šalių autonomiją galima verslo laisvė, grindžiama privačia iniciatyva ir atsakomybe⁷. Todėl ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos⁸ 46 str. nustato, kad Lietuvos ūkis grindžiamas privačios nuosavybės teise, asmens ūkinės veiklos laisve ir iniciatyva. Ūkinės veiklos laisvės principas užtikrina ūkio subjektų laisvę patiems pasirinkti plėtojamo verslo modelį, kryptį, tikslus bei teisę laisvai ir nevaržomai priimti sprendimus siekiant nusistatytų tikslų įgyvendinimo. Tačiau reikia pažymėti, kad nė vienas teisės principas nėra absoliutus – ten, kur baigiasi vieno principo riba, prasideda kito principo veikimo sritis, ir jie turi būti derinami. Reikia sutikti su nuomone, kad „rinka iš prigimties nėra skirta socialiai saugoti žmogų, tokią apsaugą būtina užtikrinti iš išorės. Dėl to valstybinis teisinis poveikis ekonomikai yra reikalingas kaip žmogaus socialinio saugumo garantas“⁹. Derinant įvairių visuomenės narių interesus ir ieškant kompromiso, atsiranda būtinybė tam tikrais atvejais riboti civilinių teisinių subjektų valios išraišką.

Reguliuojant visuomeninius santykius, palaikant jų pusiausvyrą valstybėje nustatomi įvairūs ūkinės veiklos laisvės ir šalių autonomijos principų ribojimai. Lietuvos Respublikos Konstitucijos¹⁰ 28 str. įtvirtinta konstitucinė norma, pagal kurią žmogus, įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis, privalo laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių. Šią normą detalizuoja CK 1.137 str. 2 d., numatanti, kad, įgyvendinant savo teises ir vykdant pareigas, privalu laikytis ne tik įstatymų,

⁶ DAMBRAUSKAITĖ, A. *Sandorių negaliojimo teisinės pasekmės*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 23.

⁷ MIKELĖNAS, V. *Prievolių teisė*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 197–198.

⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucija. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2008, p. 29.

⁹ ЛИВШИЦ, Р. З. *Теория права*. Москва: БЕК, 1994, p. 178.

¹⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucija. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2008, p. 21.

bet ir gerbti bendro gyvenimo taisyklės ir geros moralės principus bei veikti sąžiningai, laikytis protingumo ir teisingumo principų. Bendrovės akcininkams priėmus imperatyvioms įstatymo normoms ar minėtiems principams prieštaraujančius sprendimus, visuomenės narių pusiausvyra yra pažeidžiama, todėl tokie sprendimai turi būti pripažįstami negaliojančiais. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad ribojant akcininkų ūkinės veiklos bei jų valios autonomijos laisvę svarbią reikšmę turi CK 2.82 str. 4 d. įtvirtinta akcininkų sprendimų, prieštaraujančių imperatyviosioms įstatymo normoms, juridinio asmens steigimo dokumentams arba protingumo ir sąžiningumo principams, negaliojimo taisyklė.

Kalbant apie akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais institutą, kaip apie pažeistų teisių gynbos priemonę, reikia atsižvelgti į CK 1.138 str., įtvirtinantį įvairius civilinių teisių gynimo būdus, kuriais teismas gina civilines teises. Šis straipsnis numato, kad teismas įstatymų nustatyta tvarka ir neviršydamas savo kompetencijos gali pripažinti teises, atkurti buvusią iki teisės pažeidimo padėtį, užkirsti kelią teisę pažeidžiantiems veiksams, nutraukti, pakeisti teisinį santykį ar taikyti kitus gynbos būdus. Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas nenumato, kad civilinės teisės galėtų būti ginamos pripažįstant juridinio asmens dalyvių sprendimus negaliojančiais. Tačiau tiek doktrinoje, tiek praktikoje akcininkų sprendimų pripažinimas negaliojančiais vertinamas kaip civilinių teisių gynbos būdas. J. Kiršienė, aptardama pažeistų teisių gynbos būdus, kaip vieną iš tokių būdų nurodo ir akcininkų sprendimų pripažinimą negaliojančiais¹¹. Aplinkybė, kad akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto normos įtvirtina pažeistų civilinių teisių gynimo būdą, pripažįstama ir Lietuvos teismų, nurodant, kad „pripažįstant akcininkų sprendimus negaliojančiais siekiama apginti suinteresuotų asmenų, kurių teisės buvo pažeistos akcininkų susirinkimo sprendimais, interesus bei viešąjį interesą“¹².

Apibendrinant galima teigti, kad, konstitucinėms normoms garantuojant ūkinės veiklos laisvę, šalių valios autonomiją ir civilinėje teisėje vyraujant dispozityviam reglamentavimo metodui, akcininkai ūkinės laisvės ir autonomijos principus įgyvendina priimdami sprendimus ir formuodami bendrovės veiklos politiką. Tačiau jų sprendimai sukuria teises pasekmes tik tuomet, jei valios išreiškimas atitinka įstatymo įtvirtintas normas bei principus. Esant

¹¹ KIRŠIENĖ, J. *Finansinio turto problema nuosavybės teisės doktrinoje ir teisinėje praktikoje*. Mokslai: teisė (01 S)/MRU.- Vilnius, 2003, p. 119.

¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje *Stasys Adomaitis, Gražina Adomaitienė, Rita Alšauskienė ir kt. v. AB „Mažeikių nafta“*, Nr. 3K-3-650/2003, kat. 16.3.1.2, 21.2.2.1, 21.6, 87.1, 115.

nukrypimui nuo interesų pusiausvyros, ūkinę veiklos laisvę ir šalių valios autonomiją riboja ir pažeistas civilines teises gina akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais institutas.

2.2 Akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto tikslai

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinta, kad akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto tikslas – „apginti suinteresuotų asmenų, kurių teisės buvo pažeistos visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimais, interesus, užtikrinti, kad nebūtų priimami neteisėti nutarimai, pažeidžiantys akcininkų turtines ar neturtines teises, ginti viešąjį interesą bei apsaugoti bendrovę, kad nebūtų daroma žala, sutrukdant jos veiklą ar kenkiant teisėtiems bendrovės interesams, ir už ginčijamų nutarimų priėmimą balsavusių akcininkų interesams“¹³. Tokia pozicija leidžia daryti išvadą, kad akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais paskirtis iš principo yra dvejopa: viena, siekti teisėtumo, kita, užtikrinti verslo stabilumą.

Manytina, kad pagrindinis šio instituto normų tikslas yra užtikrinti teisėtumą. Didžioji dalis šį institutą sudarančių teisės normų skirtos būtent akcininkų sprendimų teisėtumui įvertinti ir kvestionuoti, t. y. CK 2.82 str. 4 d. įtvirtinti akcininkų sprendimų negaliojimo pagrindai, Akcinių bendrovių įstatymo 19 str. 10 d. numatyti subjektai, turintys teisę reikšti ieškinius dėl akcininkų priimtų sprendimų pripažinimo negaliojančiais. Tačiau tik viena Akcinių bendrovių įstatymo 19 str. 10 d. nuostata, numatanti sutrumpintą 30 dienų terminą ieškiniams dėl akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais pareikšti, gali būti vertinama kaip siekianti išsaugoti ydingo akcininkų priimto sprendimo galiojimą bei verslo santykių stabilumą. Kitų normų, tiesiogiai siekiančių išsaugoti akcininkų priimtų sprendimų galiojimą Lietuvos teisinėje sistemoje, priešingai nei kitose valstybėse, nėra. Pavyzdžiui, Vokietijos Federacinės Respublikos bendrovių įstatymo¹⁴ 242 str. numato, kad akcininkų sprendimai dėl akcininkų susirinkimo protokolo rengimo pažeidimų negali būti ginčijami, jeigu toks sprendimas jau yra įregistruotas komerciniame registre; akcininkų sprendimai, kurie priimti pažeidžiant akcininkų susirinkimo sušaukimo procedūrą, kurie pažeidžia kreditorių, viešąjį interesą ar bendrovės veiklos tikslus, nebegali būti ginčijami, jeigu yra įregistruoti komerciniame registre ir nuo įrašo

¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje *Stasys Adomaitis, Gražina Adomaitienė, Rita Alšauskienė ir kt. v. AB „Mažeikių nafta“*, Nr. 3K-3-650/2003, kat. 16.3.1.2, 21.2.2.1, 21.6, 87.1, 115.

¹⁴ Vokietijos Federacinės Respublikos bendrovių įstatymas [interaktyvus] [žiūrėta 2011 m. vasario 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nortonrose.com/knowledge/publications/2010/pub25621.aspx?lang=en-gb>>.

registre padarymo praėjo daugiau nei 3 metai. Estijos Respublikos civilinio kodekso¹⁵ 301¹ str. 4 d. numato, kad akcininkų sprendimo teisėtumas nebegali būti ginčijamas teisme, jeigu sprendimas yra įregistruotas komerciniame registre ir nuo įrašo registre padarymo praėjo daugiau nei 2 metai. Be to, tiek Vokietijos bendrovių įstatymas (242 str.), tiek Estijos civilinis kodeksas (302 str. 2 d.) numato, kad akcininkui, kurio teisės priimtu akcininkų sprendimu buvo pažeistos, patvirtinus akcininkų sprendimą, jo teisėtumas taip pat nebegali būti ginčijamas. Estijos civilinio kodekso 302 str. 3 d. numato, kad akcininkas, kuris dalyvavo akcininkų susirinkime, teisme gali ginčyti priimtą akcininkų sprendimą tik tuo atveju, jeigu jis savo pastabas dėl nesutikimo su akcininkų sprendimu išreiškė akcininkų susirinkimo protokole. Tokios Vokietijos bendrovių įstatymo ir Estijos civilinio kodekso nuostatos vertintinos kaip *a priori* užkertančios kelią nepagrįstam bylinėjimuisi bei garantuojančios verslo sprendimų stabilumą.

Pažymėtina, kad, nors Lietuvoje įstatymų lygmeniu ir neįtvirtinta, teismų praktikoje taip pat bandoma formuoti tam tikrus „saugiklius“, garantuojančius akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto taikymo išimtinumą ir verslo santykių stabilumą, numatant, kad „akcininkų sprendimą galima pripažinti negaliojančiu tik tada, jeigu pažeidimo (jeigu toks konstatuojamas) negalima pašalinti niekaip kitaip, tik pripažinus ginčijamą sprendimą negaliojančiu“¹⁶. Be to, teismas turi įvertinti, „kokią įtaką ginčijamo sprendimo priėmimui būtų turėjęs ieškovas, jeigu pažeidimų nebūtų padaryta ir jis būtų dalyvavęs ir balsavęs susirinkime“¹⁷. Teismų praktikoje taip pat formuojama pozicija, kad akcininkų sprendimų negalima pripažinti negaliojančiais dėl „formalių pažeidimų, nesukėlusių neigiamų padarinių nei pačiai bendrovei, nei jos akcininkams ar viešajam interesui“¹⁸. Visgi tokios teisminės praktikos objektyvumas ir pakankamumas civilinių teisinių santykių stabilumui

¹⁵ Estijos Respublikos civilinis kodeksas [interaktyvus] [žiūrėta 2011 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.legaltext.ee/text/en/X0001K17.htm>>.

¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje J. K. v. UAB „Vilties vaistinė“, Nr. 3K-3-171/2008, kat. 27.3.2.1.

¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. rugsėjo 24 d. nutartis civilinėje byloje Vytautas Simanavičius ir Donatas Seilius v. AB „Stumbras“, Nr. 3K-3-856/2001, kat. 21.2.2.1; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje Stasys Adomaitis, Gražina Adomaitienė, Rita Alšauskienė ir kt. v. AB „Mažeikių nafta“, Nr. 3K-3-650/2003, kat. 16.3.1.2, 21.2.2.1, 21.6, 87.1, 115 ir kt.

¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje Stasys Adomaitis, Gražina Adomaitienė, Rita Alšauskienė ir kt. v. AB „Mažeikių nafta“, Nr. 3K-3-650/2003, kat. 16.3.1.2, 21.2.2.1, 21.6, 87.1, 115; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. rugsėjo 24 d. nutartis civilinėje byloje Vytautas Simanavičius ir Donatas Seilius v. AB „Stumbras“, Nr. 3K-3-856/2001, kat. 21.2.2.1. ir kt.

garantuoti yra kritikuotinas. Pirmą, negalima vertinti akcininko įtakos sprendimo priėmimo procese vien tik pagal jo turimų balsų skaičių. Akcininkas gali turėti įtakos balsavimo rezultatams ne tik turimų balsų skaičiumi, bet ir savo pateikiama pozicija, išsakytomis pastabomis ar argumentais dėl vieno ar kito ketinamo priimti sprendimo. Antra, reikia pažymėti, kad galimybė dalyvauti ir balsuoti akcininkų susirinkime yra viena iš neturtinių akcininko teisių, todėl net ir mažareikšmis sprendimo priėmimo procedūros pažeidimas reiškia galimą akcininko neturtinių teisių pažeidimą. Įtvirtinus tokią poziciją, kad, teismo nuomone, esant nereikšmingam („formaliam“) akcininko teisių pažeidimui akcininkų sprendimas paliekamas galioti, akcininko neturtinių teisių įgyvendinimas ir gynyba gali būti labai apsunkinta.

Apibendrintai galima teigti, kad akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais institutu siekiama ne tik užtikrinti civilinių teisinių santykių teisėtumą bei pažeistų teisių gynybą, bet ir garantuoti teisinių santykių stabilumą bei pastovumą. Siekiant suderinti šiuos dvejopus tikslus – teisėtumą ir stabilumą – būtina įtvirtinti tam tikrus „saugiklius“, kurie garantuotų, kad akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais institutas netaptų neefektyviai naudojama ir kritikuojama priemone. Minėtų tikslų siekimas vien tik formuojama teismine praktika nėra pakankamas, todėl manytina, kad, atsižvelgiant į kitų valstybių patirtį, išimtinį šio instituto taikymo pobūdį turėtų stengtis užtikrinti ne tik teismai, bet ir įstatymų leidėjas. Siekiant civilinių teisinių santykių aiškumo ir tikrumo, šio instituto reglamentavimą siūlytina koreguoti įtvirtinant skirtingas ydingo akcininkų sprendimo pripažinimo negaliojančiu sąlygas priklausomai nuo pažeistos teisės normos svarbos.

3 TEISĖ PAREIKŠTI IEŠKINIŲ DĖL AKCININKŲ SPRENDIMŲ PRIPAŽINIMO NEGALIOJANČIAIS

3.1 Subjektai, turintys teisę reikšti ieškinį dėl akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais

Remiantis CK 2.82 str. 4 d. bei Akcinių bendrovių įstatymo 19 str. 10 d., teisę kreiptis į teismą su ieškiniu dėl visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo pripažinimo negaliojančiu turi juridinio asmens kreditoriai. Tačiau bendrovės kreditoriai turi teisę ginčyti tik tokius akcininkų sprendimus, kurie turi neigiamos įtakos jų teisėms ar teisėtiems interesams bendrovės atžvilgiu. Be bendrovės kreditorių, tinkamais ieškovais taip pat laikomi bendrovės valdymo organai – bendrovės vadovas, valdybos ar stebėtojų tarybos nariai, akcininkai bei įstatymuose numatyti asmenys. Kaip rodo teisminės praktikos tyrimo rezultatai, teisė ginčyti akcininkų sprendimus yra reikšmingiausia bendrovės akcininkų atžvilgiu, t. y. teisė ginčyti akcininkų sprendimus yra svarbi bendrovės akcininko pažeistų teisių gynybos priemonė. Todėl, siekiant garantuoti efektyvią pažeistų akcininko teisių gynybą, svarbu tinkamai nustatyti teisės ginčyti akcininkų sprendimus įgijimo momentą bei ribas.

Asmuo tampa bendrovės akcininku, kartu įgyja teisę ginčyti akcininkų priimtus sprendimus tik įsigijęs bendrovės akciją¹⁹. Todėl galima teigti, kad akcininko teisė ginčyti akcininkų priimtus sprendimus atsiranda nuo nuosavybės teisės į akcijas įgijimo momento. Nuosavybės teisės į akcijas atsiradimo momentas skiriasi priklausomai nuo to, ar akcijos yra materialios, ar nematerialios, ir nuo to, koku būdu jos yra įgyjamos. Remiantis Akcinių bendrovių įstatymo 46 str., materialios akcijos perleidžiamos kitų asmenų nuosavybėn indosamentu, t. y. padarius atitinkamą įrašą akcijoje ar akcijų sertifikate. Taigi nuo šio įrašo datos galima laikyti, kad naujasis akcininkas yra įgijęs visas akcininko turtines ir neturtines teises, įskaitant teisę ginčyti akcininkų sprendimus. Nematerialių akcijų perleidimas fiksuojamas įrašais akcijas perleidžiančio ir jas įgyjančio asmens asmeninėse vertybinių popierių sąskaitose. Akcinių bendrovių įstatymas įpareigoja šalis, sudariusias sandorį dėl

¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje kompanija „Sontec Limited“ v. AB „Marijampolės Daisotra“, Nr. 3K-3-1176/2001, kat. 18.4, 21.6.

nematerialių akcijų perleidimo, pateikti sąskaitų tvarkytojams rašytinę sutartį, kad būtų užfiksuotas akcijų perleidimas. Todėl lieka neaišku, nuo kada asmuo laikomas įgijęs nematerialiųjų bendrovės akcijų, t. y. nuo akcijų pirkimo–pardavimo sutarties pasirašymo momento ar nuo atitinkamo įrašo vertybinių popierių sąskaitoje padarymo. Akcinių bendrovių ir uždarytųjų akcinių bendrovių vertybinių popierių sąskaitų tvarkymą reglamentuojančios taisyklės²⁰ įtvirtina operacijų akcijomis, t. y. sandorių ir kitų veiksmų, dėl kurių keičiasi akcijų savininkas, įforminimo tvarką. Tai reiškia, kad registruojama tik operacija, kuria remiantis nuosavybės teisė perėjo jau anksčiau, ir registravimas yra tik nuosavybės teisės perėjimo užfiksavimas. Taigi šios taisyklės nustato, kad nuosavybės teisė į akcijas yra perleidžiama sandorio sudarymo momentu²¹. Todėl asmuo įgyja nuosavybės teisę į nematerialias akcijas, o kartu ir neturtinę teisę ginčyti akcininkų sprendimus nuo sandorio sudarymo momento, nebent kitaip būtų numatyta pačiame sandoryje. Tokį aiškinimą patvirtina ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, teigdamas, kad „akcininko neįregistravimas neatima iš jo galimybės įgyvendinti akcininko teises, įskaitant teisę ginčyti akcininkų sprendimus“²². Taigi iš to, kas paminėta, galima daryti išvadą, kad akcininko teisės ginčyti akcininkų sprendimus atsiradimo momentas sutampa su materialiuoju akcijų perleidimo indosamentu momentu arba akcijų pasirašymo sutarties sudarymo momentu.

Pažymėtina, kad, priešingai nei kitų valstybių įstatymai²³, nei Akcinių bendrovių įstatymas, nei CK neriboja akcininko teisės ginčyti akcininkų priimtus sprendimus akcijų įsigijimo momentu, t. y. nei Akcinių bendrovių įstatymas, nei CK nenumato, kad akcininkas gali ginčyti tik tuos akcininkų sprendimus, kurie buvo priimti jam tapus bendrovės akcininku. Nepaisant to, dėl šios akcininko teisės retrospektyvaus galiojimo teisės doktrinoje ir praktikoje išsiskyrė dvi pozicijos. Vienu nuomone, vadovaujantis teisinio apibrėžtumo ir teisėtų lūkesčių principais teisė ginčyti akcininkų sprendimus negali būti suteikiama tiems asmenims, „kurie

²⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 23 d. nutarimas Nr. 1041 dėl uždarytųjų akcinių bendrovių akcininkų – nematerialiųjų akcijų savininkų vertybinių popierių sąskaitų tvarkymo ir materialiuoju akcijų savininkų registravimo uždarosiose akcinėse bendrovėse taisyklių patvirtinimo. Valstybės žinios, 2004, Nr. 132-4761.

²¹ RYMEIKIS, T. *Nuosavybės teisės į akcijas ir jos perleidimas: Lietuvos įstatymų leidybos vystymasis ir tendencijos*. Jurisprudencija, 2004, nr. 57 (49), p. 68.

²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. gegužės 1 d. nutartis civilinėje byloje *V. A. v. UAB „Skiedra“*, Nr. 3K-3-494/2000, kat. 45.

²³ Pavyzdžiui, Vokietijos Federacinės Respublikos bendrovių įstatymo 245 str. numato, kad akcininkų sprendimus akcininkas gali ginčyti tik tokiu atveju, jeigu bendrovės akcijų jis buvo įgijęs iki akcininkų susirinkimo darbotvarkės paskelbimo.

juridinio asmens organui priimant ginčijamą sprendimą nebuvo jo dalyviais²⁴. Kiti teigia, kad „akcininkai turi teisę ginčyti bet kurį visuotinio akcininkų susirinkimo <...> sprendimą, nepriklausomai nuo to, ar skundžiamojo sprendimo priėmimo metu asmuo buvo bendrovės akcininkas ar juo tapo vėliau“²⁵. Matyti, kad pirmoji nuomonė akcentuoja teisinių santykių stabilumo, o pastaroji – teisėtumo siekį. Kaip jau minėta anksčiau šiame darbe, pagrindinis akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto tikslas – teisinių santykių teisėtumo užtikrinimas. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad naujajam akcininkui, įsigijusiam akcijų iš kito ar buvusio bendrovės akcininko, turi būti suteikiama galimybė ginčyti visus akcininkų priimtus sprendimus, nepriklausomai nuo jų priėmimo momento, tačiau tai daryti privaloma nepažeidžiant teisinių santykių stabilumo principo. Siekiant užtikrinti teisinių santykių stabilumą, suteikiant akcininkui teisę ginčyti visus akcininkų sprendimus nepriklausomai nuo jų priėmimo momento, svarbu garantuoti, kad akcininkas galėtų pasinaudoti šia teise, tik jeigu nėra praleistas Akcinių bendrovių įstatymo 31 str. 2 d. numatytas 30 dienų akcininkų sprendimų apskundimo terminas, o skaičiuojant šio termino eigą vadovautis toliau nurodytomis taisyklėmis.

Pirma, akcininkui įsigyjant bendrovės akcijų iš kito bendrovės akcininko, naujasis akcininkas tampa ankstesnio akcininko teisių perėmėju. Ankstesnis akcininkas negali perleisti teisių daugiau negu jam priklausė. Todėl naujojo akcininko atžvilgiu ieškinio senaties terminas turi būti skaičiuojamas nuo to momento, „kada akcijų pardavėjas sužinojo ar turėjo sužinoti apie teisių ar interesų pažeidimą. Ir tik nustačius, kad akcijų pardavėjas nepraleido senaties termino arba jis buvo praleistas dėl svarbių priežasčių, naujasis akcininkas turi teisę ginčyti tokį akcininkų sprendimą“²⁶.

Antra, atsižvelgiant į tai, kad naujasis bendrovės akcininkas, elgdamasis rūpestingai ir apdairiai, iš karto ar tuoj po akcijų įsigijimo turi teisę ir realią galimybę pasidomėti bendrovės, kurios akcininku jis tapo, dokumentais ir veikla, preziumuojama, kad „naujojo akcininko sužinojimo apie akcininkų sprendimą momentas sutampa su akcijų įsigijimo momentu ar yra

²⁴ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 186–187.

²⁵ Lietuvos Apeliacinio Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje *J. Burbaitė ir kt. v. AB „Koncernas SBA“*, Nr. 2-193/2001.

²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje *kompanija „Sontec Limited“ v. AB „Marijampolės Daisotra“*, Nr. 3K-3-1176/2001, kat. 18.4, 21.6.

tuoj po jų įsigijimo²⁷. Teismų praktikos suvienodinimas ir teisės ginčyti akcininkų sprendimus nepriklausomai nuo jų priėmimo momento suteikimas akcininkui būtų papildoma akcininkų priimtų sprendimų teisėtumo garantija, o įvardytų senaties termino nustatymo kriterijų nuoseklus laikymasis teismų praktikoje neleistų pažeisti teisėtų lūkesčių ir teisinio tikrumo principų.

Kalbant apie akcininko teisės ginčyti akcininkų sprendimus ribojimus, taip pat reikia paminėti, kad Lietuvos, kaip ir Vokietijos, Danijos bei Estijos, įstatymų leidėjas pasirinko poziciją neriboti akcininkų teisės ginčyti akcininkų priimtus sprendimus turimų balsų skaičiumi. Iš vienos pusės, tai garantuoja teisę į teisminę gynybą, iš kitos pusės, leidžia smulkiesiems akcininkams piktnaudžiauti savo teisėmis, ginčyti net ir pelningus bendrovei akcininkų sprendimus. Būtent dėl šios priežasties Italijos Respublikos civilinis kodeksas numato privalomą ne mažesnę kaip 5 (penkių) procentų ir 0,1 (vienos dešimtosios) procento akcijų turėjimo reikalavimą atitinkamai uždarosioms ir akcinėms bendrovėms norint ginčyti akcininkų priimtus sprendimus²⁸. Kaip parodė ir Lietuvos teismų praktika, poreikis riboti vos kelis ar kelias šimtasias procento bendrovės akcijų turinčių akcininkų teisę ginčyti akcininkų sprendimus yra. Todėl teismų praktikoje pradėta formuoti pozicija, ribojanti smulkiųjų akcininkų galimybes ginčyti akcininkų sprendimus. Dėl šios pozicijos teismų praktikoje išsiskyrė dvi nuomonės.

Viena jų teigia, kad „ieškovo turimų akcijų skaičius nėra ir negali būti savarankišku kriterijumi, kuriuo vadovaujantis sprendžiamas visuotinio akcininkų susirinkimo priimtų sprendimų teisėtumo klausimas“²⁹. Kita teigia, kad „teismas, sprenddamas dėl akcininkų sprendimo pripažinimo negaliojančiu, turi išsiaiškinti ir tai, kokią įtaką susirinkimo sprendimų priėmimui turėtų ieškovas, jeigu pažeidimai nebūtų padaryti ar susirinkimas būtų organizuojamas iš naujo, t. y. galimą ieškovo įtaką balsuojant susirinkime priimamiems sprendimams“³⁰. Pastaroji Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pozicija teismų praktikoje greitai prigijo ir pradėta taikyti gana dažnai. Kaip rodo atlikti teismų praktikos tyrimo rezultatai, absoliuti dauguma smulkiųjų akcininkų ieškinių dėl akcininkų sprendimų pripažinimo

²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje kompanija „Sontec Limited“ v. AB „Marijampolės Daisotra“, Nr. 3K-3-1176/2001, kat. 18.4, 21.6.

²⁸ CONAC, P. H.; ENRIQUES, L.; GELTER, M. *Constraining Dominant Shareholders' Self-Dealing: The Legal Framework in France, Germany and Italy*. *European Company and Financial Law Review*, 2007, nr. 4, p. 501.

²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje G. K. v. UAB „Vienituras“, Nr. 3K-3-1182/2003, kat. 21.2.2.1.

³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vilnamisa“ v. AB „Šeškinės Širvinta“, Nr. 3K-3-878/2002, kat. 21.2.2.1, 21.6.

negaliojančiais buvo atmesta ir, reikia pažymėti, būtent tuo pagrindu, kad akcininkas dėl turimų balsų skaičius negalėjo daryti įtakos balsavimo rezultatams. Atsižvelgiant į tai, kyla klausimas, ar tokiu būdu akcininko teisė ginčyti akcininkų sprendimus netapo priklausoma nuo turimų akcijų skaičiaus ir ar tai neprieštarauja įstatymų leidėjo valiai.

Laikantis antrosios nuomonės išeina, kad smulkusis akcininkas, turėdamas tokį akcijų skaičių, kuris negali nulemti akcininkų balsavimo rezultatų, beveik netenka galimybės nuginčyti akcininkų sprendimo. Šios nuomonės šalininkai teigia, kad smulkiųjų akcininkų apsauga gali būti užtikrinama kitomis CK normomis – atitinkamą akcijų skaičių turintys akcininkai gali reikalauti juridinio asmens veiklos tyrimo (CK antrosios knygos X skyrius) ar priverstinio akcijų pardavimo dėl negalėjimo tinkamai įgyvendinti teises (CK 2.123 str.). Tačiau reikia pažymėti, kad ne visi smulkieji akcininkai turi pakankamą akcijų skaičių³¹ reikalauti juridinio asmens veiklos tyrimo, o ieškinį dėl priverstinio akcijų nupirkimo gali pareikšti akcininkas ar jų grupė, kuriems priklauso ne mažiau kaip 1/3 įstatinio kapitalo. Todėl dėl šių įstatymo nuostatų galimybės smulkiesiems akcininkams reikalauti bendrovės veiklos tyrimo ar supirkti akcijas labai sumažėja. Taip pat negalima sutikti su šios pozicijos šalininkų argumentu, kad „akcininkų turimos neturtinės teisės yra proporcingos jų turimų akcijų skaičiui“³². Akcija yra esminis akcinio kapitalo elementas, o akcininko teisė yra esminis akcininką apibūdinantis elementas. Ir nesvarbu, kiek akcijų turi akcininkas, jis akcininko teisėmis naudojasi lygiais pagrindais su kitais akcininkais³³. Akcinių bendrovių įstatymo 16 str. numatytos neturtinės akcininkų teisės (teisė dalyvauti visuotiniame akcininkų susirinkime; teisė balsuoti, taip pat ir teisė ginčyti akcininkų sprendimus bei kitos teisės) yra nedalomos ir priklauso akcininkams nepriklausomai nuo jų turimų akcijų skaičiaus. Atsižvelgiant į tai, galima daryti išvadą, kad, įstatyme nesant jokių teisės ginčyti akcininkų sprendimus ribojimų, ši smulkiojo akcininko teisė turėtų būti ginama lygiais pagrindais kaip ir kitų akcininkų.

Be to, teismams įtvirtinus tokį precedentą, pagal kurį smulkiojo akcininko ieškinys netenkinamas vien tuo pagrindu, kad akcininkas negali daryti įtakos sprendimų priėmimui, ir kuris, reikia pastebėti, žemesnių instancijų teismui taikomas labai dažnai aklai be detalesnės problemos analizės, rizikuojama, kad smulkiųjų akcininkų teisė kreiptis į teismą teisminės

³¹ Remiantis CK 2.125 str. 1 d., teisę kreiptis dėl juridinio asmens veiklos tyrimo turi vienas ar keli akcininkai, kurių turimų ar valdomų akcijų nominali vertė yra ne mažesnė kaip 1/10 įstatinio kapitalo.

³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Baltic Tund Securities“ v. AB „Geonafta“, Nr. 3K-7-471/2002, kat. 21.2.2.1.

³³ KIRŠIENĖ, J. *Finansinio turto problema nuosavybės teisės doktrinoje ir teisinėje praktikoje*. Mokslai: teisė (01 S)/MRU.- Vilnius, 2003, p. 74.

gynybos gali tapti tik deklaratyvia nuostata. Aišku, negalima paneigti, kad ginant smulkiųjų akcininkų teises būtina atsižvelgti ir į už sprendimo priėmimą balsavusių akcininkų interesus. Todėl, siekiant abiejų šalių interesų pusiausvyros, manytina, kad akcininkų sprendimo teisėtumą reikia vertinti ne vien pagal tai, ar akcininko turimų akcijų skaičius galėjo turėti įtakos balsavimo rezultatams, bet apskritai pagal tai, ar smulkiojo akcininko dalyvavimas akcininkų sprendimo priėmimo procese, jo argumentai, pozicija, pateikiama informacija ir panašiai galėjo lemti kitokio akcininkų sprendimo priėmimą. Taip pat manytina, kad sprendžiant dėl akcininkų sprendimo galiojimo būtina atsižvelgti į imperatyvių įstatymo normų ar principų pažeidimo mastą ir įvertinti, ar už tokį pažeidimą kitiems akcininkams neturėtų būti taikoma atitinkama sankcija – akcininkų sprendimo pripažinimas negaliojančiu.

Apibendrintai galima teigti, kad akcininkų sprendimus gali ginčyti bendrovės kreditoriai, jeigu įrodo, kad akcininkų sprendimu buvo pažeistos jų teisės ar teisėti interesai; bendrovės valdymo organai; bendrovės akcininkai bei kiti įstatymuose numatyti asmenys. Bendrovės akcininkų teisė ginčyti akcininkų sprendimus įstatymų lygmeniu neribojama nei akcijų įsigijimo momentu, nei turimų akcijų skaičiumi. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad įgyvendinant įstatymų leidėjo valią minėti ribojimai neturi būti taikomi ir teismų praktikoje. Be to, siekiant užtikrinti visų pusių interesus, sprendžiant dėl akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais, būtina atsižvelgti į šalių pateikiamus argumentus, faktines bylos aplinkybes bei pažeidimo mastą, o siekiant garantuoti civilinių teisinių santykių stabilumą, svarbu tinkamai taikyti senaties terminą akcininkų sprendimams ginčyti. Todėl jo nustatymo ypatumai bus aptariami kitame poskyryje.

3.2 Senaties terminas akcininkų sprendimams ginčyti

Siekiant užtikrinti civilinių teisinių santykių stabilumą, įstatymai numato senaties terminą, t. y. „įstatymų nustatytą laiko tarpą (terminą), per kurį asmuo gali apginti savo pažeistas teises pareikšdamas ieškinį“³⁴. Stabilumas ypač svarbus įmonių valdymo teisiniuose santykiuose. Todėl siekiant užtikrinti, „kad juose dalyvaujantis asmuo, kurio teisės buvo pažeistos, jas gintų itin skubiai“³⁵, ir garantuoti, kad „suejus atitinkamam terminui akcininkų priimti nutarimai nebegalės būti nuginktyti teismine tvarka ir civilinio teisinio santykio dalyviai

³⁴ CK 1.124 str.

³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje *A. R. v. UAB „Besslerita“*, Nr. 3K-3-213/2004, kat. 21.6, 21.2.2.1, 2.11.

galėtų pagrįstai tikėtis, kad asmenys, kurie nepasinaudojo teise ginčyti valdymo organų priimtus sprendimus, arba atsisako savo teisės, arba nemano, kad jo teisė pažeista³⁶, Akcinių bendrovių įstatymo 31 str. 2 d. nustatytas sutrumpintas 30 dienų ieškinio senaties terminas.

Teisės ginčyti akcininkų priimtus sprendimus senaties termino eiga prasideda nuo dienos, kurią ieškovas sužinojo ar turėjo sužinoti apie ginčijamo sprendimo priėmimą. Sužinojimo apie teisės pažeidimą momentu laikytina diena, kada asmuo faktiškai suvokia, kad jo teisė ar įstatymo saugomas interesas yra pažeisti. Kalbant apie akcininko galimybę sužinoti apie jo teisės ar teisėtus interesus pažeidžiančio sprendimo priėmimą, reikia pažymėti, kad „tais atvejais, kai akcininkas, ginčijantis akcininkų susirinkimo nutarimą, dalyvavo jį priėmusiame susirinkime, nutarimo priėmimo ir sužinojimo apie jo priėmimą momentai sutampa“³⁷. Todėl tokiu atveju 30 dienų terminas ginčyti akcininkų sprendimą pradedamas skaičiuoti nuo sprendimo priėmimo dienos.

Kai akcininkas nurodo, kad apie savo teisės pažeidimą sužinojo ne pažeidimo – ginčijamo akcininkų sprendimo priėmimo – dieną, bet vėliau, nustatant senaties termino pradžią reikia įvertinti, ar akcininkas apie savo pažeistą teisę sužinojo ne vėliau negu analogiškoje situacijoje turėjo sužinoti apdairiai ir rūpestingai su savo teisėmis besielgiantis asmuo. „Akcininkas turi pareigą būti aktyvus ir domėtis bendrovės reikalais“³⁸, todėl, net jei jis ir „nedalyvavo visuotiniame akcininkų susirinkime, tačiau buvo tinkamai informuotas apie susirinkimo vietą ir laiką, visuotinis akcininkų susirinkimas įvyko iš anksto paskelbtoje vietoje ir laiku, jis turi pareigą domėtis apie visuotinio akcininkų susirinkimo metu priimtus sprendimus“³⁹. Todėl tokiu atveju laikoma, kad sužinojimo apie teisių pažeidimą momentas sutampa su akcininkų susirinkimo diena ir senaties terminas tokio akcininko atžvilgiu pradedamas skaičiuoti nuo akcininkų sprendimo priėmimo dienos. Kai akcininkas susirinkime, kuriame buvo priimtas ginčijamas sprendimas, nedalyvavo dėl objektyvių priežasčių, pavyzdžiui, dėl to, kad jam nebuvo tinkamai pranešta apie šaukiamą akcininkų susirinkimą,

³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje *kompanija „Sontec Limited“ v. AB „Marijampolės Daisotra“*, Nr. 3K-3-1176/2001, kat. 18.4, 21.6.

³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje *Vilniaus miesto valdyba v. UAB „Sangreta“ ir Silva Jasiulionienė*, Nr. 3K-3-383/2000, kat. 45. Pažymėtina, kad tokios pat nuomonės laikosi ir CK komentaro autoriai (MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 185.).

³⁸ ADVOKATŲ KONTORA „LIDEIKA, PETRAUSKAS, VALIŪNAS IR PARTNERIAI“. *Bendrovių valdymas. Konsultacijos vadovui*. Vilnius: UAB „Verslo žinios“, 2006, sk. 4.6, p. 7.

³⁹ Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Ortopedijos technika“ v. UAB „Ortopedijos paslaugos“*, Nr. 3K-3-375/2003, kat. 18.1.

minėta senaties termino pradžios nustatymo taisyklė negali būti taikoma. Priešingu atveju būtų nepagrįstai ribojama asmens teisė į teisminę gynybą. Todėl tokio akcininko atžvilgiu sutrumpinto 30 dienų ieškininės senaties termino eiga prasideda ne nuo ginčijamo sprendimo priėmimo dienos, o nuo tos dienos, kai nutarimą ginčijantis akcininkas faktiškai sužinojo ar turėjo sužinoti apie nutarimo priėmimą⁴⁰.

Manytina, kad įvardytos taisyklės dėl senaties termino eigos skaičiavimo turėtų būti taikomos ir bendrovės vadovui, valdybos bei stebėtojų nariams. Šie subjektai dalyvauja bendrovės valdyme, privalo domėtis bendrovės reikalais ir žinoti apie priimtus akcininkų sprendimus esminiais bendrovės valdymo klausimais nuo jų priėmimo momento.

Pažymėtina, kad net ir sutrumpinto 30 dienų senaties termino akcininkų sprendimams ginčyti nustatymas ne visada yra pakankamas priimtų verslo sprendimų stabilumo garantas. Iš teismų praktikos matyti, kad, atsižvelgiant į sužinojimo apie priimtą ginčijamą akcininkų sprendimą momentą, pasitaiko atvejų, kada prašoma pripažinti negaliojančiu daugiau nei prieš kelerius metus priimtą akcininkų sprendimą⁴¹. Siekiant išvengti tokių situacijų, kitų valstybių įstatymai numato naikinamąjį terminą akcininkų sprendimams ginčyti. Pavyzdžiui, Vokietijos Bendrovių įstatymas numato 3 metų, Estijos – 2 metų, Danijos Karalystės bendrovių įstatymas⁴² numato, kad akcininkų sprendimo nebegalima ginčyti praėjus daugiau kaip trims mėnesiams nuo akcininkų sprendimo priėmimo, išskyrus tuos atvejus, kai ieškovas kreipiasi į teismą ne vėliau kaip per 2 metus nuo akcininkų sprendimo priėmimo ir nurodo pateisinamas termino praleidimo priežastis. Tokia įstatymų leidėjų pozicija vertintina labai teigiamai, nes padeda užtikrinti verslo santykių stabilumą bei garantuoti teisėtų lūkesčių principo įgyvendinimą.

Apibendrinant galima teigti, kad, siekiant užtikrinti įmonių valdymo, verslo teisinių santykių stabilumą, Akcinių bendrovių įstatyme numatytas sutrumpintas 30 dienų ieškinio senaties terminas, kurio eiga prasideda nuo faktinio arba numanomo sužinojimo apie ginčijamą akcininkų sprendimą. Tačiau, net ir įtvirtinus įstatymų lygmeniu sutrumpintą senaties terminą, faktinės bylos aplinkybės neretai leidžia ginčyti daugiau nei prieš kelerius metus priimtą

⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje *Vilniaus miesto valdyba v. UAB „Sangreta“ ir Silva Jasiulionienė*, Nr. 3K-3-383/2000, kat. 45.

⁴¹ Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje *V. M. v. UAB „Velidas“, V. P., G. L., S. B.*, Nr. 3K-3-94/2009 m, kat. 21.1., 27.3.2.1, 106.1, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje *kompanija „Sontec Limited“ v. AB „Marijampolės Daisotra“*, Nr. 3K-3-1176/2001, kat. 18.4, 21.6.

⁴² Danijos Karalystės bendrovių įstatymas [interaktyvus] [žiūrėta 2011 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.dcca.dk/sw63085.asp>>.

akcininkų sprendimą. Todėl Lietuvos teismams tenka spręsti sudėtingą civilinių teisinių santykių stabilumo bei teisėtumo konfliktą. Manytina, kad šią problemą panaikintų bei sumažintų piktnaudžiavimą akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais institutu analogiško užsienio valstybėms naikinamojo termino akcininkų sprendimams ginčyti įtvirtinimas įstatymų lygmeniu.

4 AKCININKŲ SPRENDIMŲ PRIPAŽINIMO NEGALIOJANČIAIS PAGRINDAI

Akcinių bendrovių įstatymo 19 str. 10 d. numato, kad ieškinį dėl bendrovės organų sprendimų negaliojimo galima pareikšti CK 2.82 str. 4 d. nustatytais atvejais. Remiantis CK 2.82 str. 4 d., bet kuris akcininkų sprendimas gali būti pripažintas negaliojančiu esant tokiems pagrindams: akcininkų sprendimas prieštarauja imperatyvioms įstatymo normoms; steigimo dokumentams; protingumo ir sąžiningumo principams arba pažeidžia kreditorių teises ir interesus. Pažymėtina, kad minėti pagrindai taikomi tik konkrečiam akcininkų sprendimui. Tačiau, jeigu akcininkų sprendimas yra vienas iš netinkamos veiklos požymių, taikomas CK 2.124 str.⁴³ Tai yra, kai akcininkai, veikdami ne kaip bendrovės valdymo organas, savo sprendimu tvirtina bendrovės valdymo organų veiksmus ar priima sprendimą dėl sandorio sudarymo ir tokie akcininkų sprendimai lemia tolesnius netinkamus valdymo organų veiksmus, teismas, pritaręs ekspertų išvadai, kad bendrovės valdymo organų ar jų narių veikla yra netinkama, remdamasis CK 2.131 str. 1 d. 1 p., gali panaikinti akcininkų priimtus sprendimus. Akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais pagrindų sąrašas yra išsamus ir negali būti pakeistas bei papildytas kitų įstatymų, išskyrus pagrindus, kuriuos numato CK (pavyzdžiui, 2.88 str. 4 d.). Atsižvelgiant į tai, kyla klausimas, ar akcininkų sprendimas gali būti pripažintas negaliojančiu, remiantis CK II d. IV skyriaus normomis, reglamentuojančiomis sandorių negaliojimo pagrindus. Siekiant atsakyti į šį klausimą, reikia išanalizuoti akcininkų sprendimų ir sandorių panašumus ir skirtumus.

Pagal tradicinę juridinių faktų klasifikaciją akcininkų sprendimai, kaip ir sandoriai, Lietuvos teisinėje sistemoje priskiriami „veiksmams, kaip nuo žmogaus valios priklausomiems aktams“⁴⁴, ir priešinami „įvykiams, t. y. nuo žmonių valios nepriklausantiems realios tikrovės reiškiniams“⁴⁵. Tiek akcininkų sprendimas, tiek sandoris yra sąmoningas ir valingas žmogaus veiksmas, kuriuo siekiama sukurti, pakeisti ar panaikinti teisinius padarinius. Tačiau esminis akcininkų sprendimo ir sandorio skirtumas yra šalių valios vienovė ir sukuriamų teisių bei pareigų apimtis. Lietuvos civilinės teisės doktrinoje tradiciškai nurodoma, kad <...> vienas iš

⁴³ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 185.

⁴⁴ AVIŽA, S. In *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 43.

⁴⁵ AVIŽA, S. In *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 43.

būtinų sandorio elementų yra subjektų valia ir valios išreiškimas (arba valios ir jos išreiškimo vienovė)⁴⁶. Sudarant sandorį, išreiškiama vieno ar kelių asmenų suderinta valia, o sukurtos, pakeistos ar panaikintos civilinės teisės ir pareigos galioja ir yra privalomos tik sandorio šalims. Akcininkų susirinkimo priimti sprendimai nėra visų ne tik tos bendrovės, bet ir visų dalyvaujančių akcininkų susirinkime akcininkų suderinta valia. Akcininkų sprendimas – tai pagal įstatymo reikalavimus tam tikro akcininkų skaičiaus suderinta valia, kuri, įforminus ją protokolu, tampa privaloma ne tik tokią valią išreiškusiems, tačiau ir neišreiškusiems ar net priešingą valią turintiems akcininkams⁴⁷. Iš to, kas paminėta, galima daryti išvadą, kad sandoriai ir akcininkų sprendimai savo esme ir turiniu yra skirtingi juridiniai faktai, kuriems taikomos skirtingos galiojimo sąlygos, todėl akcininkų sprendimai negali būti ginčijami CK pirmos knygos II d. IV skyriuje numatytais sandorių negaliojimo pagrindais ir jiems nėra taikomos bendrosios sandorių nuostatos.

Lyginant Lietuvoje įtvirtintus akcininkų sprendimų negaliojimo pagrindus su numatytais kitose valstybėse, galima išskirti tokius papildomus užsienio valstybių įstatymuose numatytus akcininkų sprendimų negaliojimo pagrindus: akcininkų sprendimas gali būti pripažintas negaliojančiu, jeigu yra neetiškas⁴⁸; jeigu jis bendrovės akcininkams ar kitiems subjektams suteikia pernelyg didelį pranašumą prieš kitus bendrovės akcininkus ar pačią bendrovę⁴⁹; prieštarauja gerai moralei⁵⁰; jeigu akcininkų susirinkimo protokolas nebuvo patvirtintas notaro⁵¹. Iš šių paminėtų pagrindų reikėtų išskirti neetiškų ir gerai moralei prieštaraujančių akcininkų sprendimų negaliojimą. Manytina, kad tokių pagrindų įtvirtinimas yra aktualus šiandieniniams visuomeniniams bei socialiniams ekonominiais santykiams, kai kyla poreikis įstatymų lygmeniu įtvirtinti ne tik bendrovės vadovų, bet ir jos akcininkų socialinę atsakomybę.

⁴⁶ DAMBRAUSKAITĖ, A. *Sandorių negaliojimo teisinės pasekmės*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 30.

⁴⁷ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. birželio mėn. 4 d. nutartis civilinėje byloje *V. ir kt. v. UAB „Lelija“* Nr. 2A-582-302/2009 kat. 27.7, 121.21.

⁴⁸ Vokietijos Federacinės Respublikos bendrovių įstatymo 241 str. [interaktyvus] [žiūrėta 2011 m. vasario 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nortonrose.com/knowledge/publications/2010/pub25621.aspx?lang=en-gb>>.

⁴⁹ Danijos Karalystės bendrovių įstatymo 108 str. [interaktyvus] [žiūrėta 2011 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.dcca.dk/sw63085.asp>>.

⁵⁰ Estijos Respublikos civilinio kodekso 301¹ str. 2 d. [interaktyvus] [žiūrėta 2011 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.legaltext.ee/text/en/X0001K17.htm>>.

⁵¹ Vokietijos Federacinės Respublikos bendrovių įstatymo 241 str. [interaktyvus] [žiūrėta 2011 m. vasario 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nortonrose.com/knowledge/publications/2010/pub25621.aspx?lang=en-gb>>; Estijos Respublikos civilinio kodekso 301¹ str. 3 d. [interaktyvus] [žiūrėta 2011 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.legaltext.ee/text/en/X0001K17.htm>>.

Pagal dabartinį Lietuvoje galiojantį reglamentavimą, siekiant tokius akcininkų sprendimus pripažinti negaliojančiais, teisme tektų įrodinėti sudėtingą protingumo ir sąžiningumo principų pažeidimą. Todėl manytina, kad, nusprendus tobulinti akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto reglamentavimą, tokius pagrindus reiktų įtvirtinti įstatymų lygmeniu ir Lietuvoje. Tačiau, kol aptariamo instituto reglamentavimas yra toks, kokį numato Akcinių bendrovių įstatymo 19 str. 10 d., svarbu tinkamai aiškinti ir taikyti CK 2.82 str. 4 d. įtvirtintus akcininkų sprendimų negaliojimo pagrindus. Atsižvelgiant į tai, toliau šiame darbe, remiantis Lietuvos teismų praktika ir doktrinoje esančiomis nuomonėmis, bus siekiama atskleisti CK numatytų akcininkų sprendimų negaliojimo pagrindų turinį ir akcininkų sprendimų teisėtumo vertinimo kriterijus.

4.1 Akcininkų sprendimų prieštaravimas imperatyvioms įstatymo normoms

CK 2.82 str. 4 d. nurodyta, kad juridinių asmenų organų sprendimai gali būti teismo tvarka pripažinti negaliojančiais, jeigu jie prieštarauja imperatyvioms įstatymų normoms. Tai reiškia, kad akcininkų sprendimai turi neprieštarauti įstatymui, bet nebūtinai turi būti sudaryti griežtai laikantis įstatymo raidės. Tokią išvadą galima daryti iš to, kad dauguma privatinės teisės normų yra dispozityvios. Be to, civilinėje teisėje vyrauja principas: viskas, kas neuždrausta pozityviosios teisės normų, leidžiama. Negalioja tik imperatyvioms įstatymo normoms prieštaraujantys akcininkų sprendimai, todėl, jeigu įstatymo norma iš prigimties nėra imperatyvi, akcininkų sprendimas galios, nors ir jai prieštarauja. Atsižvelgiant į tai, yra svarbu identifikuoti, ar norma, kuriai prieštarauja akcininkų sprendimas, yra imperatyvi, ir tik tada spręsti dėl akcininkų sprendimo galiojimo.

Imperatyvi nuostata reiškia, kad teisės subjektas pats negali pasirinkti kitokio elgesio varianto (skirtingai nei esant dispozityviai teisės normai), o privalo elgtis taip, kaip yra nustatyta imperatyvioje teisės normoje⁵². Imperatyvios įstatymo normos būdingos

⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Init“ v. UAB „Parabolė“ ir kt.*, Nr. 3k-3-905/2000, kat. 42; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. spalio 12 d. nutartis civilinėje byloje *P. R. v. Nacionalinė kredito unija ir kt.*, Nr. 3K-3-394/2009, kat. 21.4.1.1; 36.1; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje *Vilniaus apygardos vyriausiasis prokuroras v. Vilniaus apskrities viršininko administracija, V. A.*, Nr. 2A-561/2009.

konstitucinės, administracinės, finansų ir baudžiamosios teisės šakoms⁵³. Dauguma civilinės teisės normų yra dispozityvios. Tačiau ir civilinėje teisėje gana daug imperatyvių normų⁵⁴. Imperatyvias normas būtų galima pažinti iš jose įtvirtintos tiesioginės nuostatos, kad tą normą pažeidžiantys akcininkų sprendimai negalioja. Kartais imperatyvias teisės normas galima nustatyti ir iš jose aiškiai išreikštų draudimų: vartojami žodžiai „draudžiama“, „neturi teisės“, „negali“. Pavyzdžiui, Akcinių bendrovių įstatymo 49 str. 3 d. numato, kad didinti įstatinį kapitalą bendrovė gali tik tuomet, kai visiškai apmokėtas jos įstatinis kapitalas (paskutinės laidos akcijų emisijos kaina); Akcinių bendrovių įstatymo 57 str. 3 d. numato, kad visuotinio akcininkų susirinkimo nustatytas terminas, per kurį akcininkas, pasinaudodamas pirmumo teise, gali įsigyti akcijų ar konvertuojamųjų obligacijų, negali būti trumpesnis kaip 14 dienų; Akcinių bendrovių įstatymo 59 str. 7 d. numato, kad bendrovė, per nustatytus terminus nesumokėjusi įstatymų nustatytų mokesčių, negali mokėti dividendų ir kt. CK 1.5 str. numatyti universalieji bendrieji teisės principai – teisingumas, sąžiningumas ir protingumas – taip pat yra imperatyvios įstatymo normos. Būtinumas juos taikyti specialiai pabrėžiamas ir konkrečiuose CK straipsniuose, vienas iš jų – CK 1.80 str., reglamentuojantis imperatyvioms normoms prieštaraujančius sandorius⁵⁵.

Priešingos imperatyviosioms, dispozityvios teisės normos nustato „tik pagrindines visuomeninių santykių dalyvių elgesio kryptis, bendras elgesio ribas, toliau suteikiant laisvę patiems santykio dalyviams savo nuožiūra konkretinti savo teises bei pareigas ir tai daryti nevaržant vienas kito teisių“⁵⁶. Ir tik jeigu šalys šito nepadaro, nustatomas tam tikras privalomas elgesys. Dispozityvumas pasižymi tuo, kad „civilinių teisinių santykių subjektai turi teisę atlikti bet kokius veiksmus, jeigu jie nėra tiesiogiai draudžiami įstatymo, neprieštarauja protingumo, teisingumo, sąžiningumo bei kitiems teisės principams ir nepažeidžia kitų asmenų teisių ir teisėtų interesų. Tam, kad civilinių teisinių santykių subjektas galėtų atlikti tam tikrus veiksmus, nebūtina, jog teisės normose išakmiai būtų įtvirtinta tokia galimybė“⁵⁷. Imperatyvios įstatymo

⁵³ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. 1-asis leidimas. Vilnius: Justitia, 2001, p. 181.

⁵⁴ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. 1-asis leidimas. Vilnius: Justitia, 2001, p. 181.

⁵⁵ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. 1-asis leidimas. Vilnius: Justitia, 2001, p. 74-75.

⁵⁶ VAIŠVILA, A. *Teisės teorija*. 3-iasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2009, p. 201.

⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje *Kooperatinė bendrovė Lietuvos kooperatyvų sąjunga v. BKB Kalvarijos vartotojų kooperatyvas*, Nr. 3K-3-358/2008, kat. 126.5.

normos akivaizdžiai nėra tos normos, kuriose vartojami žodžių junginiai „jeigu įstatai nenustato kitaip“ ar panašios reikšmės žodžių junginiai. Tačiau, jeigu tokių žodžių nėra, dar nereiškia, kad norma yra imperatyvi. Dispozityvumas paprastai išplaukia iš bendrųjų civilinės teisės pagrindų. Normos, kuriose vartojami žodžiai „leidžiama“, „gali“, „galima“, „turi teisę“, paprastai yra dispozityvios teisės normos ir akcininkų sprendimai, nustatantys kitokias taisykles, galios⁵⁸.

Visgi ne visais atvejais iš įstatymo formuluotės galima nustatyti, ar norma yra imperatyvi, ar dispozityvi. Manytina, kad tokiais atvejais reikia vadovautis CK 1.9 str. 3 d. nurodytais civilinio kodekso normų aiškinimo principais ir, nustatant taikomas normas tikrąją prasme, atsižvelgti tiek į visos teisės akto, tiek į aiškinamos normos tikslus ir uždavinius, aiškinti įstatymo normą sistemiškai su kitomis normomis. Taip pat turi būti atsižvelgiama į tam tikros teisės normos objektą ir interesą, kuri ta teisės norma gina⁵⁹. Pavyzdžiui, „sistemiškai aiškinant Akcinių bendrovių įstatymą, Akcinių bendrovių įstatymo 18 str. 1 d. nuostata, numatanti bendrovės pareigą sudaryti akcininkui galimybę susipažinti ir (ar) pateikti minėtame straipsnyje nurodytų dokumentų kopijas, nelaikytina imperatyvia įstatymo norma⁶⁰“. Viena vertus, remiantis Akcinių bendrovių įstatymo 4 str. 6 d., kuri numato, kad bendrovės įstatuose gali būti ir kitų nuostatų, neprieštaraujančių Akcinių bendrovių ir kitiems įstatymams, minėta akcininko teisė gali būti praplečiama. Kita vertus, Akcinių bendrovių įstatymo 18 str. 1 d. riboja galimybę susipažinti su konfidencialia bendrovės informacija priklausomai nuo turimų akcijų skaičiaus. Todėl akcininko teisė gauti informaciją nėra absoliuti ir gali būti ribojama⁶¹. Iš to, kas paminėta, darytina išvada, kad akcininkų sprendimu, kuriuo bendrovės įstatuose būtų numatytos platesnės akcininkų teisės susipažinti su tam tikrais bendrovės dokumentais arba tokios teisės būtų susiaurinamos, kiek tai leidžia Akcinių bendrovių įstatymo 18 str. 1 d., nebūtų pažeidžiamos imperatyvios įstatymo normos.

Akcininkų sprendimas prieštarauja imperatyvioms įstatymo normoms turinio aspektu, jeigu savo objektu ir / arba tikslu pažeidžia bet kurios teisės šakos, administracinės, baudžiamosios, civilinės, finansų ar kt., imperatyvias teisės normas. Tačiau, prieš pripažįstant

⁵⁸ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. 1-asis leidimas. Vilnius: Justitia, 2001, p. 182.

⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje *D. K. v. A. K.*, Nr. 3K-3-432/2008, kat. 21.4.1.1, 45.6; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. spalio 12 d. nutartis civilinėje byloje *P. R. v. Nacionalinė kredito unija ir kt.*, Nr. 3K-3-394/2009, kat. 21.4.1.1, 36.1.

⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje *J. J. v. UAB „Lankava“*, Nr. 3K-3-315/2010, kat. 27.3.2.1.

⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje *V. N. v. UAB gamybinė komercinė firma „Fonas“*, Nr. 3K-7-801/2002, kat. 19.3, 21.2.2.1.

imperatyvioms įstatymo normoms prieštaraujantį akcininkų sprendimą negaliojančiu, reikia išsiaiškinti, ar akcininkų sprendimo prieštaravimo tokiai normai padarinys yra sprendimo negaliojimas. Imperatyviomis teisės normomis (*ius cogens*) siekiama apsaugoti visuomenės interesus, viešąją tvarką, todėl „susiklosčiusius civilinius teisinius santykius galima griauti tik tada, kai yra neabejotinai įrodyta, jog tie santykiai susiklostė pažeidžiant imperatyvias teisės normas, kas lėmė viešojo ar privataus intereso, ginamo tų imperatyvių teisės normų, pažeidimą“⁶². Teismų praktikoje yra pavyzdžių, kai net ir imperatyvių įstatymo normų pažeidimas, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, nėra laikomas pakankamu pagrindu civiliniams teisiniams santykiams griauti. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2002 m. lapkričio 11 d. nutartyje civilinėje byloje *AB finansų maklerio įmonė „Finasta“ ir G. B. v. AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“, AB „Lisco Baltic Service“, AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“*⁶³ konstatavo, kad buvo pažeistas Akcinių bendrovių įstatymo reikalavimas apie šaukiamą susirinkimą paskelbti ne vėliau kaip prieš 30 dienų iki susirinkimo dienos (paskelbė prieš 29 dienas), tačiau, įvertinus tai, kad kitų ginčijamų susirinkimų nutarimų negaliojimo pagrindų nebuvo nurodyta, ir atsižvelgiant į CK 1.5 str. įtvirtintus teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principus, akcininkų priimtas sprendimas paliktas galioti. 2010 m. spalio 18 d. nutartyje civilinėje byloje *G. P. v. UAB „Lavestina“*⁶⁴ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas patvirtino, kad net ir imperatyvios CK 2.138 str. 1 d. 1 p. įtvirtintos normos, numatančios privalomą notarinę įgaliojimo formą, pažeidimas, esant pagrįstai numanomam atstovavimui, netenka reikšmės. Net ir nepateikęs notarinės formos įgaliojimo ir pažeidęs CK 2.138 str. 1 d. 1 p. reikalavimą, akcininko atstovas turėjo teisę dalyvauti akcininkų susirinkime ir tokiais savo veiksmais nebūtų pažeidęs Akcinių bendrovių įstatymo 21 str. 1 d. Apibendrinant galima teigti, kad akcininkų sprendimą galima pripažinti negaliojančiu, jeigu nustatoma, kad: teisės norma, kuriai, ieškovo teigimu, prieštarauja akcininkų sprendimas, yra imperatyvi; ginčijamas akcininkų sprendimas pažeidžia nurodytoje normoje įtvirtintą imperatyvą ir šio pažeidimo padarinys tikrai yra akcininkų sprendimo negaliojimas.

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. sausio 28 d. nutartis civilinėje byloje *V. Meškutavičiaus PĮ „Maturė“ v. ŽKNTKR VĮ Vilniaus filialas*, Nr. 3K-3-65/2004, kat. 16.5, 25.3.

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje *AB finansų maklerio įmonė „Finasta“ ir G. B. v. AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“, AB „Lisco Baltic Service“, AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“*, Nr. 3K-3-1322/2002, kat. 21.2.2.1

⁶⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje *G. P. v. UAB „Lavestina“*, Nr. 3K-3-393/2010, kat. 27.3.2.1, 28.2, 28.1.

Akcininkų sprendimas taip pat gali prieštarauti imperatyvioms įstatymo normoms, jeigu buvo nesilaikyta imperatyvių tokio sprendimo priėmimo procedūrą reglamentuojančių įstatymo normų. Akcininkų sprendimų priėmimo procedūrą reglamentuoja Akcinių bendrovių įstatymas. Tačiau pažymėtina, kad „Akcinių bendrovių įstatymas yra privatinės teisės aktas, kurio dauguma normų yra dispozityvinės, todėl, nesant imperatyvaus draudimo ar imperatyvaus įpareigojimo, akcininkų sprendimų priėmimo procedūros nustatymo klausimas paliekamas protingai akcininkų nuožiūrai“⁶⁵. Atsižvelgiant į tai, kaip ir minėta, prieš pripažįstant akcininkų sprendimą negaliojančiu, pirma reikia nustatyti, ar buvo pažeistos imperatyvios Akcinių bendrovių įstatymo normos, reglamentuojančios susirinkimo sušaukimą, vedimą ar nutarimų priėmimą, o nustačius imperatyvių įstatymo normų pažeidimą, reikia vertinti, ar tokio pažeidimo pasekmė yra akcininkų sprendimo negaliojimas. Vertinant, ar akcininkų sprendimo priėmimo procedūrų pažeidimas lemia akcininkų sprendimo negaliojimą, svarbu atsižvelgti į tai, kad „akcininkų sprendimų priėmimo procedūrų griežtas reglamentavimas nustatytas tam, kad akcininkai galėtų tinkamai įgyvendinti jiems suteiktas turtines ir neturtines akcininkų teises“⁶⁶. Iš to išeina, kad akcininkų sprendimų priėmimo procedūros pažeidimas gali lemti asmens subjektinių teisių pažeidimą. Tačiau pagrindas pripažinti akcininkų sprendimą negaliojančiu yra ne bet koks, o nemažareikšmis asmens subjektinių teisių pažeidimas, t. y. asmens subjektinių teisių paneigimas (panaikinimas, galimybės užkirtimas jas įgyvendinti) arba apribojimas (siaurinamas teisės turinys) prieš subjektines teises turinčio asmens valią ir ne pagal įstatymus⁶⁷. Akcininkų sprendimai dėl pažeidimų, susijusių su susirinkimo procedūra, neturėtų būti pripažįstami negaliojančiais vien dėl neesminių pažeidimų, t. y. nesukėlusiu jokių neigiamų pasekmių nei pačiai bendrovei, nei jos akcininkams ar viešajam interesui⁶⁸. Todėl, prieš pripažįstant akcininkų sprendimą negaliojančiu, būtina įvertinti, ar imperatyviai reglamentuojamos akcininkų sprendimo priėmimo procedūros pažeidimas „pažeidė ieškovo interesus arba viešąjį interesą ir pažeidimo padarinių negalima pašalinti niekaip kitaip, kaip tik pripažįstant nutarimus negaliojančiais“⁶⁹.

⁶⁵ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje *R. B. v. UAB „Okeano žuvis“*, Nr. 2A-304-340/2009.

⁶⁶ KIRŠIENĖ, J. *Finansinio turto problema nuosavybės teisės doktrinoje ir teisinėje praktikoje*. Mokslai: teisė (01 S)/MRU.- Vilnius, 2003, p. 113.

⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje *J. K. v. UAB „Vilties vaistinė“*, Nr. 3K-3-171/2008, kat. 27.3.2.1.

⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vilnamisa“ v. AB „Šeškinės Širvinta“*, bylos Nr. 3K-3-878/2002, kat. 21.2.2.1, 21.6.

⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje *J. J. v. UAB „Lankava“*, Nr. 3K-3-315/2010, kat. 27.3.2.1.

Kalbant apie akcininkų sprendimų priėmimo procedūros pažeidimus, reikia paminėti, kad dauguma akcininkų sprendimų priėmimą reglamentuojančių Akcinių bendrovių įstatymo normų yra dispozityvios. Pagrindas pripažinti akcininkų sprendimą negaliojančiu yra tik imperatyvių įstatymo normų pažeidimas. Tačiau, net ir esant dispozityviai įstatymo normai, teisinių santykių subjektai turi laikytis bendrųjų teisės principų, t. y. teisingumo, sąžiningumo ir protingumo. Todėl nustačius, kad akcininkų sprendimų priėmimo procedūra prieštarauja ne imperatyviai, o dispozityviai teisės normai, reikia vertinti, ar nustačius tokią akcininkų sprendimo priėmimo procedūrą nebuvo pažeisti protingumo bei sąžiningumo principai, ar pažeidimas yra esminis ir ar galėjo turėti reikšmę sprendimo priėmimui. Kadangi atlikus teismų praktikos tyrimą pastebėta, jog akcininkų sprendimų priėmimo procedūros pažeidimai praktikoje kelia daugiausia ginčų, toliau bus pateikiama akcininkų sprendimų priėmimo pažeidimų analizė ir jų įtaka akcininkų sprendimų galiojimui.

4.1.1 Akcininkų susirinkimo sušaukimo procedūros pažeidimai

Akcininkų susirinkimo sušaukimo procedūros įstatyminio reglamentavimo tikslas – užtikrinti kiekvieno akcininko teisę dalyvauti akcininkų susirinkime, sprendimo priėmimo procese, teisę diskutuoti dėl svarstomų klausimų ir balsuoti⁷⁰. Siekiant, kad akcininkas galėtų efektyviai pasinaudoti šiomis teisėmis, akcininkui turi būti suteikiama išsami informacija apie akcininkų susirinkimo datą, vietą, susirinkimo darbotvarkę, taip pat turi būti pateikiama kita reikšminga informacija apie ketinamus svarstyti klausimus⁷¹. Todėl, šaukiant akcininkų susirinkimą, yra svarbus ne tik informavimo apie akcininkų susirinkimą faktas, bet ir pranešimo būdas bei turinys.

Informavimas apie šaukiamą akcininkų susirinkimą yra privalomas atlikti veiksmas. Akcinių bendrovių įstatymas nenumato išimčių, kurios leistų neinformuoti akcininko apie šaukiamą akcininkų susirinkimą. Be to, Akcinių bendrovių įstatymo 26 str. 9 d. įtvirtinta, kad akcininkų susirinkimo pradžioje būtina informuoti apie dokumentus, patvirtinančius, kad akcininkams pranešta apie akcininkų susirinkimo sušaukimą. Todėl pranešimo nebuvimas pažeidžia Akcinių bendrovių įstatymo normas, numatančias privalomą pranešimą apie

⁷⁰ HICKS, A. & GOO, S. H. *Cases & Materials on Company Law*. 5th ed. New York: Oxford University Press, 2004, p. 191.

⁷¹ OECD Principles of Corporate governance, 2004 [interaktyvus] [žiūrėta 2011 m. sausio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/dataoecd/32/18/31557724.pdf>>.

šaukiamą akcininkų susirinkimą ir „yra pagrindas pripažinti akcininkų sprendimą negaliojančiu, tačiau tik tuomet, jeigu tai lėmė ieškovo teisių pažeidimą“⁷². Pavyzdžiui, pranešimo apie šaukiamą akcininkų susirinkimą neįteikimas akcininkui nedaro akcininkų sprendimo negaliojančio, jeigu toks akcininkas sužinojo apie vykstantį akcininkų susirinkimą ir jame dalyvavo.

Pranešimo paskelbimo būdą reglamentuojanti Akcinių bendrovių įstatymo 26 str. 4 d. norma konkrečios pranešimo formos imperatyviai nenustato ir leidžia akcininkams pasirinkti vieną iš šioje įstatymo normoje nurodytų pranešimų būdų. Todėl pagrindas pripažinti negaliojančiu akcininkų sprendimą dėl to, kad buvo pasirinktas vienas ar kitas pranešimo paskelbimo būdas, yra tik tada, kai toks pasirinkimas prieštarauja protingumo ir / ar sąžiningumo principams. Vertinant pasirinktą būdą minėtų principų atžvilgiu, reikia pažymėti, kad Akcinių bendrovių įstatymo 26 str. 4 d. nurodyti pranešimo būdai yra „lygiaverčiai ir kiekviena bendrovė turi pasirinkti optimalų, ekonomiškai ir visuotinai (akcininkų atžvilgiu) priimtinausią būdą“⁷³, kuris užtikrintų galimybę kiekvienam akcininkui realizuoti savo neturtinę teisę dalyvauti akcininkų susirinkimo darbe⁷⁴. Pavyzdžiui, „kai akcininkų yra daug, racionaliausias būdas pranešti apie šaukiamą akcininkų susirinkimą yra viešas pranešimo paskelbimas“⁷⁵. Kai akcininkų yra keletas, paprastai jiems pranešama registruotu laišku ar įteikiant pasirašytinai⁷⁶. Teismai, nagrinėdami ginčus dėl visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais šiuo pagrindu, turi aiškintis, ar pranešimo tvarka iš tikrųjų buvo racionaliai realizuota, sudarė realias galimybes visiems akcininkams nevaržomai, operatyviai ir be neprotingų papildomų pastangų gauti informaciją apie šaukiamą susirinkimą⁷⁷; ar pranešimo tvarka nebuvo piktnaudžiaujama, ieškovo atžvilgiu įgyvendinant ją nesąžiningai, ar faktiškai įgyvendinant nebuvo siekiama išvengti ieškovo, kaip akcininko, įtakos, priimant ginčijamus visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimus⁷⁸. Pavyzdžiui, laikytinas nesąžiningu

⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje *J. V. v. AB „Lazdijų šilumos tinklai“*, Nr. 3K-3-532/2002, kat. 21.2.2.1, 21.6.

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje *A. K. v. UAB „Actual city media“*, Nr. 3K-3-73/2006, kat. 27.3.2.1.

⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje *Vilniaus miesto valdyba v. UAB „Sangreta“ ir S. J.*, Nr. 3K-3-383/2000, kat.45.

⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje *A. K. v. UAB „Actual city media“*, Nr. 3K-3-73/2006, kat. 27.3.2.1.

⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje *A. K. v. UAB „Actual city media“*, Nr. 3K-3-73/2006, kat. 27.3.2.1.

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje *Vilniaus miesto valdyba v. UAB „Sangreta“ ir S. J.*, Nr. 3K-3-383/2000, kat.45.

⁷⁸ Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vilnamisa“ v. UAB „Šeškinės Širvinta“*, Nr. 3K-3-613/2001, kat. 21.2.2.1, 21.6, 107.1.

akcininko įpėdinių atžvilgiu akcininkų susirinkimo sušaukimas tuoj po vieno iš akcininkų mirties arba pranešimo apie susirinkimą pateikimas užsienio piliečiams lietuvių kalba⁷⁹. Akcininkų informavimo per laikraštį būdas, kai vienas ar daugiau akcininkų yra užsienio subjektai, taip pat neatitiktų teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principų⁸⁰. Be to, vertinant, ar pranešimo apie akcininkų susirinkimo tvarka atitinka sąžiningumo ir protingumo principus, taip pat reikia atsižvelgti į bendrovės praktikoje naudojamą pranešimo tvarką. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2006 m. sausio 30 d. civilinėje byloje *A. K. v. UAB „Actual city media“*⁸¹ konstatavo, kad net ir pranešimas telefonu laikomas tinkamu ir sąžiningu pranešimu, jeigu bendrovėje buvo susiklosčiusi tokia praktika. Vėlesnis šios praktikos pakeitimas ir pranešimo siuntimas registruotu paštu, tuo labiau žinant, kad akcininkas tokio pranešimo negavo, laikytas nesąžiningu elgesiu. Bendrovės veikloje naudojus vieną pranešimo būdą, vėliau jį pakeisti kitu būtų protinga tik esant svarbioms priežastims, o protingumo principas reikalauja apie pranešimo būdo pakeitimą iš anksto pranešti bendrovės akcininkams⁸².

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje ne kartą konstatuota, kad vertinant, ar pranešimo apie šaukiamą akcininkų susirinkimą pažeidimas yra pagrindas pripažinti akcininkų sprendimą negaliojančiu, be paminėtų kriterijų taip pat „būtina atsižvelgti į akcininko, kuris nebuvo informuotas, turimų akcijų skaičių ir į šio akcininko galimą įtaką balsavimo rezultatams, jeigu jis būtų dalyvavęs tame susirinkime“⁸³. Su tokia teismo pozicija galima sutikti tik iš dalies. Manytina, kad vertinant, ar pripažinti akcininkų sprendimą negaliojančiu dėl to, kad buvo pažeista pranešimo apie šaukiamą akcininkų susirinkimą tvarka, turėtų būti akcentuojamas ne tokio akcininko turimų balsų skaičius, nes akivaizdu, kad tokiu atveju neginamos smulkiųjų akcininkų teisės, o vertinama akcininkų susirinkimo metu nagrinėtų klausimų svarba. „Akcininkui, nepriklausomai nuo turimų akcijų skaičiaus, turi būti sudaryta

⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje *G. P. v. UAB „Lavestina“*, Nr. 3K-3-393/2010, kat. 27.3.2.1, 28.2, 28.1.

⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje *Danijos įmonė Karsten Ree Holding ApS v. UAB „Alio“*, Nr. 3K-3-1057/2003, kat. 21.2.2.1, 22.1, 16.8.

⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje *A. K. v. UAB „Actual city media“*, Nr. 3K-3-73/2006, kat. 27.3.2.1.

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje *Vilniaus miesto valdyba v. UAB „Sangreta“ ir S. J.*, Nr. 3K-3-383/2000, kat.45; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje *Danijos įmonė Karsten Ree Holding ApS v. UAB „Alio“*, Nr. 3K-3-1057/2003, kat. 21.2.2.1, 22.1, 16.8.

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje *Vilniaus miesto valdyba v. UAB „Sangreta“ ir S. J.*, Nr. 3K-3-383/2000, kat.45.

galimybė pačiam nuspręsti, kurie su bendrovės veikla susiję klausimai jam nėra svarbūs ir kuriuos spręsti jis palieka kitiems bendrovės akcininkams⁸⁴. Svarstant tokius bendrovės veiklos klausimus, kaip „viso ar didžiosios dalies bendrovės turto pardavimas“⁸⁵, „įstatinio kapitalo didinimas, įstatų keitimas ar kitus klausimus, kurie gali turėti esminės reikšmės tolimesnei bendrovės veiklai, ypač svarbu tinkamai informuoti akcininką apie šaukiamą akcininkų susirinkimą ir jame svarstytinus klausimus, kad jis galėtų nuspręsti, dalyvauti akcininkų susirinkime ar ne“⁸⁶. Būtinumą akcininkų sprendimų negaliojimą vertinti atsižvelgiant į svarstyto klausimo svarbą patvirtina ir užsienio valstybių teisė. Pavyzdžiui, Vokietijos bendrovių įstatymas numato papildomas sąlygas kai kuriems akcininkų sprendimams ginčyti: 255 str. atskirai reglamentuoja sprendimų dėl įstatinio kapitalo didinimo, 257 str. – sprendimų dėl metinės finansinės atskaitomybės tvirtinimo negaliojimą ir kt. Taigi, tik įvertinus minėtas aplinkybes, turėtų būti sprendžiama dėl akcininkų sprendimo galiojimo ir tokiu būdu užtikrinama efektyvi ne tik stambiųjų, bet ir smulkiųjų akcininkų pažeistų teisių gynyba bei civilinių teisinių santykių stabilumas.

Informavimo apie šaukiamą akcininkų susirinkimą tikslas – ne tik sudaryti sąlygas akcininkui dalyvauti akcininkų susirinkime, bet ir pranešti, kokius klausimus susirinkimas svarstys, kad akcininkas galėtų juos išanalizuoti ir atsakingai pasiruošti įgyvendinti balsavimo teisę⁸⁷. Todėl, kaip jau minėta, pranešant apie šaukiamą akcininkų susirinkimą, svarbus ne tik pranešimo būdas, bet ir jo turinys. Akcinių bendrovių įstatymo 26 str. 2 d. 5 p. numato, kad pranešime apie šaukiamą akcininkų susirinkimą turi būti nurodoma susirinkimo darbotvarkė. Todėl tiek akcininkų susirinkimo darbotvarkės nepaskelbimas, tiek netinkamas darbotvarkės turinys gali būti pagrindas akcininkų sprendimus pripažinti negaliojančiais.

Akcinių bendrovių įstatymo 27 str. 9 d. numato, kad akcininkų susirinkimas neturi teisės priimti sprendimų darbotvarkėje nepaskelbtais klausimais, išskyrus atvejus, kai jame dalyvauja visi akcininkai, kuriems priklausančios akcijos suteikia balsavimo teisę, ir nė vienas akcininkas nebalsavo raštu. Šios imperatyvios normos pažeidimas yra pagrindas pripažinti akcininkų sprendimą negaliojančiu. Visgi reikia pažymėti, kad tuo atveju, jeigu akcininkų susirinkimo

⁸⁴ HICKS, A. & GOO, S. H. *Cases & Materials on Company Law*. 5th ed. New York: Oxford University Press, 2004, p. 193.

⁸⁵ OECD Principles of Corporate governance, 2004 [interaktyvus] [žiūrėta 2011 m. kovo 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/dataoecd/32/18/31557724.pdf>>.

⁸⁶ HICKS, A. & GOO, S. H. *Cases & Materials on Company Law*. 5th ed. New York: Oxford University Press, 2004, p. 194.

⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje AB „Ortopedijos technika“ v. UAB „Ortopedijos paslaugos“, Nr. 3K-3-161/2003, kat. 21.2.2.1, 21.6.

metu buvo priimti sprendimai tik tam tikrais darbotvarkėje nepaskelbtais klausimais, išskyrus atvejus, kai visuotiniame akcininkų susirinkime dalyvauja visi akcininkai, kuriems priklausančios akcijos suteikia balsavimo teisę, ir nė vienas akcininkas nebalsavo raštu, arba darbotvarkė buvo papildyta ar pakeista nesilaikant imperatyvių įstatymo normų, visų akcininkų sprendimų pripažinimas negaliojančiais neatitiktų šio instituto tikslų bei prieštarautų protingumo bei teisingumo principams. Todėl darbotvarkės pakeitimo ar papildymo pažeidimai savaime nedaro negaliojančiais akcininkų susirinkime įstatymų nustatyta tvarka priimtų visų sprendimų⁸⁸. Akcininkų susirinkimo sprendimai gali būti pripažinti negaliojantys tik tais klausimais, kurie skiriasi nuo nurodytų darbotvarkėje⁸⁹.

Imperatyvių reikalavimų darbotvarkės turiniui Akcinių bendrovių įstatymas nenumato, todėl, ar darbotvarkė parengta tinkamai, reikia vertinti pagal protingumo bei sąžiningumo kriterijus. Tiek teorijoje, tiek praktikoje pripažįstama, kad akcininkų susirinkimo darbotvarkė atitiks protingumo ir sąžiningumo principų reikalavimus, jeigu joje bus „tiksliai ir nedviprasmiškai įvardyta, kokie klausimai bus svarstomi susirinkime“⁹⁰; informacija apie susirinkimo darbotvarkę bus aiški, nekelianti abejonų⁹¹; iš darbotvarkės turinio akcininkai supras sprendžiamų klausimų esmę ir nebus suklaidinti⁹²; darbotvarkė bus konkreti, o ne bendro pobūdžio⁹³. Taigi akcininkų sprendimas dėl netinkamo darbotvarkės turinio negalėtų būti pripažintas negaliojančiu, jeigu „darbotvarkėje būtų nurodyta tokia informacija, kuri nesuklaidintų akcininko dėl ketinamų svarstyti akcininkų susirinkime klausimų ir akcininkas galėtų tinkamai apsispręsti, dalyvauti akcininkų susirinkime ar ne“⁹⁴.

Reikia pažymėti, kad praktikoje akcininkų susirinkimo darbotvarkėse akcininkų susirinkimo metu ketinami svarstyti kai kurie klausimai dažnai įvardijami kaip „einamieji“ ar „kiti klausimai“. „Kiti klausimai“ – tai akcininkų susirinkime aptariamai mažai reikšmingi

⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje *A. B. v. UAB „Neringos žuvis“*, Nr. 3K-3-9/2004, kat. 21.2.2.1.

⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje *A. K. v. UAB „Viržinta“*, Nr. 3K-3-1128/2004, kat. 21.2.2.1.

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje *Vilniaus miesto valdyba v. UAB „Sangreta“ ir Silva Jasiulionienė*, Nr. 3K-3-383/2000, kat. 45.

⁹¹ HICKS, A. & GOO, S. H. *Cases & Materials on Company Law*. 5th ed. New York: Oxford University Press, 2004, p. 194.

⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje *S. A. v. AB „Mažeikių nafta“*, Nr. 3K-3-650/2003, kat. 16.3.1.2, 21.2.2.1, 21.6, 115.

⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Ortopedijos technika“ v. UAB „Ortopedijos paslaugos“*, Nr. 3K-3-161/2003, kat. 21.2.2.1, 21.6.

⁹⁴ HICKS, A. & GOO, S. H. *Cases & Materials on Company Law*. 5th ed. New York: Oxford University Press, 2004, p. 194.

bendrovės veiklai organizaciniai klausimai⁹⁵. Manytina, kad analogiškai turėtų būti vertinami ir „einamieji klausimai“. Todėl klausimai, susiję su esminiais pokyčiais bendrovės veikloje, „disponavimo didelės vertės turtu, jo įkeitimu ar laidavimu“⁹⁶, negali būti laikomi įtrauktais į susirinkimo darbotvarkės punktą „kiti klausimai“. Tokių klausimų aiškus nenurodymas ir svarstymas akcininkų susirinkime yra akivaizdus nukrypimas nuo paskelbtos darbotvarkės. Tačiau „nukrypimas nuo paskelbtos darbotvarkės, jos detalizavimas akcininkų susirinkimo metu galimas tik tuo atveju, jei tai neturėtų įtakos akcininko apsisprendimui atvykti į visuotinį akcininkų susirinkimą arba ne ir kaip jame balsuoti“⁹⁷. Todėl laikytina, kad tokie veiksmai prieštarauja Akcinių bendrovių įstatymo 27 str. 9 d. ir yra pagrindas pripažinti akcininkų sprendimą negaliojančiu.

Apibendrinant galima teigti, kad pagrindas pripažinti akcininkų sprendimą negaliojančiu dėl akcininkų susirinkimo sušaukimo procedūros pažeidimų yra tada, jeigu buvo pažeistos imperatyvios informavimo apie šaukiamą akcininkų susirinkimą pareigą numatančios Akcinių bendrovių įstatymo normos, buvo pasirinktas neprotingas bei nesąžiningas informavimo apie šaukiamą akcininkų susirinkimą būdas, akcininkų susirinkimo metu buvo svarstyti darbotvarkėje nenurodyti klausimai arba klausimai, nurodyti susirinkimo darbotvarkėje, buvo įvardyti taip, kad suklaidino akcininką dėl jų turinio ir lėmė jo apsisprendimą, atvykti į akcininkų susirinkimą ar ne ir kaip jame balsuoti.

4.1.2 Akcininkų susirinkimo kvorumo ir balsavimo procedūrų pažeidimai

Akcininkų dalyvavimas ir balsavimas akcininkų susirinkimuose – esminė veiksmingo bendrovių valdymo prielaida⁹⁸. Todėl, siekiant bent minimaliai užtikrinti akcininkų dalyvavimą akcininkų sprendimų priėmimo procese, Akcinių bendrovių įstatymas numato pagrindinius akcininkų sprendimų priėmimo reikalavimus: akcininkų susirinkimas gali priimti sprendimus tik esant kvorumui, o sprendimas laikomas priimtu, jeigu už jį gauta įstatymo ar bendrovės

⁹⁵ KIRŠIENĖ, J. *Finansinio turto problema nuosavybės teisės doktrinoje ir teisinėje praktikoje*. Mokslai: teisė (01 S)/MRU.- Vilnius, 2003, p. 99.

⁹⁶ KIRŠIENĖ, J. *Finansinio turto problema nuosavybės teisės doktrinoje ir teisinėje praktikoje*. Mokslai: teisė (01 S)/MRU.- Vilnius, 2003, p. 99.

⁹⁷ DAVIES, P. L. *Principles of Modern Company Law*. 7th ed. London: Sweet & Maxwell, 2003, p. 345.

⁹⁸ 2006 m. sausio 05 d. Europos Bendrijų Komisija. Pasiūlymas. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl bendrovių, kurių registruotoji buveinė yra valstybėje narėje ir kurių akcijomis leista prekiauti reguliuojamoje rinkoje, akcininkų balsavimo teisių panaudojimo iš dalies keičianti Direktyvą 2004/109/EB [interaktyvus] [žiūrėta 2010 m. lapkričio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihmlang=en&lng1=en.lt&lng2=cs.da.de.el.en.es.et.fi.fr.hu.it.lt.lv.mt.nl.pl.pt.sk.sl.sv.&val=419992:cs&page=>>>.

įstatų numatyta balsų dauguma. Tiek kvorumo, tiek balsavimo teisės pažeidimai yra pagrindas pripažinti akcininkų sprendimą negaliojančiu.

Akcinių bendrovių įstatymo 27 str. 1 d. numato, kad visuotinis akcininkų susirinkimas gali priimti sprendimus ir laikomas įvykusi, kai jame dalyvauja akcininkai, kuriems priklausančios akcijos suteikia daugiau kaip $\frac{1}{2}$ visų balsų. Tai reiškia, kad akcininkų sprendimas yra teisėtas, jeigu jis priimtas esant akcininkų susirinkimo kvorumui. Nustatant akcininkų susirinkimo kvorumą, svarbu skirti dalyvavimą akcininkų susirinkime fizine prasme nuo dalyvavimo sampratos Akcinių bendrovių įstatymo 27 str. 1 d. prasme. Žodis „dalyvauti“ lingvistine prasme reiškia „veikti kartu su kitais“⁹⁹. Akcinių bendrovių įstatymo prasme žodis „dalyvauti“ akcininkų susirinkime reiškia balsuoti, priimti nutarimus drauge su kitais¹⁰⁰. Nustatant dalyvaujančių akcininkų susirinkime akcininkų skaičių, t. y. akcininkų susirinkimo kvorumą Akcinių bendrovių įstatymo 27 str. 1 d. prasme, reikšmės turi ne apskritai atvykusių į akcininkų susirinkimą akcininkų skaičius, bet atvykusių ir turinčių teisę balsuoti priimant sprendimus akcininkų skaičius. Todėl, vertinant akcininkų sprendimo galiojimą aptariamose Akcinių bendrovių įstatymo normos atžvilgiu, svarbu atsižvelgti į dalyvavusių akcininkų susirinkime ir turėjusių teisę balsuoti akcininkų skaičių ir įvertinti, ar akcininkų sprendimas priimtas esant teisėtos sudėties akcininkų susirinkimui.

Kalbant apie akcininkų susirinkimo kvorumą, reikia pažymėti, kad įtakos dalyvavusių (ir turėjusių teisę balsuoti) akcininkų susirinkime akcininkų skaičiui gali turėti nepagrįstas akcininko teisės balsuoti paneigimas, apribojimas arba suteikimas. Akcinių bendrovių įstatymo 14 str. 1 d. įtvirtinta, kad akcininkų turtinės ir neturtinės teisės negali būti apribotos, išskyrus įstatymų numatytais atvejais. Nuosavybės teisės į akcijas apribojimas yra dažniausiai praktikoje pasitaikantis įstatyminis pagrindas, kuriuo remiantis ribojamos akcininko turtinės ir neturtinės teisės. Tačiau praktikoje dažnai kyla klausimas, ar laikinas nuosavybės teisių į akcijas apribojimas pats savaime reiškia, jog kartu apribojama ir akcijų savininko neturtinė balsavimo teisė?

Aiškindamas nuosavybės teisių į akcijas apribojimų turinį, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad „neturtinių teisių apribojimas galimas tik tada, jei tai konkrečiai

⁹⁹ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus] [žiūrėta 2011m. kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lki.lt/dlkz/>>.

¹⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kaminera“ v. D. Š., Nr. 3K-3-96/2006, kat. 27.3.2.1.

nurodyta sprendime areštuoti nuosavybės teises į akcijas¹⁰¹. Tačiau, aiškindamas, ar neturtinių teisių ribojimas kartu reiškia ir balsavimo teisės ribojimą, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nebuvo visiškai nuoseklus. Vienoje byloje konstatuota, kad „nurodant turtinių ir neturtinių teisių suvaržymą, bet neįvardijant konkrečios ribojamos teisės, nenurodant leidžiamų atlikti veiksmų, nutarimu siekiama akcininkui laikinai uždrausti naudotis visomis akcijų suteikiamomis teisėmis“¹⁰². Kitose nutartyse išaiškinta, kad „akcininko neturtinė teisė balsuoti areštuotomis akcijomis gali būti apribota tik tada, jeigu šį apribojimą teismas taiko ir apie tai konkrečiai nurodo nutartyje areštuoti turtą“¹⁰³. Siekiant šiuo klausimu priėti bendrą nuomonę, reikia atkreipti dėmesį, kad, pirma, visos akcininko neturtinės teisės iš esmės daugiausia yra susijusios su balsavimo teisės įgyvendinimu akcininku susirinkime, ir pati balsavimo teisė yra viena iš Akcinių bendrovių įstatymo 16 str. numatytų neturtinių akcininko teisių, todėl manytina, kad vien nurodymas, jog yra apribojamos neturtinės akcininko teisės, kartu reiškia ir balsavimo teisės apribojimą. Antra, sprendžiant, ar akcininkas, balsuodamas akcininkų susirinkime, nepažeidė nustatytų apribojimų, visais atvejais būtina aiškintis nustatytų apribojimų turinį, jų pobūdį, tikslus ir pasekmes. Nustačius, kad pritaikius nuosavybės teises į akcijas ribojimą nebuvo siekiama apriboti akcininko neturtinės teisės balsuoti, tačiau akcininkui buvo uždrausta dalyvauti akcininkų susirinkime ir balsuoti svarstomais klausimais, galima daryti išvadą, kad buvo pažeistos imperatyvios Akcinių bendrovių įstatymo normos, todėl toks akcininkų sprendimas gali būti pripažintas negaliojančiu. Kita vertus, nustačius, jog yra laikinai apribota akcininko nuosavybės teisė į akcijas, o kartu ir turtinės bei neturtinės akcijų suteikiamos teisės (kartu ir teisė balsuoti akcininkų susirinkime), bet akcininkui jau balsavus ir turėjus įtakos akcininkų sprendimo priėmimui, teismas taip pat gali pripažinti tokį akcininkų susirinkimo nutarimą negaliojančiu, nes už jį balsuota akcijomis, laikinai nesuteikiančiomis balsavimo teisėmis¹⁰⁴.

Akcininkų sprendimo neteisėtumą gali lemti ne tik sprendimui priimti reikalingo kvorumo reikalavimo pažeidimas, bet ir reikiamos balsų daugumos nebuvimas. Akcinių

¹⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje *S. Maulevičius ir UAB „Vilniaus mūrai“ v. AB „Paminklų restauravimo institutas“*.

¹⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Ortopedijos technika“ v. UAB „Ortopedijos paslaugos“*, Nr. 3K-3-161/2003 kat. 21.2.2.1, 21.6.

¹⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje *S. Maulevičius ir UAB „Vilniaus mūrai“ v. AB „Paminklų restauravimo institutas“*, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje *E. T. v. AB „Pasvalio grūdai“*, Nr. 3K-3-413/2004, kat. 16.9, 21.9, 27.6.

¹⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Ortopedijos technika“ v. UAB „Ortopedijos paslaugos“*, Nr. 3K-3-161/2003, kat. 21.2.2.1, 21.6.

bendrovių įstatymo 27 str. 8 d. numato, kad akcininkų susirinkimo sprendimas laikomas priimtu, kai už jį gauta daugiau akcininkų balsų negu prieš, jeigu Akcinių bendrovių įstatymas ar bendrovės įstatai nenustato didesnės daugumos. Akcinių bendrovių įstatymo 28 str. nustatyti atvejai, kuriais sprendimai priimami kvalifikuota visų susirinkime dalyvaujančių akcininkų akcijų suteikiamų balsų dauguma. Nors minėtas straipsnis ir leidžia bendrovės įstatuose numatyti kitokį balsų daugumos reikalavimą, jis bendrovės įstatais gali būti pakeistas tik nustatant didesnę negu numatyta Akcinių bendrovių įstatyme balsų daugumą. Taigi tokių Akcinių bendrovių įstatymo 28 str. numatytų klausimų, kaip bendrovės įstatų keitimo, įstatinio kapitalo didinimo ir kitų, sprendimas mažesne nei numato Akcinių bendrovių įstatymo 28 str. balsų dauguma reiškia imperatyvios įstatymo normos pažeidimą, o tokios normos pažeidimas yra pagrindas pripažinti akcininkų sprendimą negaliojančiu.

Kalbant apie Akcinių bendrovių įstatyme ar bendrovės įstatuose numatytų klausimų sprendimą kvalifikuotą balsų dauguma, reikia pažymėti, kad įstatymas reikalauja ne visų bendrovės akcininkų, bet visų susirinkime dalyvaujančių akcininkų akcijų suteikiamų balsų daugumos. Tokia įstatymo raidė leidžia susidaryti situacijoms, kai sprendimus esminiais bendrovės veiklos klausimais priima vos kelias akcijas turintys bendrovės akcininkai. Aptariamam klausimui aktuali 2009 m. vasario 11 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėta civilinė byla *V. V. ir Lietuvos invalidų draugija v. AB „Puntukas“*¹⁰⁵. Esminis šioje byloje nagrinėtas klausimas, ar akcininkė UAB „Novitum“, turėjusi 0,084 procento balsų, galėjo priimti sprendimą keisti AB „Puntukas“ įstatus ir padidinti bendrovės įstatinį kapitalą tuo metu, kai visų likusių bendrovės akcininkų balsavimo teisės buvo apribotos. Negalima sutikti su Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išvada, kad UAB „Novitum“ veiksmai 0,084 procento balsų (kas sudarė 100 procentų dalyvavusių ir turėjusių teisę balsuoti akcininkų balsų akcininkų susirinkime) priėmus sprendimą didinti bendrovės įstatinį kapitalą reiškia esminį įstatymų pažeidimą. Pažymėtina, kad sprendimas buvo priimtas pakartotiniame akcininkų susirinkime. Remiantis Akcinių bendrovių įstatymo 27 str. 1 d., tokiam susirinkimui kворumo reikalavimas netaikomas. Be to, nors akcininkų susirinkime dalyvavo ir kiti akcininkai, jų balsavimo teisės šiuo klausimu buvo apribotos teismo nutartimi. Todėl skaičiuojant akcininkų susirinkime dalyvavusių akcininkų balsus, kaip jau minėta anksčiau šiame darbe, reikia atsižvelgti tik į UAB „Novitum“, kuri vienintelė turėjo teisę balsuoti dėl įstatinio kapitalo didinimo, balsų

¹⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje *V. V. ir Lietuvos invalidų draugija v. AB „Puntukas“*, kat. 20.3.10, 27.3.2.1.

skaičių. Iš to galima daryti išvadą, kad formaliai aiškinant įstatymą, sprendimas buvo priimtas 100 procentų akcininkų susirinkime dalyvavusių akcininkų balsų dauguma. O tai reiškia, kad Akcinių bendrovių įstatymo numatytas kvalifikuotos balsų daugumos reikalavimas, priešingai nei teigia Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nebuvo pažeistas. Nepaisant to, kas paminėta, iš bylos aplinkybių akivaizdu, kad toks akcininko sprendimas, nors ir priimtas teisėtai, yra nesąžiningas kitų bendrovės akcininkų atžvilgiu. Todėl reikia sutikti su Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išvada, kad sprendimas prieštarauja protingumo ir sąžiningumo principams ir dėl to turi būti pripažintas negaliojančiu.

Iš viso to, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, kad akcininkų sprendimo negaliojimą gali lemti ne tik imperatyvių Akcinių bendrovių įstatymo normų, numatančių kvorumo ir reikiamos balsų daugumos sprendimo priėmimui reikalavimą, pažeidimai, bet ir nesąžiningas, nors ir teisėtas sprendimo priėmimas minimaliu balsų skaičiumi.

4.1.3 Akcininkų susirinkimo protokolo rengimo tvarkos pažeidimas

Akcinių bendrovių įstatymo 29 str. reglamentuoja protokolo rengimo ir pasirašymo tvarką. Šio straipsnio 1 d. numato, kad akcininkų susirinkimai turi būti protokoluojami, išskyrus tuos atvejus, kai priimtus sprendimus pasirašo visi bendrovės akcininkai ar kai bendrovėje yra vienas akcininkas. Taigi minėta įstatymo norma yra dispozityvi ir tam tikrais atvejais leidžia patiems akcininkams nuspręsti, protokoluoti akcininkų susirinkimą ar ne. Akcininkams nusprendus ar Akcinių bendrovių įstatymui įpareigojus rengti akcininkų susirinkimo protokolą, protokolas turi būti parengtas laikantis įstatymo numatytos tvarkos. Protokolo netinkamas surašymas, įstatymo reikalaujamų nurodyti duomenų trūkumas, netinkamas protokolo pasirašymas, protokolo nebuvimas reiškia Akcinių bendrovių įstatymo normų pažeidimą. Tačiau kyla klausimas, ar tokie įstatymo pažeidimai yra pagrindas pripažinti akcininkų sprendimą negaliojančiu.

Kaip jau minėta anksčiau, „visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimai neturėtų būti pripažįstami negaliojančiais vien dėl formalių pažeidimų, kurie nekelia neigiamų teisinių pasekmių nei akcininkų, nei bendrovės interesams“¹⁰⁶. Tam, kad akcininkų sprendimas būtų

¹⁰⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vilnamisa“ v. AB „Šeškinės Širvinta“*, bylos Nr. 3K-3-878/2002, kat. 21.2.2.1, 21.6; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. rugsėjo 24 d. nutartis civilinėje byloje *Vytautas Simanavičius ir Donatas Seilius v. AB „Stumbras“*, Nr. 3K-3-856/2001, kat. 21.2.2.1. ir kt.

naikinamas, turi būti konstatuotas ne tik teisės normos pažeidimas, bet ir aplinkybė, kad tai pažeidžia atitinkamų asmenų ar viešąjį interesą, be to, akcininkų susirinkimo sprendimo naikinimas – vienintelė priemonė pašalinti neigiamus padarinius¹⁰⁷. Atsižvelgiant į tai, kad vien netinkamas protokolo surašymas savaime negalėtų pažeisti asmenų ar viešojo intereso, bei į akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto tikslus ir protingumo principą, manytina, kad akcininkų sprendimo negaliojimo klausimas tuo pagrindu, kad protokolas yra netinkamai pasirašytas ar jame yra klaidų, netikslumų, neturėtų būti sprendžiamas.

Sprendžiant klausimą, ar akcininkų sprendimo negaliojimą gali lemti protokolo nebuvimas, reikia atsižvelgti į protokolo kaip tokio esmę ir tikslą. Protokolas – tai oficialus akcininkų susirinkimo eigos ir sprendimo užrašas. Todėl galima daryti išvadą, kad Akcinių bendrovių įstatymas nustato, jog akcininkų sprendimas turi būti įforminamas paprasta rašytine forma – protokolu. Vertinant įstatymų reikalaujamos rašytinės sprendimo įforminimo tvarkos nesilaikymo pasekmes pagal analogiją reikia atsižvelgti į CK 1.93 str. 2 d. CK 1.93 str. 2 d. numato, kad, jei nesilaikoma sandorio paprastos rašytinės formos, sandoris negalioja, jeigu tokia pasekmė yra išakmiai nurodyta įstatyme. Akcinių bendrovių įstatymas nenumato, kad protokolo nesurašymas arba netinkamas surašymas ar pasirašymas darytų negaliojantį akcininkų sprendimą. Taigi tai reiškia, kad Akcinių bendrovių įstatymas nevertina kaip negaliojančio akcininkų sprendimo, kuris buvo priimtas akcininkų susirinkime, bet liko neiformintas ar buvo atsisakyta jį įforminti įstatymo nustatyta tvarka¹⁰⁸. Teisinės akcininkų sprendimo neiforminimo rašytine forma pasekmės yra kitos – akcininkų susirinkimo sprendimo faktas negali būti įrodinėjamas liudytojų parodymais¹⁰⁹. Tačiau tai jokių būdu nereiškia akcininkų sprendimo negaliojimo.

Pažymėtina, kad iš teismų praktikos matyti, jog ieškovai, siekdami nugincyti akcininkų priimtą sprendimą, neretai ieškiniu teismo reikalauja pripažinti negaliojančiu akcininkų susirinkimo protokolą. Atkreiptinas dėmesys, kad „protokolas, kaip dokumentas, kuriame pagal CK 2.90 str. 2 d. fiksuojami objektyvios tikrovės reiškiniai ir kuriuo tiesiogiai nesukuriamos, nepakeičiamos bei nepanaikinamos civilinės teisės ir pareigos, turinio aspektu negali

¹⁰⁷ GRADAUSKAITĖ, J. *Visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų įforminimas*. Vadovas ir pasaulis, 2007, nr. 2, p. 31.

¹⁰⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Z. V. v. UAB „Parex lizingas“, R. B., B. S., Nr. 3K-3-644/2006, kat. 27.3.2.1, 28.2.

¹⁰⁹ CK 1.93 str. 2 d.

prieštarauti imperatyviosioms įstatymo normoms¹¹⁰. Teisinius padarinius juridiniam asmeniui sukelia akcininkų susirinkime priimti sprendimai. Todėl, norint nuginčyti akcininkų sprendimą kaip prieštaraujantį imperatyvioms įstatymo normoms, reikia ginčyti ne patį protokolą, tačiau protokolu įformintą akcininkų sprendimą.

Apibendrintai galima teigti, kad protokolo netinkamas parengimas, pasirašymas ar netikslumas, taip pat protokolo nebuvimas nedaro akcininkų sprendimo negaliojančiu. Protokole esančius netikslumus ar jo surašymo pažeidimus galima ištaisyti pasinaudojus Akcinių bendrovių įstatymo 29 str. 4 d. numatyta teise pareikšti pastabas dėl protokole išdėstytų faktų ar surašymo, o neigiamų pasekmių dėl akcininkų sprendimo neįforminimo protokolu galima išvengti įrodžius apie įvykusį susirinkimą bei priimtą akcininkų sprendimą rašytiniais įrodymais.

¹¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kapitalo valdymo grupė“ v. UAB „Penkių kontinentų“ bankinės technologijos, UAB „Kriptonika“, Nr. 3K-3-356/2008, kat. 24.1, 27.3.2.1, 27.7.

4.2 Akcininkų sprendimų prieštaravimas protingumo ir sąžiningumo principams

Akcininkų priimti sprendimai gali prieštarauti protingumo ir sąžiningumo principams tiek savo turiniu, tiek sprendimo priėmimo procedūra. Akcininkų sprendimų negaliojimo klausimas dėl akcininkų sprendimo priėmimo procedūros prieštaravimo sąžiningumo ir protingumo principams aptartas 4.1. skyriuje, todėl šioje dalyje bus nagrinėjamas tik akcininkų sprendimų negaliojimo klausimas dėl jų turinio prieštaravimo protingumo ir sąžiningumo principams.

4.2.1 Akcininkų sprendimų protingumo vertinimas

Protingumo principas reikalauja, kad „bendrovės akcininkai, priimdami sprendimus, užtikrintų, jog priimami sprendimai būtų protingi“¹¹¹. Atsakyti į klausimą, kokį akcininkų sprendimą laikyti protingu, yra gana sudėtinga, nes visi priimami verslo sprendimai yra daugiau ar mažiau rizikingi ir gali arba atnešti bendrovei naudos, arba priešingai – nepavykus įgyvendinti sumanymų, gali būti pakenkta bendrovės ar su ja susijusių asmenų interesams. Akcininkų sprendimo vertinimą protingumo aspektu dar labiau apsunkina aiškių protingumo įvertinimo kriterijų nebuvimas. Lietuvos teisės aktai nurodo, kad civilinių teisinių santykių subjektai veikdami turi vadovautis protingumo principu, tačiau protingumo pareigos sampratos nepateikia. Doktrinoje protingumas aiškinamas kaip „bendrasis civilinės teisės principas, reikalaujantis, kad asmuo elgtųsi apdairiai, rūpestingai, atidžiai, teisingai ir sąžiningai“¹¹². Teismų praktikoje teigiama, kad protingumas reiškia, jog „asmuo, prieš atlikdamas bet kokį veiksma, turi apsvarstyti galimus to veiksmo teisinius padarinius. Protingumas reikalauja, kad asmuo, abejojantis atliekamo veiksmo teisiniais padariniais, prieš jį atlikdamas pasikonsultuotų

¹¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje *Stasys Adomaitis, Gražina Adomaitienė, Rita Alšauskienė ir kt. v. AB „Mažeikių nafta“*, Nr. 3K-3-650/2003, kat. 16.3.1.2, 21.2.2.1, 21.6, 87.1, 115.

¹¹² MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. 1-asis leidimas. Vilnius: Justitia, 2001, p. 76.

su teisininku arba nuo veikimo susilaikytų. Jeigu asmuo to nepadaro, vadinasi, jis elgiasi neapdairiai ir neatidžiai“¹¹³.

Norint įvertinti, ar akcininkai nepažeidė protingumo pareigos, vien tik minėtų kriterijų nepakanka. Vertinant akcininkų priimtus sprendimus taip pat būtina atsižvelgti į anglosaksų valstybėse taikomą verslo sprendimo vertinimo taisyklę (angl. – *business judgement rule*). Verslo sprendimo vertinimo taisyklė - tai įmonių teisės doktrina, susidedanti iš dviejų esminių koncepcijų: viena jų teigia, kad tai standartas, pagal kurį teismas vertina verslo sprendimus; kita – kad tai teismo prerogatyva susilaikyti nuo verslo sprendimo vertinimo¹¹⁴. Pirmos koncepcijos šalininkų nuomone, „sprendimas laikomas tinkamu, jeigu jis priimtas vadovaujantis įmonės įstatais bei atsižvelgiant į įmonės interesus ir nėra akivaizdu, kad sprendimas viršija normalią gamybinę ir ūkinę riziką ir yra akivaizdžiai nuostolingas“¹¹⁵. Remiantis antrąja koncepcija, „preziumuojama, kad sprendimas buvo priimtas sąžiningai, protingai, manant, kad sprendimas atitinka bendrovės interesus“¹¹⁶. Jei nėra piktnaudžiavimo kompetencija, teismai gerbia tokį verslo sprendimą ir jo nevertina, nebent ieškovas gali paneigti minėtą prezumpciją¹¹⁷.

Pastarosios koncepcijos šalininkų nuomonė, kad teismas savarankiškai neturi vertinti priimamų verslo sprendimų, yra grindžiama gana svariais argumentais. Pirma, sprendimas teisme dažniausiai vertinamas jau praėjus tam tikram laiko tarpui nuo jo priėmimo ir paaiškėjus tokio sprendimo pasekmėms. Tuo tarpu akcininkai priima sprendimą, atsižvelgdami į tuometinę situaciją, remdamiesi turima dažnai nevisapusiška informacija ir tikėdamiesi įveikti galimas rizikas. Akcininkų sprendimas jo priėmimo metu gali atrodyti pakankamai pagrįstas ir protingas, nors po kurio laiko ir paaiškėja, kad jis yra akivaizdžiai nesėkmingas¹¹⁸. Antra, teisėjai nėra verslo ekspertai, jie turi mažiau verslo patirties ir žinių apie konkrečios bendrovės ir verslo specifiką. Trečia, verslo sprendimas teisme vertinamas atsižvelgiant į jo pasekmes.

¹¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje *L. Liutkevičienė v. L. Liutkevičius*, Nr. 3K-3-974/2000, kat. 42.

¹¹⁴ BAINBRIDGE, S. M. *The Business Judgement Rule as Abstention Doctrine* [interaktyvus] [žiūrėta 2011 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=429260>.

¹¹⁵ GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 140 - 141.

¹¹⁶ ČERKA, P. *Ar vakarų valstybių teisėje valdymo organams nustatyti rūpestingumo pareigos (duty of care) principai ir standartai taikytini Lietuvos bendrovių teisei?* International Journal Of Baltic Law, 2002, nr. 1, p. 69.

¹¹⁷ BAINBRIDGE, S. M. *The Business Judgement Rule as Abstention Doctrine* [interaktyvus] [žiūrėta 2011 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=429260>.

¹¹⁸ BAINBRIDGE, S. M. *The Business Judgement Rule as Abstention Doctrine* [interaktyvus] [žiūrėta 2011 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=429260>.

Remiantis elgsenos ekonomistų teorija, sprendimas, kuris sukelia neigiamų pasekmių, visada bus vertinamas kritiškiau nei tas, kuris duoda teigiamą rezultatą¹¹⁹. Apibendrinant galima teigti, kad, šios koncepcijos šalininkų nuomone, „teisminis verslo sprendimų peržiūrėjimas yra labiau orientuotas į tokio sprendimo priėmimo proceso, o ne jo turinio tikrinimą“¹²⁰. Jei sprendimas priimtas remiantis patikima informacija, sąžiningai ir nesant esminio suinteresuotumo tuo sprendimu, teismas sprendimo turiniui taikys racionalumo, o ne protingumo testą, t. y. teismas nagrinės, ar įmanoma, kad nors vienas protingas ir rūpestingas asmuo galėtų (o ne turėtų) priimti analogišką sprendimą¹²¹.

Nors minėta verslo vertinimo taisyklė Lietuvoje įstatymų lygmeniu ir nėra įtvirtinta, tačiau teismų praktikoje galima aptikti abiejų aptartų verslo sprendimų vertinimo taisyklės koncepcijų apraiškų. Vienais atvejais teismai, vertindami akcininkų sprendimą, vadovaujasi kriterijumi, ar priimant sprendimą nebuvo viršyta normali gamybinė – ūkinė rizika, ar sprendimas atitinka bendrovės interesus, ar priimtas sprendimas buvo nuostolingas. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje *BUAB „Profesjonų autoūkis“, Valstybės turto fondas ir kt. v. Lietuvos profesinių sąjungų konfederacija, UAB „Domus altera“, UAB „Trade project“*¹²² konstatavo, kad akcininko sprendimas parduoti vienintelį bendrovės turtą ir taip greičiau likviduoti bendrovę ne tik prieštarauja bendrovės tikslui siekti ekonominės naudos, bet ir neatitinka normalios verslo praktikos, prieštarauja protingumo ir sąžiningumo principams. Kitais atvejais teismai preziumuoja, kad akcininkų sprendimas atitinka protingumo principą, kol ieškovas neįrodo, kad yra priešingai. Pavyzdžiui, civilinėje byloje *likviduojama BUAB „Širdies chirurgijos centras“ administratorius v. UAB „Kardiolita“*¹²³ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad, kol akcininkų sprendimas yra nenuginčytas, jis yra teisėtas ir atitinkantis bendrovės interesus. Vilniaus apygardos teismas nutartimi civilinėje

¹¹⁹ BAINBRIDGE, S. M. *The Business Judgement Rule as Abstention Doctrine* [interaktyvus] [žiūrėta 2011 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=429260>.

¹²⁰ ČERKA, P. *Ar vakarų valstybių teisėje valdymo organams nustatyti rūpestingumo pareigos (duty of care) principai ir standartai taikytini Lietuvos bendrovių teisei?* International Journal Of Baltic Law, 2002, nr. 1, p. 69.

¹²¹ EISENBERG, M. A. *Whether the Business Judgement Rule Should Be Codified* [interaktyvus] [žiūrėta 2011 m. kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: <www.clrc.ca.gov/pub/BKST/BKST-EisenbergBJR.pdf>.

¹²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. liepos 14 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Profesjonų autoūkis“, Valstybės turto fondas ir kt. v. Lietuvos profesinių sąjungų konfederacija, UAB „Domus altera“, UAB „Trade project“*, Nr. 3K-3-287/2008, kat. 21.4.1.1, 30.12.1, 41.

¹²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje *likviduojama BUAB „Širdies chirurgijos centras“ administratorius v. UAB „Kardiolita“*, Nr. 3K-3-467/2007, kat. 87.

byloje *R. B. v. UAB „Vilta“ ir kiti*¹²⁴ atsisakė pripažinti akcininkų sprendimą dėl įstatinio kapitalo didinimo negaliojančiu, nes ieškovas neįrodė, kad sprendimas buvo nereikalingas ar net žalingas bendrovei. Panevėžio apygardos teismas nutartimi civilinėje byloje *E. Ž. V. UAB „Melsta“*¹²⁵ ne tik patvirtino minėtos verslo sprendimo vertinimo taisyklės taikymą teismų praktikoje, bet ir nurodė, kad, kreipiantis į teismą dėl balsavimo būdu priimtų sprendimų, teismas gali tik patikrinti, ar tie nutarimai priimti laikantis įstatymo ir bendrovės įstatų reikalavimų, tačiau negali spręsti, ar jie pagrįsti, ar ne, t. y. kištis į bendrovės privačią veiklą, analizuodamas nutarimų pagrindą, aplinkybes, kuriomis jis priimtas, nenustatydamas konkrečių įstatymo pažeidimų. Tas visuotiniame akcininkų susirinkime svarstomu klausimu nurodytas aplinkybes vertina akcininkas vienu ar kitu būdu balsuodamas už siūlomą sprendimą. Teismas negali priversti akcininko balsuoti prieš jo valią. Tačiau, jeigu akcininkų nutarimas vienu ar kitu būdu pažeidžia konkrečias kito asmens ar akcininko įstatymo saugomas teises ar interesus, kurie yra konkrečiai įvardyti, yra galimybė ir pagrindas pripažinti jį neteisėtu.

Taigi vertinant, ar akcininkų priimtas sprendimas nepažeidžia protingumo principo, reikia atsakyti į klausimą, ar tokį sprendimą būtų priėmęs protingas ir apdairus tokį pat sprendimą priimančias asmuo, ir antra, ar tokį sprendimą būtų priėmęs bet kuris protingas žmogus, turintis įgūdžių ir patirties tokioje srityje. Tačiau, norint teisingai įvertinti, ar nebuvo pažeistas protingumo principas, vien šių kriterijų nepakanka. Reikia atsižvelgti ir į verslo sprendimo vertinimo taisyklę, pagal kurią akcininkų sprendimas, kuris neviršija normalios ūkinės rizikos, neprieštaruoja bendrovės interesams, nėra akivaizdžiai nuostolingas, turėtų būti paliekamas galioti. Akcininkų sprendimas dažnai yra susijęs su tam tikra rizika, kuri gali būti pateisinama akcininkų tikimasi gauti nauda. Griežtų standartų ar kriterijų, kuriais remiantis būtų galima pasakyti, kokį sprendimą reikia naikinti, nes jis neprotingas, nustatymas varžytų verslą. Todėl verslo sprendimo vertinimo taisyklės įtvirtinimas teismų praktikoje turėtų padėti surasti balansą tarp protingumo principo ir ūkinės veiklos laisvės.

¹²⁴ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. rugpjūčio 20 d. nutartis civilinėje byloje *R. B. v. UAB „Vilta“ ir kiti*, Nr. 2A-383-186/08.

¹²⁵ Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje *E. Ž. V. UAB „Melsta“*, Nr. 2A-114-280/08.

4.2.2 Akcininkų sprendimų sąžiningumo vertinimas

Sąžiningumas (lot. – *bona fides*) yra bendrasis civilinės teisės principas, įtvirtintas CK 1.5 str. Akcininkai, kaip ir visi kiti civilinių teisnių santykių subjektai, įgyvendindami savo teises ir atlikdami pareigas, privalo veikti pagal sąžiningumo reikalavimus. Akcininko pareiga elgtis sąžiningai pripažįstama tiek Lietuvos¹²⁶, tiek užsienio teismų praktikoje¹²⁷. Nors Lietuvos įstatymuose nepateikiamas sąžiningumo principo turinys, aišku, kad sąžiningumas reiškia atidumą, rūpestingumą, šalių kooperavimosi, viena kitos informavimo, atsižvelgimo į teisėtus ir pagrįstus kitos šalies interesus ir panašiai¹²⁸. Taigi sąžiningumas – tai vertybinis žmogaus elgesio matas, dėl kurio vertinimo nėra visuotinai sutarta, ar sąžiningumo lygis turi būti nustatomas pagal subjektyviusius, ar pagal objektyviusius kriterijus, ar turi būti taikomas dvejopas vertinimas¹²⁹.

Tiek doktrinoje, tiek praktikoje vyrauja nuomonė, kad sąžiningumas civilinėje teisėje turi būti vertinamas taikant du kriterijus – objektyvų ir subjektyvų. Remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimu civilinėje byloje *J. Černijenko v. V. Remeikienė*¹³⁰ pirmiausia turi būti atsakoma, ar asmens veiksmai gali būti pripažinti sąžiningais, atsižvelgiant tik į objektyvias bylos faktines aplinkybes, t. y. atsiribojant nuo subjektyvių asmens vertinimų ir jo savybių. Taikant objektyvų testą, turi būti orientuojamasi į įprastinio apdairumo, atidumo asmens elgesio standartą. Sąžiningas yra toks asmuo, kuris veikia rūpestingai, teisingai, t. y. taip, kaip adekvačioje situacijoje elgtųsi *bonus pater familias*¹³¹. Subjektyviuoju požiūriu sąžiningumas nusako asmens psichikos būklę konkrečioje situacijoje, t. y. jis vertinamas analizuojant atsakymą į klausimą, ar asmuo galėjo ką nors žinoti, daryti ar nedaryti, atsižvelgiant į jo amžių, išsimokslinimą, išprusimą, gyvenimo patirtį, faktines bylos aplinkybes

¹²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 30 d. nutartis civilinėje byloje *R.B. v. UAB „Vilta“, V. O., V. V. ir kt.*, Nr. 3K-3-631/2008, kat. 20.3.8, 20.3.10, 27.3.2.1, 27.7.

¹²⁷ Jungtinės Karalystės teismo *Rayfield v. Hands* byloje, konstatuota, kad akcininkas turi bendrą pareigą elgtis sąžiningai ir nepiktnaudžiauti savo teisėmis, ypač jei turi kontrolinį akcijų paketą (FERRARINI, G., et al. *Reforming Company and takeover Law in Europe*. UK: Oxford University press, 2004, p. 66).

¹²⁸ GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 153.

¹²⁹ GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 153.

¹³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje *J. Černijenko v. V. Remeikienė*, Nr. 3K-3-827/2000, kat. 37.

¹³¹ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. 1-asis leidimas. Vilnius: Justitia, 2001, p. 77.

ir t. t.¹³² (svarbu pažymėti, kad „Lietuvos teisinė sistema, panašiai kaip ir kitų valstybių teisinės sistemos, pripažįsta, kad akcininkas nėra profesionalas (pavyzdžiui, kaip notaras, advokatas, gydytojas), todėl jam neturi būti taikomi profesinio elgesio standartai“¹³³). Taigi taikant tiek subjektyvųjų, tiek objektyvųjų kriterijus, „asmuo bus sąžiningas tik tada, jeigu jis ne tik nežinojo, bet ir negalėjo ir neturėjo žinoti tam tikrų aplinkybių“¹³⁴.

Kiti autoriai subjektyvaus kriterijaus taikymo galimybę kritikuoja, teigdami, kad „subjektyvus kriterijus neturi įtakos kreditorių intereso pažeidimo faktui. <...> Subjektyvaus testo taikymo galimybės ribotos, kai bendrovės akcininku yra juridinis asmuo“¹³⁵. Teismai kai kuriose bylose sąžiningumo objektyviųjų ir subjektyviųjų kriterijų išvis neaptaria¹³⁶, o nesąžiningumą konstatuoja nustatytų faktinių aplinkybių visuma. Tokia praktika patvirtina, kad faktinės bylos aplinkybės taip pat yra labai svarbus nesąžiningumo nustatymo pagrindas. Remiantis praktiniu patyrimu, galima išskirti tokias nesąžiningumą preziumuojančias aplinkybes:

1. „dalyvis nesilaiko teisinės juridinio asmens veiklos tvarkos: nereguliariai šaukiami susirinkimai, netinkamai tvarkoma finansinė apskaita, painiojamas asmeninis juridinio asmens dalyvių turtas su juridinio asmens turtu (pavyzdžiui, esant bendrovėje tik vienam akcininkui), tiesiogiai duodami dalyvio nurodymai kitiems valdymo nariams, daroma įtaka siekiant sau palankių sprendimų priėmimo;

2. dalyvis neatlieka veiksmų, kurių būtų galima tikėtis iš rūpestingo dalyvio, arba atlieka veiksmus, bloginančius juridinio asmens finansinę padėtį (pasirenkamas neadekvatus juridinio asmens kapitalas, sudaromos dalyvio ir juridinio asmens sutartys, nenaudingos juridiniam asmeniui)“¹³⁷.

Norint tinkamai įvertinti akcininkų sprendimo atitiktį sąžiningumo principui, svarbu ne tik nustatyti tinkamus tokio vertinimo kriterijus, bet ir sąžiningumo principo turinį. Pažymėtina, kad ieškiniai dėl akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais dažnai grindžiami tuo, kad

¹³² MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. 1-asis leidimas. Vilnius: Justitia, 2001, p. 77.

¹³³ MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 8.

¹³⁴ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. 1-asis leidimas. Vilnius: Justitia, 2001, p. 77.

¹³⁵ PAPIJANC, V. *Patronuojančios įmonės atsakomybė prieš dukterinės įmonės kreditorius*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S)/MRU.- Vilnius, 2008, p. 66.

¹³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Göllner spedition“ v. S. B., J. B, Nr. 3K-3-124/2004 m, kat. 21.1.

¹³⁷ BUTRIMIENĖ, G. *Ar ribotos atsakomybės juridinių asmenų dalyviai pagal bendrą taisyklę neatsakantys už bendrovės prievoles, gali būti patraukti civilinėn atsakomybėn?* International Journal of Baltic Law, 2005, nr. 12 (4), p. 67.

akcininkų sprendimas prieštarauja bendrovės interesams. Pagal dabar galiojantį įstatyminių reglamentavimą neaišku, ar pareiga priimti sąžiningus sprendimus reiškia ir pareigą veikti bendrovės interesais. O galbūt pastaroji pareiga yra protingumo principo dalis?

Priešingai nei Lietuvos teismų praktikoje, pareigos veikti sąžiningai, arba *bona fides*, turinys Jungtinėje Karalystėje buvo atskleistas dar 1900 metais nagrinėjant bylą *Allen v. Gold Reefs of West Africa Ltd.* Šioje byloje Jungtinės Karalystės teismas konstatavo, kad „akcininkai, keisdami bendrovės įstatus, turi ne tik laikytis įstatymų numatytų procedūrų, bendrųjų teisės principų ir lygybės, bet ir pagal *bona fides* reikalavimą veikti bendrovės interesais“¹³⁸. Pažymėtina, kad, nors teismas ir patvirtino, kad pareiga veikti *bona fides* apima ir pareigą veikti bendrovės interesais, tokio teismo precedento sukūrimas sukėlė daugiau sumaišties negu aiškumo. Vertinant minėtą teismo sprendimą ir jame paminėtą sąvoką „bendrovės interesai“ teisės doktrinoje ir praktikoje išsiskyrė dvi pozicijos.

Vienų nuomone, „teismas, teigdamas, kad akcininkų sprendimas turi būti priimtas bendrovės interesais, turėjo omenyje ne akcininkų, bet visos bendrovės, kaip komercinio vieneto, interesus“¹³⁹. Kiti teigia, kad „akcininkai, priešingai nei kiti bendrovės valdymo organai, nėra įpareigoti veikti kitų interesų naudai, nesvarbu, „kitais“ laikysime pačią bendrovę, smulkiuosius akcininkus ar kitas grupes. Akcininkas, balsuodamas už tam tikrą sprendimą, gali pasinaudoti akcijų suteikiamais balsais savo asmeniniams, o kartais net ir priešingiems bendrovės interesams tenkinti“¹⁴⁰. Visgi siekiant suprasti pareigos „veikti bendrovės interesais“ turinį, reikia pripažinti, kad „juridinis asmuo kaip toks neturi jokių savarankiškų interesų ir neatlieka veiksmų, atskirų nuo juridiniame asmenyje dalyvaujančių asmenų grupių interesų ir veiksmų“¹⁴¹. Šiuolaikinė įmonių teisė reikalauja, kad „įmonė derintų savo interesus ne tik su akcininkais, bet ir su kitomis suinteresuotų asmenų grupėmis, tokiomis kaip darbuotojai, tiekėjai, klientai, kreditoriai, vartotojai ir kitaip susiję asmenys“¹⁴². Todėl reikėtų sutikti su J. Kiršienės nuomone, kad „klausimas turi būti keliamas, ne kokių interesų turi bendrovė, o kokie

¹³⁸ CHIVERS, D. AND SHAW, B. *The Law of Majority Shareholder power*. New York: Oxford University Press, 2008, p. 3.

¹³⁹ CHIVERS, D. AND SHAW, B. *The Law of Majority Shareholder power*. New York: Oxford University Press, 2008, p. 4.

¹⁴⁰ DAVIES, P. L. *Principles of Modern Company Law*. 7th ed. London: Sweet & Maxwell, 2003, p. 486.

¹⁴¹ TIKNIŪTĖ, A. *Juridinio asmens ribotos atsakomybės problema: teisiniai aspektai*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S)/MRU.- Vilnius, 2006, p. 27.

¹⁴² ČERKA, P. *Ar vakarų valstybių teisėje valdymo organams nustatyti rūpestingumo pareigos (duty of care) principai ir standartai taikytini Lietuvos bendrovių teisei?* International Journal Of Baltic Law, 2002, nr. 1, p. 62.

interesai atsiranda iš pačios bendrovės¹⁴³. Akcininko interesas yra gauti pelną dividendų ar kitokia forma, darbuotojo – gauti tinkamai apskaičiuotą atlyginimą, kreditoriaus – laiku atgauti skolą. Šių interesų vienybė ir yra bendrovės interesas, o jų tenkinimas kartu reiškia ir bendrovės interesų tenkinimą. Vien faktas, kad sprendimu tenkinamas privatus akcininko interesas, tuo nesuteikiant bendrovei naudos (pavyzdžiui, bendrovė laiduoja už akcininką, suteikia paskolą akcininkui ir pan.), neįrodžius kitų subjektų interesų pažeidimo, nėra pakankamas pagrindas pripažinti akcininkų sprendimą negaliojančiu¹⁴⁴. Teismas akcininkų sprendimą kaip pažeidžiantį pareigą veikti sąžiningai, o kartu ir bendrovės interesais, turėtų pripažinti negaliojančiu tik tuo atveju, jeigu tokiu sprendimu tenkinami išimtinai tik sprendimą priėmusių akcininkų ir tuo paneigiami ar pažeidžiami kitų subjektų interesai.

Reikia pažymėti, kad „akcininko, kaip ir bet kurio kito civilinių teisinių santykių subjekto, sąžiningumas yra preziumuojamas – kol neįrodyta priešingai, laikoma, kad akcininko veiksmai (sprendimai) atitinka bendrovės interesus, nes ir pats akcininkas yra suinteresuotas bendrovės turto ir kapitalo gausinimu“¹⁴⁵. Todėl tik teismas kiekvienu atveju nustato, ar akcininko veiksmai (sprendimai) yra nesąžiningi¹⁴⁶. Tačiau teismui, vertinant akcininkų sprendimų atitiktį bendrovės interesams, tenka sudėtinga pareiga nustatyti iš bendrovės veiklos kylančių interesų prioritetus. Todėl reikia sutikti su nuomone, kad teismas turėtų ne objektyviai vertinti, ar akcininkų sprendimas atitinka bendrovės interesus, tačiau atsižvelgti į tai, „ar, bendrovės akcininkų nuomone, sprendimas buvo priimtas bendrovės interesais, ir į tai, ar bent vienas protingas žmogus tokioje pačioje situacijoje priimtų tokį patį sprendimą“¹⁴⁷. Pareiga įrodyti, kad akcininkų sprendimas prieštarauja bendrovės interesams, tenka tokį sprendimą ginčijančiam ieškovui.

Apibendrinant galima teigti, kad akcininkai, kaip ir visi kiti civilinių santykių subjektai, privalo veikti sąžiningai. Sąžiningumo civiliniuose teisiniuose santykiuose pažeidimas yra

¹⁴³ KIRŠIENĖ, J. *Finansinio turto problema nuosavybės teisės doktrinoje ir teisinėje praktikoje*. Mokslai: teisė (01 S)/MRU.- Vilnius, 2003, p. 54.

¹⁴⁴ Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2002 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje *A. Nameika v. UAB „Antrimeta“*, Nr. 3K-3-1090/2002, kat. 21.2.2.1, 21.6; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2007 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje *likviduojama BUAB „Širdies chirurgijos centras“ administratorius v. UAB „Kardiolita“*, Nr. 3K-3-467/2007, kat. 87; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2004 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje *A. B. v. UAB „Neringos žuvys“*, Nr. 3K-3-9/2004, kat. 21.2.2.1.

¹⁴⁵ CIVILKA, M. *Akcininkų atsakomybė už bendrovės prievoles*. Juristas, 2006, nr. 2006/1, p. 6.

¹⁴⁶ TIKNIŪTĖ, A. *Juridinio asmens ribotos atsakomybės problema: teisiniai aspektai*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S)/MRU.- Vilnius, 2006, p. 110.

¹⁴⁷ CHIVERS, D., SHAW, B. *The Law of Majority Shareholder power*. New York: Oxford University Press, 2008, p. 14.

pagrindas pripažinti akcininkų sprendimą negaliojančiu. Vertinant, ar akcininkų sprendimu pažeidžiama pareiga elgtis sąžiningai, reikia atsižvelgti į subjektyvius ir objektyvius kriterijus ir sąžiningumo pareigos laikymąsi vertinti faktinių bylos aplinkybių kontekste.

4.3 Akcininkų sprendimų prieštaravimas steigimo dokumentams

Bet kuris akcininkų sprendimas gali būti pripažintas negaliojančiu, jeigu jis prieštarauja bendrovės steigimo dokumentams. Akcinės ir uždarnosios akcinės bendrovės steigiamos sudarant steigimo sandorį ir turi įstatus, todėl steigimo dokumentais turi būti laikomi tik bendrovės įstatai¹⁴⁸. Iš to išeina, kad akcininkų sprendimų prieštaravimas steigimo dokumentams reiškia akcininkų sprendimo prieštaravimą bet kokioms bendrovės įstatų nuostatoms.

Privalomą bendrovės įstatų turinį nustato Akcinių bendrovių įstatymo 4 str. 2 d., tačiau bendrovės įstatuose gali būti ir kitų nuostatų, neprieštarujančių Akcinių bendrovių ar kitiems įstatymams. Remiantis Akcinių bendrovių įstatymo 4 str. 2 d., privalomas bendrovės įstatuose nurodyti nuostatas galima sugrupuoti į tris grupes: bendrovės statuso klausimai (pavadinimas, teisinė forma, veiklos tikslai, kapitalo dydis, akcijų skaičius, veiklos laikotarpis ir pan.), bendrovės organų kompetencija ir akcininkų sprendimų priėmimo procedūriniai klausimai (bendrovės pranešimų skelbimo tvarka, dokumentų ir kitos informacijos pateikimas akcininkams, įstatų keitimo tvarka ir pan.). Atsižvelgiant į šias grupes, galima teigti, kad akcininkų sprendimas gali būti pripažintas negaliojančiu, jeigu jis savo turiniu (pavyzdžiui, prieštarauja bendrovės įstatuose numatytiems bendrovės veiklos tikslams) arba dėl sprendimo priėmimo procedūrų pažeidžia bet kurias bendrovės įstatuose įtvirtintas nuostatas.

Iš teisminės praktikos matyti, kad akcininkų sprendimai, remiantis aptariamu pagrindu, dažniausiai ginčijami kaip prieštaraujantys bendrovės įstatuose įtvirtintai akcininkų sprendimo priėmimo tvarkai. Pažymėtina, kad akcininkai bendrovės įstatuose gali numatyti kitokią akcininkų sprendimų priėmimo tvarką, nei įtvirtinta Akcinių bendrovių įstatyme tik tai atvejais, kai tai daryti leidžia Akcinių bendrovių įstatymo normos. Bendrovės įstatais numačius kitokią akcininkų sprendimų priėmimo tvarką, nei numato imperatyvios Akcinių bendrovių įstatymo normos, akcininkų sprendimų galiojimą reikia vertinti ne tik tuo pagrindu, ar nebuvo pažeistos

¹⁴⁸ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 120.

sprendimų priėmimą reglamentuojančios bendrovės įstatų normos, bet ir įvertinti, ar bendrovės įstatuose numatyta akcininkų sprendimų priėmimo procedūra nepažeidžia sąžiningumo ir protingumo principų. Esant bet kuriam iš paminėtų pažeidimų, yra pagrindas pripažinti akcininkų sprendimą negaliojančiu. Atkreiptinas dėmesys, kad akcininkų sprendimų negaliojimas dėl sprendimų priėmimo procedūros pažeidimų vertintinas vadovaujantis tais pačiais principais kaip ir aptarti 4.1.1.–4.1.3. poskyriuose, todėl šiame skyriuje plačiau nagrinėjami nebus.

4.4 Kreditorių teisių ar interesų pažeidimas akcininkų sprendimu

Ieškinį dėl akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais taip pat gali pareikšti bendrovės kreditoriai. Tačiau, siekiant apsaugoti bendrovę nuo nepagrįsto trečiųjų asmenų kišimosi į jos veiklą, pagrindas pagal kreditoriaus ieškinį pripažinti akcininkų sprendimą negaliojančiu yra tik tuomet, jeigu akcininkų sprendimas pažeidžia kreditoriaus teises ar interesus.

Atsižvelgiant į tai, kad bendrovės kreditoriais laikytini visi fiziniai ir juridiniai asmenys, turintys teisę reikalauti iš bendrovės įvykdyti prievoles ir įsipareigojimus, galima teigti, kad bendrovės kreditorių teisės ar interesai gali būti pažeidžiami tokiais akcininkų sprendimais, kurie turi neigiamos įtakos bendrovės galimybėms įvykdyti prisiimtus įsipareigojimus, t. y. turi neigiamos įtakos bendrovės mokumui. Atsižvelgiant į teisminę praktiką, galima išskirti tokius kreditorių interesus pažeidžiančius akcininkų sprendimus:

pirma, akcininkų sprendimas išmokėti bendrovės akcininkams dividendus, kai bendrovės finansinė būklė yra itin sunki, bendrovė dirba nuostolingai ir negali laiku atsiskaityti su kreditoriais. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje *UAB „Čeltaura“ v. Š. Č., L. Č. ir kt.*¹⁴⁹ konstatavo, kad bendrovės akcininkai, žinodami, kad įmonė dirba nuostolingai, turi daugiau kaip 300 000 Lt nepadengtų įsipareigojimų kreditoriams, priėmė nesąžiningą ir kreditorių interesus pažeidžiantį sprendimą išmokėti bendrovės akcininkams ir įmonės darbuotojams įmonės veiklos rezultatų neatitinkančias išmokas. Akcininkų sprendimas iš dalies nulėmė įmonės nemokumą ir negalėjimą atsiskaityti su kreditoriais, todėl pripažintas negaliojančiu;

¹⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Čeltaura“ v. Š. Č., L. Č. ir kt.*, Nr. 3K-3-486/2009, kat. 27.7, 44.5.2.17.

antra, sprendimas, kuriuo siekiama išvengti bendrovės įsipareigojimų vykdymo kreditoriams. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje *UAB „Göllner spedition“ v. S. B., J. B.*¹⁵⁰ konstatavo, kad akcininkų sprendimas, kuriuo buvo perleistas UAB „Baninis“ veiklai reikalingas turtas, o veikla perkelta į naujai įsteigtą juridinį asmenį, buvo nesąžiningas ir pažeidžiantis kreditorių interesus, nes dėl akcininkų sprendimo sumažėjo bendrovės turtas ir pajamos, todėl UAB „Baninis“ nebegalėjo įvykdyti savo prievolių kreditoriui;

trečia, akcininkų sprendimas neatlygintinai ar už neprotingą kainą perleisti bendrovės turtą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje *BUAB „Profų sąjungų autoūkis“, Valstybės turto fondas ir kt. v. Lietuvos profesinių sąjungų konfederacija, UAB „Domus altera“, UAB „Trade project“*¹⁵¹ konstatavo, kad akcininko sprendimas, kuriuo parduodamas vienintelis bendrovės turėtas nekilnojamas turtas, o gautos lėšos paskiriamos akcininkui, reiškia, kad tokiu turto perleidimu iš esmės siekiama sukelti bendrovės nemokumą ir išvengti prievolių kreditoriams vykdymo. Dėl to toks akcininkės sprendimas pripažintas negaliojančiu. Reikia pažymėti, kad vien faktas, kad yra parduodamas visas bendrovės turtas, dar nereiškia, kad tokiu akcininkų sprendimu pažeidžiami bendrovės ar jos kreditorių interesai¹⁵². Iš tokio sandorio gautos lėšos taip pat gali būti naudojamos atsiskaitymui su kreditoriais, todėl kiekvienu konkrečiu atveju ieškovas, teigdamas, kad tokiu akcininkų sprendimu pažeidžiami jo, kaip kreditoriaus interesai, turi pateikti svarius įrodymus, patvirtinančius, kad viso bendrovės turto pardavimas iš esmės pažeidė kreditoriaus interesus.

Iš viso to, kas paminėta, galima daryti išvadą, kad akcininkų sprendimas pagal bendrovės kreditorių ieškinį gali būti pripažintas negaliojančiu, jeigu dėl tokio sprendimo reikšmingai sumažėjo bendrovės galimybės atsiskaityti su kreditoriais ir dėl to nukenčia kreditorių interesai. Pažymėtina, kad kreditorių interesų apsaugai svarbi ne tik jų teisė ginčyti kreditorių teises ir interesus pažeidžiančius akcininkų sprendimus, tačiau ir tinkama kreditorių teisių apsauga pripažinto negaliojančiu akcininkų sprendimo pagrindu sudaryto sandorio

¹⁵⁰ Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Göllner spedition“ v. S. B., J. B.*, Nr. 3K-3-124/2004, kat. 21.1

¹⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. liepos 14 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Profų sąjungų autoūkis“, Valstybės turto fondas ir kt. v. Lietuvos profesinių sąjungų konfederacija, UAB „Domus altera“, UAB „Trade project“*, Nr. 3K-3-287/2008, kat. 21.4.1.1, 30.12.1, 41.

¹⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje *likviduojama BUAB „Širdies chirurgijos centras“ administratorius v. UAB „Kardiolita“*, Nr. 3K-3-467/2007, kat. 87.

galiojimo aspektu. Todėl kitame skyriuje bus trumpai aptariama akcininkų sprendimo pripažinimo negaliojančiu įtaka tokio sprendimo pagrindu sudaryto sandorio galiojimui.

5 AKCININKŲ SPRENDIMŲ PRIPAŽINIMO NEGALIOJANČIAIS PASEKMĖS

5.1 Pripažinto negaliojančiu akcininkų sprendimo pagrindu sudaryto sandorio galiojimas

Remiantis Akcinių bendrovių įstatymo 34 str. 5 d. bendrovės įstatuose numatytais atvejais, akcininkai priima sprendimus dėl bendrovės ilgalaikio turto, kurio balansinė vertė didesnė kaip 1/20 bendrovės įstatinio kapitalo (jeigu įstatuose nenurodyta kitokia vertė), investavimo, perleidimo, nuomos, įkeitimo ir kt. Atsižvelgiant į šią nuostatą kyla klausimas, ar akcininkų sprendimo dėl vieno iš paminėtų sandorių sudarymo pripažinimas negaliojančiu reiškia ir tokio sprendimo pagrindu sudaryto sandorio negaliojimą?

Prieš atsakant į šį klausimą, reikia pažymėti, kad, kaip jau minėta, akcininkų sprendimas yra tik daugumos bendrovės akcininkų valios išraiška. Teisinį rezultatą sukuria tokio akcininkų sprendimo pagrindu sudarytas sandoris. Be to, akcininkų sprendimas gali būti pripažintas negaliojančiu, remiantis CK 2.82 str. 4 d., o pripažinto negaliojančiu akcininkų sprendimo pagrindu sudaryto sandorio galiojimas vertinamas, remiantis CK 2.83–2.85 str. Iš to galima daryti išvadą, kad akcininkų sprendimas ir jo pagrindu sudarytas sandoris yra du atskiri juridiniai faktai, kurių vieno negaliojimas nedaro negaliojančiu kito. Teismas gali pripažinti nebegaliojančio akcininkų sprendimo pagrindu sudarytą sandorį negaliojančiu tik tada, jeigu ieškovas pareiškia tokį reikalavimą¹⁵³.

Ieškovui pareiškus reikalavimą ne tik akcininkų sprendimą, bet ir jo pagrindu sudarytą sandorį pripažinti negaliojančiu, kaip jau minėta, tokio sandorio galiojimo klausimas sprendžiamas remiantis CK 2.83–2.85 str. Norint tinkamai suprasti šių normų turinį, būtina atsižvelgti į šių normų atsiradimo genezę.

Kreditorių teisių apsaugos įtvirtinimas įstatyminiu lygmeniu yra svarbus sąžiningo verslo garantas. Kreditorių teisių apsauga kaip prioritetinga ir viena iš įsisteigimo laisvės garantijų

¹⁵³ Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje *V. M. v. UAB „Velidas“, V. P., G. L., S. B.*, Nr. 3K-3-94/2009 m, kat. 21.1., 27.3.2.1, 106.1 .

pripažįstama ir Europos Sąjungos bendrovių teisėje¹⁵⁴. Dėl šių priešasčių Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo¹⁵⁵ 50 str. 2 d. g) p. įtvirtinta Europos Parlamento ir Tarybos pareiga siekiant pasiekti įsisteigimo laisvę kiek būtina koordinuojant apsaugos priemones, kurių valstybės narės reikalauja iš bendrovių ar firmų <...> imtis narių ir kitų asmenų interesų apsaugos. Tretieji asmenys turi turėti galimybę ne tik gauti visą reikalingą informaciją apie bendrovę, bet ir remtis bendrovės vardu pareikšta valia bei registruotos bendrovės egzistavimu¹⁵⁶. Remiantis šiomis aplinkybėmis ir siekiant suvienodinti valstybėse narėse taikomas bendrovių narių ir kitų subjektų interesų apsaugos priemones, 1968 m. kovo 9 d. buvo priimta pirmoji direktyva¹⁵⁷ (toliau – Pirmoji direktyva), kurios tikslas – koordinuoti garantijas, kurių valstybės narės turi reikalauti iš ribotos atsakomybės bendrovių siekiant apsaugoti, *inter alia*, trečiųjų asmenų interesus¹⁵⁸. Šiuo tikslu Pirmoji direktyva maksimaliai apribojo pagrindus, kuriems esant bendrovės vardu prisiimti įsipareigojimai yra negaliojantys.

Pirmosios direktyvos 10 str. buvo numatyta, kad bendrovės organų įvykdyti veiksmai įpareigoja bendrovę net ir tada, kai tokie veiksmai neatitinka šios bendrovės veiklos objekto, išskyrus atvejus, kai tokie organai atliko veiksmus, viršydami galias, kurias šiems organams suteikia ar leidžia suteikti įstatymams. Tačiau valstybėms narėms buvo palikta galimybė savo nuožiūra išsaugoti principą, kad tam tikrais atvejais bendrovės neįpareigoja *ultra vires*

¹⁵⁴ Generalinės advokatės Trstenjak V. išvada, pateikta 2010 m. birželio 2 d. Europos Teisingumo Teismo byloje Nr. C-81/09, *I. Typou A.E. v. Y. Typou* [interaktyvus] [žiūrėta 2010 m. gruodžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-in/form.pl?lang=lt&newform=newform&Submit=Ie%C5%A1koti&alljur=alljur&juredj=juredj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&alldocrec=alldocrec&docj=docj&docor=docor&docop=docop&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnorec=alldocnorec&docnoj=docnoj&docnoor=docnoor&radtypeord=on&typeord=ALL&docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&numaff=&ydatefs=&mdatefs=&ddatefs=&ydatefe=&mdatefe=&ddatefe=&nomusuel=&domaine=ENTR&mots=2009%2F101+direktyva&resmax=100>>.

¹⁵⁵ Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo. Europos Sąjungos OL, 2010 m. kovo 30 d., C 83, p. 47.

¹⁵⁶ Europos Teisingumo Teismo 2010 m. spalio 21 d. sprendimas byloje Nr. C-81/09, *Idryma Typou AE v. Ypourgos Typou, Meson Mazikis Enimerosis* [interaktyvus] [žiūrėta 2010 m. gruodžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lt&newform=newform&Submit=Ie%C5%A1koti&alljur=alljur&juredj=juredj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&alldocrec=alldocrec&docj=docj&docor=docor&docop=docop&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnorec=alldocnorec&docnoj=docnoj&docnoor=docnoor&radtypeord=on&typeord=ALL&docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&numaff=81%2F09&ydatefs=&mdatefs=&ddatefs=&ydatefe=&mdatefe=&ddatefe=&nomusuel=&domaine=ENTR&mots=&resmax=100>>.

¹⁵⁷ 1968 m. kovo 9 d. Europos Bendrijų Tarybos pirmosios direktyvos, Nr. 68/151/EEB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos suvienodinti tokias apsaugos priemones visoje Bendrijoje, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių, jų narių ir kitų interesų pasaugai, koordinavimo kodifikuota redakcija - 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 2009/101/EB, dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės reikalauja iš Sutarties 48 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių siekiant apsaugoti narių ir trečiųjų asmenų interesus, koordinavimo, siekiant suvienodinti tokias apsaugos priemones.

¹⁵⁸ EDWARDS, V. *Europos Sąjungos bendrovių teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 52.

sandoriai¹⁵⁹. Valstybės narės, įgyvendindamos Pirmąją direktyvą, galėjo numatyti, kad „bendrovė nėra įpareigota, kai tokie veiksmai neatitinka bendrovės veiklos objekto, jei ji įrodo, kad tretieji asmenys žinojo, kad veiksmai neatitinka šio objekto, arba pagal aplinkybes negalėjo to nežinoti“¹⁶⁰ arba „teisės aktai gali numatyti, kad įstatų nuostata, kuri suteikia įgalinimus atstovauti bendrovei nukrypstant nuo šių klausimą reglamentuojančių teisės aktų vienam ar keletui kartu veikiančių asmenų, gali būti remiamasi prieš trečiuosius asmenis su sąlyga, kad ji susijusi su bendraisiais įgaliojimais atstovauti“¹⁶¹.

Lietuvos Respublika įgyvendinama¹⁶² Pirmosios direktyvos nuostatas pasinaudojo minėtomis išlygomis ir CK 2.83 str. įtvirtino, kad sandoriai, kuriuos sudarė privačiojo juridinio asmens valdymo organai pažeisdami savo kompetenciją, sukelia prievoles juridiniam asmeniui, išskyrus atvejus, kai įrodoma, jos sudarydamas sandorį trečiasis asmuo žinojo, jog sandorį sudarė šios teisės neturintis juridinio asmens valdymo organas, ar dėl aplinkybių susiklostymo negalėjo to nežinoti. CK 2.83 str. prasme kompetencijos pažeidimas reiškia sudarymą sandorio, kurio juridinio asmens organas negalėjo sudaryti dėl bet kokių priežasčių, t. y. atlikimas veiksmo, kuris nepriskirtas jų kompetencijai; bet kokių taisyklių pažeidimas, įstatymų nustatytos kompetencijos viršijimas. Taip pat šis straipsnis apima ir tuos atvejus, kai valdymo organų sprendimas dėl procedūrinių ar kitų priežasčių yra neteisėtas, tačiau sandoris jais remiantis jau yra sudarytas¹⁶³. Pažymėtina, kad CK 2.83 str. 1 d. netaikoma tais atvejais, kai įstatymas tiesiogiai draudžia juridinio asmens valdymo organui atlikti tam tikrus veiksmus. Taigi, remiantis aptariamu straipsniu, galima daryti išvadą, kad negaliojančiu pripažinto akcininkų sprendimo pagrindu sudarytas sandoris visada sukelia teisinės pasekmes, išskyrus tuos atvejus, kai trečiasis asmuo žinojo ar negalėjo nežinoti, kad sandorį sudaro šios teisės neturintis juridinio asmens valdymo organas.

¹⁵⁹ EDWARDS, V. *Europos Sąjungos bendrovių teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 51.

¹⁶⁰ 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos Nr. 2009/101/EB (OL, 2009 m. spalio 1 d., Nr. L 258, p.11) 10 str. 1 d. 2 sakiny.

¹⁶¹ 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos Nr. 2009/101/EB (OL, 2009 m. spalio 1 d., Nr. L 258, p.11) 10 str. 3 d.

¹⁶² Lietuvoje 1968 m. kovo 9 d. Europos Bendrijų Tarybos pirmosios direktyvos Nr. 68/151/EEB (su pakeitimais ir papildymais) nuostatas įgyvendina Civilinis kodeksas (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262), Akcinių bendrovių įstatymas, Administracinių teisės pažeidimų kodeksas (Valstybės žinios, 1985, Nr. 1-1) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 12 d. nutarimas Nr.1407 „Dėl Juridinių asmenų registro įsteigimo ir Juridinių asmenų registro nuostatų patvirtinimo“ (Valstybės žinios, 2003, Nr. 107-4810).

¹⁶³ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 188.

Reikia pažymėti, kad CK 2.83 str. įtvirtinant trečiojo asmens žinojimo faktą kaip sandorio negaliojimo sąlygą buvo tiesiogiai perkelta Pirmosios direktyvos 10 str. 1 d. nuostata, todėl jos turinį taip pat reikia aiškinti Pirmosios direktyvos kontekste. Pirmosios direktyvos II skyriuje („Atskleidimas“) įtvirtinta, kokie duomenys ir dokumentai privalo būti atskleisti prieš trečiuosius asmenis. Pirmosios direktyvos 3 str. 6 d. numato, kad „duomenys prieš trečiuosius asmenis gali būti panaudoti tik tai po to, kai jie buvo atskleisti taip, kaip nurodyta 5 [Pirmosios direktyvos] d., išskyrus atvejus, kai bendrovė įrodo, kad tretieji asmenys žinojo apie juos“. Tačiau Pirmosios direktyvos 10 str. 1 ir 2 d. numato, kad „įstatų paskelbimas nėra pakankamas [trečiojo asmens žinojimo] įrodymas“, „bendrovės organų apribojimais <...> negali būti remiamasi prieš trečiuosius asmenis, net jeigu jie buvo atskleisti“. Minėtų normų suderinamumo klausimas buvo nagrinėtas Jungtinės Karalystės Apeliacinio teismo nagrinėtoje *Official Custodian for Charities v. Parway Estates Ltd.* byloje. Šioje byloje buvo konstatuota, kad „sąžiningam asmeniui santykiuose su bendrove neturi būti taikomas numanomo žinojimo reikalavimas. <...> [Pirmosios direktyvos 9(1), dabar galiojančios kodifikuotos redakcijos 10(1)] str. tikroji esmė nukreipta prieš numanomo žinojimo apie atitinkamus įvykius reikalavimo nustatymą asmenims, palaikantiems santykius su bendrove, sykiu užtikrinant galimybę gauti informaciją apie tuos įvykius“¹⁶⁴. Taigi galima daryti išvadą, kad tokiu būdu Pirmoji direktyva įtvirtino faktinio žinojimo arba negalėjimo nežinoti sąlygą, kuri gali lemti bendrovės sudaryto sandorio negaliojimą. Šis principas taip pat buvo perkeltas į Lietuvos teisės sistemą CK 2.85 str. įtvirtinus, kad juridinio asmens valdymo organų kompetencijos viešas paskelbimas neturi įtakos CK 2.83 str. taikymui. Todėl norint įrodyti, kad trečiasis asmuo žinojo ar negalėjo nežinoti, būtina įrodyti specialų jo domėjimąsi juridinio asmens organų kompetencija dėl sudaromo sandorio.

Antroji Pirmosios direktyvos numatyta išlyga dėl bendrovės vardu sudarytų sandorių negaliojimo numatyta CK 2.83 str. 2 d., kurioje įtvirtinta, kad minėta CK 2.83 str. 1 d. netaikoma, jeigu yra nustatytas kiekybinis atstovavimas, t. y. kai bendrovės vardu sandorius gali sudaryti tik keletas asmenų kartu. Tokiu atveju sandoris, kurį juridinio asmens vardu sudarė tik vienas iš asmenų, turinčių teisę jį sudaryti, nesukurs prievolių juridiniam asmeniui tol, kol valios neišreiškė antrasis asmuo.

Taigi apibendrintai galima teigti, kad akcininkų sprendimo negaliojimas nedaro tokio sprendimo pagrindu sudaryto sandorio negaliojančiu. Remiantis CK 2.83, 2.85 str., akcininkų

¹⁶⁴ EDWARDS, V. *Europos Sąjungos bendrovių teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 55.

sprendimu sudarytas sandoris visada sukelia teises pasekmes, išskyrus dvi išimtis. Pirma, sandoris negalioja, jei jį sudarydamas trečiasis asmuo dėl specialaus domėjimosi sudaromo sandorio aplinkybėmis žinojo ar negalėjo nežinoti, kad sandoris sudaromas pažeidžiant juridinio asmens organų kompetenciją. Antra, bendrovės steigimo dokumentuose yra numatytas kiekybinis atstovavimas, apie kurį tinkamai viešai paskelbta juridinių asmenų registre, ir sandoris buvo sudarytas pažeidžiant kiekybinio atstovavimo taisykles.

IŠVADOS

1. Išanalizavus teismų praktiką ir teisės doktriną, galima teigti, kad akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais institutas yra ne tik svarbus ūkinės veiklos laisvės ir šalių valios autonomijos ribojimo, bet ir pažeistų civilinių teisių gynbos būdas, kuriuo siekiama užtikrinti civilinių teisinių santykių teisėtumą ir stabilumą. Dabar galiojančio įstatyminio šio instituto reglamentavimo ir formuojamos teismų praktikos nepakanka siekiant suderinti dvejopus šio instituto tikslus. Todėl siūlytina įstatymų lygmeniu atsižvelgiant į svarstomo klausimo svarbą bei teisės normos pažeidimo sunkumą numatyti skirtingas akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais sąlygas, įskaitant naikinamąjį terminą akcininkų sprendimams ginčyti, bei formuoti vienodą ir įstatymų leidėjo valiai neprieštaraujančią teisminę praktiką, suteikiant teisę akcininkui, įsigijusiam akcijų iš kito / buvusio bendrovės akcininko bendrovės akcijų ir nepraleidusiam senaties termino, ginčyti visus akcininkų sprendimus nepriklausomai nuo jų priėmimo momento.

2. Siekiant išvengti nepagrįsto smulkiųjų akcininkų teisės ginčyti akcininkų sprendimus ribojimo, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuluota taisyklė, pagal kurią sprendžiant dėl akcininkų sprendimo negaliojimo reikia atsižvelgti į tai, kokią įtaką sprendimo priėmimui būtų turėjęs ieškovas, turi būti aiškinama ne tik kaip reikalavimas atsižvelgti į ieškovo turimų balsų skaičių, bet ir į tai, kokią įtaką tokio sprendimo priėmimui būtų turėjęs ieškovo dalyvavimas sprendimo priėmimo procese: jo pozicija, išsakyti argumentai ir pan.

3. CK 2.82 str. 4 d. įtvirtintas akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais pagrindų sąrašas yra išsamus ir negali būti pakeistas bei papildytas ne tik kitų įstatymų, bet ir CK II d. IV skyriaus normomis, reglamentuojančiomis sandorių negaliojimo pagrindus. Siekiant stiprinti įmonių socialinę atsakomybę, siūlytina akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais pagrindų sąrašą papildyti moralės ir etikos principų pažeidimu.

4. Akcininkų sprendimas gali būti pripažintas negaliojančiu, jeigu savo turiniu (objektu ar tikslu) ar priėmimo procedūra prieštarauja imperatyvioms teisės normoms. Tačiau pagrindas pripažinti akcininkų sprendimą negaliojančiu šiuo pagrindu yra tik tada, jeigu nustatoma, kad teisės norma, kuriai, ieškovo teigimu, prieštarauja akcininkų sprendimas, yra imperatyvi, kad ginčijamas akcininkų sprendimas pažeidžia nurodytoje normoje įtvirtintą imperatyvą ir kad šio pažeidimo padarinys tikrai yra akcininkų sprendimo negaliojimas. Vertinant pastarąją sąlygą, būtina laikytis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimo, kad susiklosčiusius civilinius teisinius santykius galima griauti tik tada, kai yra neabejotinai įrodyta, kad tie santykiai

susiklostė pažeidžiant imperatyvias teises normas, kas lėmė viešojo ar privataus intereso, ginamo tų imperatyvių teisės normų, pažeidimą, ir to pažeidimo negalima pašalinti niekaip kitaip, kaip tik pripažįstant akcininkų sprendimą negaliojančiu.

5. Dispozityvių akcininkų susirinkimo sušaukimo, vedimo, sprendimų priėmimo procedūrą reglamentuojančių normų pažeidimas yra pagrindas pripažinti akcininkų sprendimą negaliojančiu, jeigu buvo pasirinktas neprotingas ir nesąžiningas informavimo apie šaukiamą akcininkų susirinkimą būdas (neekonomiškas; neracionalus pranešimo būdas; nesudaryta reali galimybė gauti informaciją apie šaukiamą susirinkimą; buvo siekiama išvengti akcininko dalyvavimo akcininkų susirinkime; netikėtai pakeistas bendrovės veiklos praktikoje naudotas pranešimo būdas), jo turinys (klausimai, nurodyti susirinkimo darbotvarkėje, buvo įvardyti taip, kad suklaidino akcininką dėl jų turinio ir lėmė jo apsisprendimą atvykti į akcininkų susirinkimą ar ne ir kaip jame balsuoti) ar nustatyta nesąžininga ir neprotinga sprendimų priėmimo procedūra.

6. Akcininkų susirinkimo protokolo netinkamas parengimas ar turinio netikslumas, taip pat protokolo nebuvimas nėra pakankamas pagrindas pripažinti akcininkų sprendimą negaliojančiu.

7. Griežtų standartų ar kriterijų, kuriais remiantis būtų galima vienareikšmiškai pasakyti, koks akcininkų sprendimas yra neprotingas ir pripažintinas negaliojančiu, nustatymas varžytų verslą. Todėl, vertinant, ar akcininkų priimtas sprendimas nepažeidžia protingumo pareigos, reikia ne tik nustatyti, ar tokį sprendimą būtų priėmęs protingas ir apdairus tokį pat sprendimą priimantis asmuo, turintis įgūdžių ir patirties tokioje srityje, bet ir atsižvelgti į verslo sprendimo vertinimo taisyklę. Remdamasis šia taisykle, teismas turėtų nesikišti į verslo santykius ir laikyti, kad akcininkų sprendimas yra protingas, kol ieškovas neįrodo, kad jis akivaizdžiai viršija normalią ūkinę riziką, prieštarauja bendrovės interesams ar yra akivaizdžiai nuostolingas.

8. Vertinant, ar sąžiningumo principo pažeidimas yra pagrindas pripažinti akcininkų sprendimą negaliojančiu, teismui nepakanka atsižvelgti tik į objektyviusius ir subjektyviusius sąžiningumo kriterijus, bet būtina įvertinti ir faktines bylos aplinkybes. Akcininkų sprendimas, kaip pažeidžiantis pareigą veikti sąžiningai, o kartu ir bendrovės interesais, turėtų būti pripažįstamas negaliojančiu tik tuo atveju, jeigu tokiu sprendimu tenkinami išimtinai tik sprendimą priėmusių akcininkų ir tuo paneigiami ar pažeidžiami kitų subjektų, pavyzdžiui, pačios bendrovės, jos darbuotojų ar kreditorių, interesai.

9. Akcininkų sprendimas gali būti pripažintas negaliojančiu, jeigu prieštarauja bendrovės steigimo dokumentų – įstatų – nuostatoms tiek savo turiniu, tiek procedūra. Vertinant akcininkų

sprendimo galiojimą bendrovės įstatuose numatytų sprendimo priėmimo procedūrų aspektu, reikia atsižvelgti ne tik į tai, ar buvo pažeistos sprendimų priėmimą reglamentuojančios bendrovės įstatų normos, bet ir įvertinti, ar bendrovės įstatuose numatyta akcininkų sprendimų priėmimo procedūra nepažeidžia sąžiningumo ir protingumo principų.

10. Pagrindas pagal bendrovės kreditoriaus pareikštą ieškinį pripažinti akcininkų sprendimą negaliojančiu yra tada, kai dėl ginčijamo akcininkų sprendimo pagrindų atsiradusių padarinių bendrovė nebegali tinkamai vykdyti prisiimtų įsipareigojimų kreditoriaus atžvilgiu.

11. Akcininkų sprendimas ir jo pagrindu sudarytas sandoris yra du atskiri juridiniai faktai, kurių vieno negaliojimas nedaro negaliojančiu kito. Teismas gali pripažinti nebegaliojančio akcininkų sprendimo pagrindu sudarytą sandorį negaliojančiu tik tada, jeigu ieškovas pareiškia tokį reikalavimą.

LITERATŪRA

Teisės norminiai aktai:

1. Estijos Respublikos civilinis kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.legaltext.ee/text/en/X0001K17.htm>>;
2. Danijos Karalystės bendrovių įstatymas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.dcca.dk/sw63085.asp>>;
3. Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014);
4. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (Valstybės žinios, 2000, Nr. 64 – 1914). Nauja įstatymo redakcija nuo 2004 n. sausio 1 d. (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2003, Nr. 123-5574);
5. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74 – 2262);
6. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 23 d. nutarimas Nr. 1041 dėl uždarujų akcinių bendrovių akcininkų – nematerialiųjų akcijų savininkų vertybinių popierių sąskaitų tvarkymo ir materialiujų akcijų savininkų registravimo uždarosiose akcinėse bendrovėse taisyklių patvirtinimo (Valstybės žinios, 2004, Nr. 132-4761);
7. 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 2009/101/EB (OL, 2009 m. spalio 1 d., Nr. L 258, p.11);
8. Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (OL, 2010 m. kovo 30 d., C 83, p.47);
9. Vokietijos Federacinės Respublikos bendrovių įstatymas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.nortonrose.com/knowledge/publications/2010/pub25621.aspx?lang=en-gb>>.

Specialioji literatūra:

1. ADVOKATŲ KONTORA „LIDEIKA, PETRAUSKAS, VALIŪNAS IR PARTNERIAI“. *Bendrovių valdymas. Konsultacijos vadovui*. Vilnius: UAB „Verslo žinios“, 2006;
2. AVIŽA, S. In *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009;

3. BUTRIMIENĖ, G. *Ar ribotos atsakomybės juridinių asmenų dalyviai pagal bendrą taisyklę neatsakantys už bendrovės prievoles, gali būti patraukti civilinėn atsakomybėn?* International Journal of Baltic Law, 2005, nr. 12 (4);
4. CHIVERS, D. AND SHAW, B. *The Law of Majority Shareholder power*. New York: Oxford University Press, 2008;
5. CIVILKA, M. *Akcininkų atsakomybė už bendrovės prievoles*. Juristas, 2006, nr. 2006/1;
6. CONAC, P. H.; ENRIQUES, L.; GELTER, M. *Constraining Dominant Shareholders' Self-Dealing: The Legal Framework in France, Germany and Italy*. European Company and Financial Law Review, 2007, nr. 4;
7. ČERKA, P. *Ar vakarų valstybių teisėje valdymo organams nustatyti rūpestingumo pareigos (duty of care) principai ir standartai taikytini Lietuvos bendrovių teisei?* International Journal Of Baltic Law, 2002, nr. 1;
8. DAMBRAUSKAITĖ, A. *Sandorių negaliojimo teisinės pasekmės*. Vilnius: Justitia, 2009;
9. DAVIES, P. L. *Principles of Modern Company Law*. 7th ed. London: Sweet & Maxwell, 2003;
10. EDWARDS, V. *Europos Sąjungos bendrovių teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2002;
11. FERRARINI, G., et al. *Reforming Company and takeover Law in Europe*. UK: Oxford University press, 2004;
12. GRADAUSKAITĖ, J. *Visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų iforminimas*. Vadovas ir pasaulis, 2007, nr. 2;
13. GREIČIUS, R. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007;
14. HICKS, A. & GOO, S. H. *Cases & Materials on Company Law*. 5th ed. New York: Oxford University Press, 2004;
15. KIRŠIENĖ, J. *Finansinio turto problema nuosavybės teisės doktrinoje ir teisinėje praktikoje*. Mokslai: teisė (01 S)/MRU.- Vilnius, 2003;
16. ЛИВШИЦ, Р. З. *Теория права*. Москва: БЕК, 1994;
17. MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995;
18. MIKELĖNAS, V. *Prievolių teisė*. Vilnius: Justitia, 2002;
19. MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. 1-asis leidimas. Vilnius: Justitia, 2001;

20. MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. 1-asis leidimas. Vilnius: Justitia, 2002;
21. MIZARAS, V. *Privatinė teisė: dabartis ir ateitis*. Vilnius: Justitia, 2008;
22. PAPIJANC, V. *Patronuojančios įmonės atsakomybė prieš dukterinės įmonės kreditorius*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S)/MRU.- Vilnius, 2008;
23. RYMEIKIS, T. *Nuosavybės teisės į akcijas ir jos perleidimas: Lietuvos įstatymų leidybos vystymasis ir tendencijos*. Jurisprudencija, 2004, nr. 57 (49);
24. TIKNIŪTĖ, A. *Juridinio asmens ribotos atsakomybės problema: teisiniai aspektai*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S)/MRU.- Vilnius, 2006;
25. VAIŠVILA, A. *Teisės teorija*. 3-iasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2009.

Praktinė medžiaga:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje *G. P. v. UAB „Lavestina“*, Nr. 3K-3-393/2010, kat. 27.3.2.1, 28.2, 28.1;
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje *J. J. v. UAB „Lankava“*, Nr. 3K-3-315/2010, kat. 27.3.2.1;
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2009 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Čeltaura“ v. Š. Č., L. Č. ir kt.*, Nr. 3K-3-486/2009, kat. 27.7; 44.5.2.17;
4. Lietuvos apeliacinio teismo civilinių bylų skyriaus 2009 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje *Vilniaus apygardos vyriausiasis prokuroras v. Vilniaus apskrities viršininko administracija, V. A.*, Nr. 2A-561/2009;
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. spalio 12 d. nutartis civilinėje byloje *P. R. v. Nacionalinė kredito unija ir kt.*, Nr. 3K-3-394/2009, kat. 21.4.1.1, 36.1;
6. Vilniaus apygardos teismo civilinių bylų skyriaus 2009 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje *V. V., L. G., J.R. ir kt. v. UAB „Lelija“*, Nr. 2A-582-302/2009, kat. 27.7, 121.21;
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje *V. M. v. UAB „Velidas“, V. P., G. L., S. B.*, Nr. 3K-3-94/2009, kat. 21.1, 27.3.2.1, 106.1;
8. Vilniaus apygardos teismo civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje *R. B. v. UAB „Okeano žuvys“*, Nr. 2A-304-340/2009;

9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje *V. J. v. V. B., J. M., UAB „Palangos nekilnojamojo turto investicijos“*, Nr. 3K-3-77/2009, kat. 27.3.2.1;
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje *V. V. ir Lietuvos invalidų draugija v. AB „Puntukas“*, Nr. 3K-3-10/2009, kat. 20.3.10, 27.3.2.1;
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 30 d. nutartis civilinėje byloje *R.B. v. UAB „Vilta“, V. O., V. V. ir kt.*, Nr. 3K-3-631/2008, kat. 20.3.8, 20.3.10, 27.3.2.1, 27.7;
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje *Kooperatinė bendrovė Lietuvos kooperatyvų sąjunga v. BKB Kalvarijos vartotojų kooperatyvas*, Nr. 3K-3-358/2008, kat. 126.5;
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje *D. K. v. A. K.*, Nr. 3K-3-432/2008, kat. 21.4.1.1, 45.6;
14. Vilniaus apygardos teismo civilinių bylų skyriaus 2008 m. rugpjūčio 20 d. nutartis civilinėje byloje *R. B. v. UAB „Vilta“ ir kiti*, Nr. 2A-383-186/08;
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. liepos 14 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Profesijų sąjungų autoūkis“, Valstybės turto fondas ir kt. v. Lietuvos profesinių sąjungų konfederacija, UAB „Domus altera“, UAB „Trade project“*, Nr. 3K-3-287/2008, kat. 21.4.1.1, 30.12.1, 41;
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Kapitalo valdymo grupė“ v. UAB „Penkių kontinentų“ bankinės technologijos, UAB „Kriptonika“*, Nr. 3K-3-356/2008, kat. 24.1, 27.3.2.1, 27.7;
17. Panevėžio apygardos teismo civilinių bylų skyriaus 2008 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje *E. Ž. V. UAB „Melsta“*, Nr. 2A-114-280/08;
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje *J. K. v. UAB „Vilties vaistinė“*, Nr. 3K-3-171/2008, kat. 27.3.2.1;
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje likviduojama *BUAB „Širdies chirurgijos centras“ administratorius v. UAB „Kardiolita“*, Nr. 3K-3-467/2007, kat. 87;
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje *Z. V. v. UAB „Parex lizingas“, R. B., B. S.*, Nr. 3K-3-644/2006, kat. 27.3.2.1, 28.2;

21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Saulėtekis“ v. I. K., L. M., R. P.*, Nr. 3K-3-604/2006 m., kat. 114.4, 126.8;
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje *G. P. v. UAB „Lavestina“*, Nr. 3K-3-486/2006, kat. 27.3.2.1;
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. birželio 2 d. nutartis civilinėje byloje *Microsoft Korporacijos, Adobe Systems Inkorporated, Autodesk Incorporated v. UAB „Verslo ir kompiuterių mokymo centras“ ir J. R.*, Nr. 3K-3-270/2006, kat. 85;
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Kaminera“ v. D. Š.*, Nr. 3K-3-96/2006, kat. 27.3.2.1;
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje *A. K. v. UAB „Actual city media“*, bylos Nr. 3K-3-73/2006, kat. 27.3.2.1;
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje *E. T. v. AB „Pasvalio grūdai“*, Nr. 3K-3-413/2004, kat. 16.9, 21.9, 27.6;
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje *A. R. v. UAB „Besserlita“* Nr. 3K-3-213/2004, kat. 21.6, 21.2.2.1, 2.11;
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Göllner spedition“ v. S. B., J. B.*, Nr. 3K-3-124/2004, kat. 21.1;
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. sausio 28 d. nutartis civilinėje byloje *V. Meškutavičiaus PĮ „Maturė“ v. ŽKNTKR VĮ Vilniaus filialas*, Nr. 3K-3-65/2004, kat. 16.5, 25.3;
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje *A. B. v. UAB „Neringos žuvys“*, Nr. 3K-3-9/2004, kat. 21.2.2.1;
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje *G. K. v. UAB „Vienituras“*, bylos Nr. 3K-3-1182/2003, kat. 21.2.2.1;
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2003 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje *Stasys Adomaitis, Gražina Adomaitienė, Rita Alšauskienė ir kt. v. AB „Mažeikių nafta“*, Nr. 3K-3-650/2003, kat. 16.3.1.2., 21.2.2.1, 21.6, 87.1, 115;
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje *A. K. v. UAB „Viržinta“*, Nr. 3K-3-1128/2004, kat. 21.2.2.1;

34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2003 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje *Karsten Ree Holding ApS v. UAB „Alio“*, Nr. 3K-3-1057/2003, kat. 21.2.2.1, 22.1, 16.8;
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje *S. A. v. AB „Mažeikių nafta“*, Nr. 3K-3-650/2003, kat. 16.3.1.2, 21.2.2.1, 21.6, 115;
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje *S. Maulevičius ir UAB „Vilniaus mūrai“ v AB „Paminklų restauravimo institutas“ ir kt.*, Nr. 3K-3-425/2003, kat. 21.2.2.1;
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Ortopedijos technika“ v. UAB „Ortopedijos paslaugos“*, Nr. 3K-3-375/2003, kat. 18.1, 21.2.2.1;
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Ortopedijos technika“ v. UAB „Ortopedijos paslaugos“*, Nr. 3K-3-161/2003, kat. 21.2.2.1, 21.6;
39. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2002 m. lapkričio 11 d. nutartyje civilinėje byloje *AB finansų maklerio įmonė „Finasta“ ir G. B. v. AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“, AB „Lisco Baltic Service“, AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“*, Nr. 3K-3-1322/2002, kat. 21.2.2.1;
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2002 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje *A. Nameika v. UAB „Antrimeta“*, Nr. 3K-3-1090/2002, kat. 21.2.2.1, 21.6;
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vilnamisa“ v. AB „Šeškinės Širvinta“*, bylos Nr. 3K-3-878/2002, kat. 21.2.2.1, 21.6;
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Baltic Tund Securities“ v. AB „Geonafta“*, Nr. 3K-7-471/2002, kat. 21.2.2.1;
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje *J. V. v. AB „Lazdijų šilumos tinklai“*, Nr. 3K-3-532/2002, kat. 21.2.2.1, 21.6;
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje *kompanija „Sontec Limited“ v. AB „Marijampolės Daisotra“*, Nr. 3K-3-1176/2001, kat. 18.4, 21.6;

45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. rugsėjo 24 d. nutartis civilinėje byloje *Vytautas Simanavičius ir Donatas Seilius v. AB „Stumbras“*, Nr. 3K-3-856/2001, kat. 21.2.2.1;
46. Lietuvos apeliacinio teismo civilinių bylų skyriaus 2001 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje *J. Burbaitė ir kt. v. AB „Koncernas SBA“ ir kt.*, Nr. 2-193/2001;
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2001 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vilnamisa“ v. UAB „Šeškinės Širvinta“*, Nr. 3K-3-613/2001, kat. 21.2.2.1, 21.6, 107.1.

Elektroniniai dokumentai:

1. BAINBRIDGE, S. M. *The Business Judgement Rule as Abstention Doctrine* [interaktyvus] [žiūrėta 2011 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=429260>;
2. EISENBERG, M. A. *Whether the Business Judgement Rule Should Be Codified* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <www.clrc.ca.gov/pub/BKST/BKST-EisenbergBJR.pdf>;
3. Europos Teisingumo Teismo 2010 m. spalio 21 d. sprendimas byloje Nr. C-81/09, *Idryma Typou AE v. Ypourgos Typou, Meson Mazikis Enimerosis* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <[http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lt&newform=newform&Submit=Ie%C5%A1koti&alljur=alljur&juredj=juredj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&alldocrec=alldocrec &docj=docj&docor=docor&docop=docop&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf &alldocnorec=alldocnorec&docnoj=docnoj&docnoor=docnoor&radtypeord=on&typeord=ALL &docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&nu](http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lt&newform=newform&Submit=Ie%C5%A1koti&alljur=alljur&juredj=juredj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&alldocrec=alldocrec &docj=docj&docor=docor&docop=docop&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnorec=alldocnorec&docnoj=docnoj&docnoor=docnoor&radtypeord=on&typeord=ALL&docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&numaff=81%2F09&ydatefs=&mdatefs=&ddatefs=&ydatefe=&mdatefe=&ddatefe=&nomusuel=&domaine=ENTR&mots=&resmax=100)>;
4. Generalinės advokatės TRSTENJAK, V. išvada, pateikta 2010 m. birželio 2 d. Europos Teisingumo Teismo byloje Nr. C-81/09, *I. Typou A.E. v. Y. Typou* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lt&newform=newform&Submit=Ie%C5%A1koti&alljur=alljur&juredj=juredj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&alldocrec=alldocrec &docj=docj&docor=docor&docop=docop&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf &alldocnorec=alldocnorec&docnoj=docnoj&docnoor=docnoor&radtypeord=on&typeord=ALL &docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&nu>>;

[maff=&ydatefs=&mdatefs=&ddatefs=&ydatefe=&mdatefe=&ddatefe=&nomusuel=&domaine=ENTR&mots=2009%2F101+direktyva&resmax=100>](#);

5. Laisvoji enciklopedija Vikipedija [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://lt.wikipedia.org/wiki/Akcininkas>;

6. Lietuvos Respublikos Statistikos departamentas *Veikiančių ūkio subjektų 2011 m. pradžioje statistika* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>;

7. Lietuvos Respublikos teismų praktikos duomenų bazė [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/>;

8. OECD Principles of Corporate governance, 2004 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/dataoecd/32/18/31557724.pdf>;

9. 2006 m. sausio 05 d. Europos Bendrijų Komisija. Pasiūlymas. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl bendrovių, kurių registruotoji buveinė yra valstybėje narėje ir kurių akcijomis leista prekiauti reguliuojamoje rinkoje, akcininkų balsavimo teisių panaudojimo iš dalies keičianti Direktyvą 2004/109/EB [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihmlang=en&lng1=en.lt&lng2=cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,sk,sl,sv.&val=419992:cs&page=>>.

SANTRAUKA

Magistrinio darbo tikslas išanalizuoti akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto esmę, tikslą, atsižvelgiant į Lietuvos ir užsienio teisės doktriną bei praktiką atskleisti akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais pagrindų turinį, išanalizuoti probleminius šio instituto klausimus, pasiūlyti galimus jų sprendimų būdus.

Pirmoje darbo dalyje pateikiami akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto taikymo Lietuvos teismų praktikoje tyrimo rezultatai.

Antroje dalyje nagrinėjama akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais instituto samprata bei tikslai.

Trečioje dalyje analizuojami subjektai, turintys teisę pareikšti ieškinį dėl akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais, ir senaties termino akcininkų sprendimams ginčyti nustatymo ypatumai.

Ketvirtoji darbo dalis skirta akcininkų sprendimų pripažinimo negaliojančiais pagrindų analizei. Ši dalis suskirstyta į keturis poskyrius – pirmame poskyryje analizuojamas akcininkų sprendimų prieštaravimo imperatyvioms įstatymo normoms, išskiriami imperatyvios normos atskyrimo kriterijai, aiškinamasi imperatyvios teisės normos pažeidimo pasekmės, akcininkų sprendimų priėmimo procedūrų pažeidimų reikšmė akcininkų sprendimų galiojimui. Antrame poskyryje analizuojamas protingumo bei sąžiningumo principų pažeidimas, trečiame – akcininkų sprendimų prieštaravimas bendrovės steigimo dokumentams, ketvirtame – bendrovės kreditorių teisių ir teisėtų interesų pažeidimas.

Penktoje darbo dalyje analizuojama akcininkų sprendimo negaliojimo įtaka tokio sprendimo pagrindu sudarytam sandoriui. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados.

SUMMARY

Declaring the shareholder's decision void

The aim of this master thesis is to analyze the essence and the purpose of the declaring the shareholder's decision void institute, to disclose the content of the shareholder's decision invalidity grounds taking into consideration their concept presented in Lithuanian and foreign legal doctrine and practice, to analyze the problematical questions of this institute, to suggest possible solutions.

The first part of the thesis presents the research results of the declaring the shareholder's decision void in Lithuanian case law.

The second part is devoted to an analysis of the concept and the purpose of the institute of declaring the shareholder's decision void.

The third part deals with the subjects, who have a right to bring an action for the invalidity of the shareholder's decision, and the features how to determine the limitation of the right to challenge the shareholder's decision.

The fourth part is devoted to an analysis of the content of the shareholder's decision invalidity grounds. This part is divided into four subdivisions: the first one contains an analysis of the conflict between shareholder's decision and the mandatory norms, identifies main criteria how to distinguish a mandatory norm, analyze the consequence of the breach of the mandatory norms, the influence of the violation of the shareholder's decision – making procedure to the shareholder's decision validity. The second section analyzes the violation of the reasonableness and fairness, the third – the violation of the company's bylaw, the fourth – the breach of the company's creditors' rights and legitimate interests.

The fifth part of the thesis analyzes the influence of the invalidity of the shareholder's decision to the transaction based on such decision. The end of the thesis presents conclusions.